

RAPPORT

MKB FÖR DETALJPLAN KONSTHALLEN 15 M FL

2023-12-22

UPPDRAG

338071 MKB Hasselbacken ny granskning
Titel på rapport: MKB för detaljplan Konsthallen 15 m.fl.
Status: MKB tillhörande detaljplanen vid förnyad granskning
Datum: 2023-12-22

MEDVERKANDE

Beställare: PHS Hasselbacken AB
Kontaktperson: Krusbeth Kristensson C&M projekt AB

Konsult: Johanna Alton, Tyréns
Felicia Frise, Tyréns
Hanna Gelotte Fernandez, Tyréns
Mårten Karlsson, Tyréns
Martin Lagergren, Tyréns
Jennifer Magnusson, Tyréns
Rebecka Strohl, Tyréns
Sandra Nydahl, Tyréns
Louise Westman, Tyréns
Erika Wikmark, Tyréns

Uppdragsansvarig: Ylva Nilsson, Tyréns (ny granskning 2023)
Jennifer Voghera, Tyréns (granskningsversion 2022)
Ylva Nilsson, Tyréns (samrådsversion 2021)

Kvalitetsgranskare: Elin Norman, Tyréns (ny granskning 2023-11-15)
Stina Ljung, Tyréns (granskningsversion granskad 2022-01-19)
Elin Norman, Tyréns (samrådsversion granskad 2021-02-19)

SAMMANFATTNING

Den västra delen av Södra Djurgården är ett av Stockholms viktigaste besöks- och turistmål. Stockholms stad har ambitionen att stärka området som besöksmål under alla årstider exempelvis genom utveckling av befintliga verksamheter. Stockholms stad har tagit fram förslag till ny detaljplan som omfattar fastigheterna Konsthallen 2 och 15 samt Hasselbacken 1 på Södra Djurgården. På fastigheterna finns idag ABBA-museet, Backstage Hotel och Hasselbackens hotell, restaurang och konferensanläggning.

Planområdet är beläget inom riksintresset Kungliga nationalstadsparken och riksintresset för kulturmiljövården benämnt Stockholms innerstad med Djurgården. Inom planområdet finns skyddsvärda och gamla ädellövträd och området och byggnaderna har höga kulturmiljövärden. Planförslaget innebär att Hasselbacken 1 kompletteras med två nya hotellbyggnader samt en mindre musikpaviljong ovan mark. De nya byggnaderna föreslås inom Hasselbacken 1 i lägen där byggnaderna Moriska paviljongen och Gubbhyllan tidigare har stått. Förslaget möjliggör även tillbyggnad och en ny veranda på huvudbyggnaden. För Konsthallen 2 föreslås att befintlig byggnad med tillfälligt lov kan behållas och att en sammanlänkande del mellan Konsthallen 2 och 15 möjliggörs. Planförslaget innehåller också skydds- och varsamhetsbestämmelser för fastigheterna Konsthallen 15 och Hasselbacken 1.

Planprocessen inleddes med att fem alternativ togs fram och utvärderades. Det valda alternativet har sedan omarbetats och utvecklats ytterligare i planarbetet och miljöbedömningen har varit en del i arbetet med det valda alternativet. Samråd om förslag till detaljplan genomfördes våren 2021. Granskning av planförslaget genomfördes i mars 2022. Planförslaget antogs av kommunfullmäktige den 13 juni 2022 men upphävdes av länsstyrelsen i december 2022 med motiveringen att "detaljplanen inte tillgodoser riksintresset för kulturmiljövården eller riksintresset för Nationalstadsparken". Planförslaget har omarbetats och ställs nu ut för ny granskning. Miljökonsekvensbeskrivningen har kompletterats och uppdaterats med ny eller uppdaterad information från utredningar i planarbetet.

I samråd med länsstyrelsen har planförslagets betydande miljöaspekter bedömts vara påverkan på kulturmiljö och naturvärden. Miljökonsekvensbeskrivningen redovisar dessutom konsekvenser av planerad dagvattenhantering. Övriga miljöfrågor som har betydelse för projektet har studerats inom ramen för planarbetet och redovisas i planbeskrivningen.

Kulturmiljö

Detaljplanens påverkan på Hasselbacken med omgivning avseende kulturmiljövården har analyserats utifrån definierade uttryck och motiv för riksintresset för kulturmiljövården och för Nationalstadsparkens kulturvärden, men även med utgångspunkt från Kulturmiljölagen (KML) och Plan- och bygglagen (PBL).

Planförslaget innebär att Hasselbacken kan bibehålla och utveckla dess historiskt sett framträdande roll som anrik restaurang och nöjesetablissemang med fortsatt betydelse för Södra Djurgården, vilket är positivt. De tillkommande byggnaderna innebär att huvudbyggnadens solitära position omgiven av park samt platsens historiska karaktär fortfarande kan upplevas.

De nya byggnaderna kommer från vissa vyer från Djurgårdsvägen att skymma historiska samband mellan Hasselbacken och omgivande miljöer och byggnader. I de flesta vyer kommer man dock att kunna uppfatta dessa samband.

Från viktiga utsiktspunkter från Skeppsholmen och Kastellholmen kommer den tillkommande bebyggelsen i viss mån att förstärka den bebyggda prägeln vid Skansenbergets fot. De nya byggnaderna underkastar sig dock huvudbyggnaden och Cirkus, vilka fortsatt kommer att vara synliga, liksom det sammanhängande bandet av frodig grönska längs Djurgårdsvägen. Hasselbacken ligger högre och höjer sig bakom Gröna Lund. Det värdebärande gatustråket från Allmänna gränd mot Hasselbacken påverkas inte av tillkommande bebyggelse.

De landmärken på västra Djurgårdsön som är angivna i Vård- och utvecklingsplanen för Nationalstadsparken blir fortfarande framträdande i stadsbilden från viktiga utsiktspunkter.

Planförslagets påverkan på Kungliga nationalstadsparken bedöms medföra positiva konsekvenser i avsikten att vidmakthålla och utveckla Hasselbackens roll och långa kontinuitet som utskänkningsställe och som en del av nöjesetablissemang på Södra Djurgården.

Planförslagens byggnader tar delvis upp Cirkus geometriska former. De nya byggnaderna bidrar med ett samtida uttryck, vilket är ett karaktärsdrag som förknippas med Västra Djurgårdsön och dess musei- och nöjesbyggnader. De föreslagna byggnaderna Nya Moriska och Nya Gubbbhyllan har ett enhetligt formspråk och avviker på så sätt från omgivningens karaktär där byggnaderna har individuella och unika uttryck. Detta bedöms medföra små negativa konsekvenser för riksintresset Nationalstadsparkens kulturvärden men även för stads- och landskapsbilden.

Musikpaviljongens axiella placering i förhållande till Hasselbackens trädgårdsentré stärker huvudbyggnadens klassicistiska arkitektur, vilket bidrar till en positiv helhetsverkan.

Viss parkmark kommer att tas i anspråk av en av byggnaderna, men marken ligger perifert i förhållande till de publika ytorna. I övrigt kommer såväl äldre som yngre parkstrukturer från 1990-talet att bevaras till stor del, då den andra byggnaden planeras på tidigare markparkering. Planförslaget ger goda förutsättningar för att bevara såväl den äldre strukturens storformer som merdelen av de strukturer som anlades under 1990-talet.

Tyréns sammantagna bedömning är att planförslaget medför små negativa konsekvenser för riksintresset Stockholms innerstad och Djurgården men att de är förenliga med uttryck och motivering för dess kulturmiljövärden. Planförslagens konsekvenser på Nationalstadsparkens kulturhistoriska värden bedöms vara förenliga med intentionerna i Vård- och utvecklingsplanen för Nationalstadsparken. Byggnadsminnet Cirkus bedöms inte påverkas negativt av en utbyggnad i enlighet detaljplaneförslaget.

Naturmiljö

Planområdets naturvärden är framför allt knutna till de stora lövträden. De har också ett starkt skydd inom Nationalstadsparken. Det väsentliga för planens påverkan på naturmiljön är påverkan på de mest skyddsvärda träden på grund av deras betydelse för både spridningssamband och biologisk mångfald. Träden har kartlagts och studerats både avseende vitalitet och naturvärde.

En utgångspunkt för planförslaget har varit att undvika negativ påverkan på områdets träd. För att planförslaget ska kunna genomföras behöver dock två skyddsvärda träd¹ fällas, en skogslind och en björk. Fem av almarna i området har nyligen fällts på grund av almsjukan. Fler almar kan behöva fällas oberoende av planens genomförande.

Varje träd som tas bort innebär generellt en förlust eftersom de största naturvärdena är kopplade till träden. Påverkan i nuläget blir kanske inte så stor men med träden försvinner också deras potential för att längre fram i tiden utveckla en större betydelse för naturvärden och spridningsmöjligheter. I framtiden trädplan ingår plantering av nya träd vilket är betydelsefullt för att få nya generationer träd som med tiden kan utveckla naturvärde.

För planområdets två stora ekar samt en hästkastanj och två lindar har rotkartering genomförts och åtgärder för att förbättra förutsättningarna för dessa och övriga träd har tagits fram av sakkunniga. Bedömningen är att förutom de två träd som fälls så kommer övriga skyddsvärda träd att kunna bevaras. I planbestämmelserna skyddas ett trettio träd. Den trädplan som tagits fram redovisar åtgärder för att bibehålla områdets karaktär genom skötsel av de träd som finns och plantering av nya träd. Samråd med länsstyrelsen enligt 12 kap. 6§ Miljöbalken behöver genomföras för de träd som kan komma att påverkas och som betecknas som skyddsvärda enligt den förordning som gäller för träd i Kungliga nationalstadsparken.

De skyddade fågelarter som eventuellt häckar i området är knutna till de stora och gamla lövträden. Eftersom träden, med två undantag, inte bedöms påverkas negativt är bedömningen att projektet inte medför risk att dessa fågelarter påverkas nämnvärt.

Undersökning av förutsättningarna för eventuella yngelkolonier respektive övervintringsplatser för fladdermöss visar att varken träden i parken eller byggnaden är lämpliga för detta. Möjligen kan arter som födosöker vid gatlampor eller annan belysning förekomma. Planen bedöms därmed inte innebära förändringar som riskerar att medföra negativ påverkan på fladdermöss.

---

¹ Skyddsvärda träd enligt definitionen i länsstyrelsens förordning (01FS 2016:3) dvs träd med en stamomkrets om minst 125 centimeter (cirka 40 centimeter i diameter)

Konsekvenserna för habitatnätverket för ädellövträd beror helt på konsekvenserna för de skyddsvärda träden och i synnerhet ekarna. Slutsatsen efter undersökningen av utbredningen av ekarnas rotsystem är att de inte bedöms påverkas negativt av utbyggnaden. Med undantag för de två stora träd som planeras att fällas bevaras också områdets övriga stora och gamla lövträd. Även om träden inte har höga naturvärden idag så kan de på lång sikt få större betydelse med högre ålder. Genomförande av planförslaget bedöms dock inte medföra några betydande negativa konsekvenser för livsmiljöer och spridningsmöjligheter i nätverket.

Parkområdets karaktär ska bevaras vilket säkerställs med bestämmelse i planen. Området ska även fortsättningsvis ha naturparkskaraktär. Det innebär bland annat att terrängförhållanden och karaktärsgivande vegetation i huvudsak ska bevaras. Där gångstigar och/eller trappor för räddningstjänst behöver anordnas ska de anpassas till befintlig natur. Därmed bedöms parkområdet kunna bibehålla sin funktion i Djurgårdens grönstruktur.

Vattenmiljö

Konsekvensbedömningen för vattenmiljö som redovisas i denna MKB utgår från att den föreslagna dagvattenhantering som redovisas i dagvattenutredningen genomförs. Föreslagen dagvattenhantering inom området bedöms vara i linje med Stockholm stads åtgärdsnivå för rening av dagvatten och även bidra med fördröjning av dagvatten. Lösningarna för dagvattnet bedöms även bidra till att bevara den naturliga vattenbalansen inom Hasselbackens parkområde, vilket kommer göra vatten tillgängligt för omkringliggande träd. Med föreslagen dagvattenhantering och en höjdsättning av mark samt anpassad avledning av takvatten minskar den totala avrinningen från området. Resultat från föroreningsberäkningar visar att med föreslagen dagvattenhantering kommer föroreningsbelastningen från planområdet att minska till långt under dagens nivåer av undersökta ämnen. Det innebär en ökad möjlighet för ytvattenförekomsten Strömmen att uppnå eftersträlvade miljö kvalitetsnormer.

Ekosystemtjänster

Stödjande ekosystemtjänster är framför allt knutna till de gamla ädellövträden inom planområdet. Dessa träd kommer att bevaras och få förstärkande, livshöjande åtgärder. Dessutom kommer en ny generation ädellöv planteras för att säkerställa succession och att framtida trädbestånd och värden skapas.

Grönytorna inom planområdet öster om Djurgårdsvägen kan bidra med reglerande ekosystemtjänster som exempelvis klimatanpassning. Marken som omger bebyggelsen inom planområdet är idag till stor del vegetationsklädd med träd och bidrar därmed med visst omhändertagande av dagvatten samt temperaturreglering. Ny bebyggelse och mer källarlokaliter tar mark i anspråk. För att skydda och stödja reglerande ekosystemtjänster planteras fler träd och buskar och nya ytor för infiltration anläggs. Kulturella ekosystemtjänster förstärks genom att Hasselbackens park blir mer tillgänglig. Bellmanseken bevaras och brudhäggen, som har en litterär koppling, bedöms kunna flyttas om det blir nödvändigt. Det gröna kulturarvet bedöms därmed inte försämrats vid ett genomförande av planförslaget.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

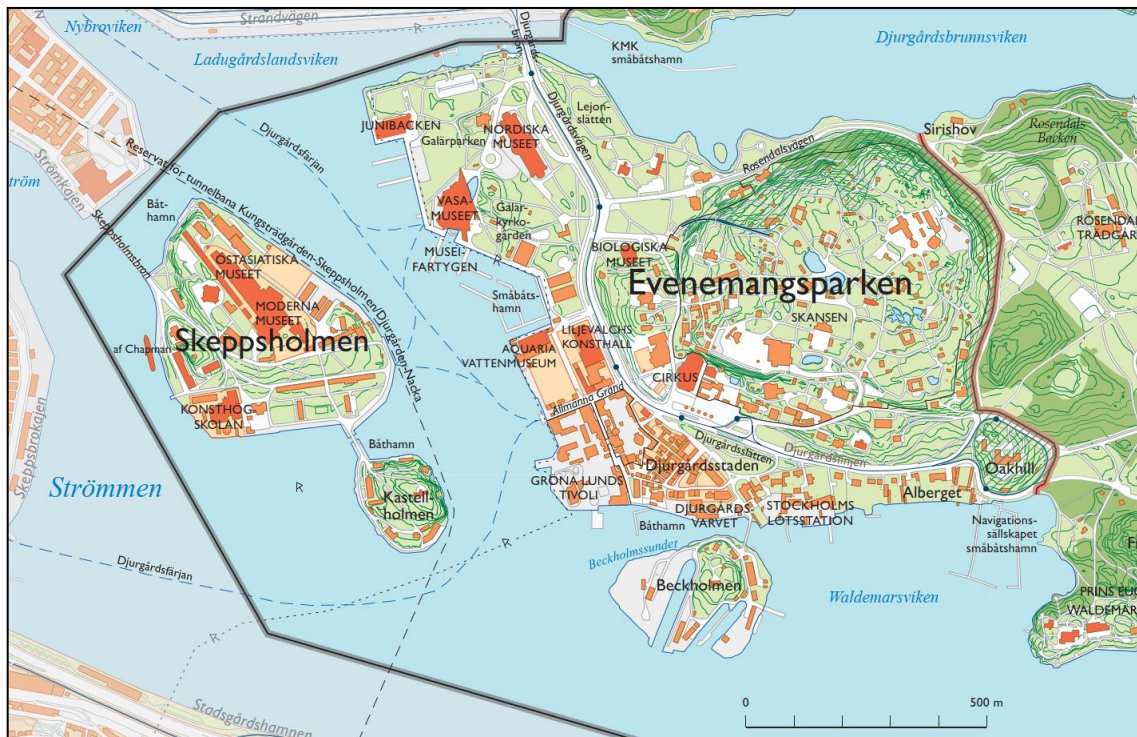
	SAMMANFATTNING.....	3
1	INLEDNING.....	7
1.1	BAKGRUND OCH DETALJPLANENS SYFTE	7
2	NULÄGET.....	8
2.1	OMRÅDESBESKRIVNING	8
2.2	DETALJPLANER I NÄROMRÅDET	8
2.3	NUVARANDE MARKANVÄNDNING	9
3	PLANER OCH BESTÄMMELSER	11
3.1	RIKSINTRESSE FÖR KULTURMILJÖVÅRDEN.....	11
3.2	NATIONALSTADSPARKEN.....	11
3.3	KOMMUNALA PLANER	12
4	MILJÖBEDÖMNING.....	13
4.1	MILJÖBEDÖMNINGENS SYFTE	13
4.2	UNDERSÖKNING AV BETYDANDE MILJÖPÅVERKAN.....	13
4.3	AVGRÄNSNING	13
4.4	METOD	13
4.5	OSÄKERHETER.....	14
4.6	PROCESS FÖR DETALJPLAN OCH MKB.....	14
5	PLANFÖRSLAG	15
5.1	PLANFÖRSLAGETS HUVUDDRAG.....	15
5.2	HASSELBACKEN	16
5.3	KONSTHALLEN 2 OCH 15	18
5.4	VYER FRÅN SKEPPSHOLMEN, KASTELLHOLMEN OCH FJÄLLGATAN	18
6	ALTERNATIV	25
6.1	ALTERNATIV LOKALISERING OCH UTFORMNING	25
6.2	NOLLALTERNATIV	34
6.3	VAL AV ALTERNATIV	35
7	MILJÖKONSEKVENSER.....	36
7.1	KULTURMILJÖ.....	36
7.2	NATURMILJÖ	58
7.3	VATTENMILJÖ	74
8	SAMLAD BEDÖMNING.....	81
8.1	KULTURMILJÖ.....	81
8.2	NATURMILJÖ	82
8.3	VATTENMILJÖ	83
8.4	EKOSYSTEMTJÄNSTER.....	83
9	FORTSATT ARBETE.....	85
9.1	REKOMMENDATIONER	85
9.2	UPPFÖLJNING	86
10	MILJÖMÅL	87
11	REFERENSER.....	88

1 INLEDNING

Denna miljökonsekvensbeskrivning tillhör förslag till Detaljplan för Konsthallen 15 m. fl. i stadsdelen Djurgården, Dp 2018-00710 i Stockholm. Den har tagits fram inför förnyad granskning av planförslaget.

1.1 BAKGRUND OCH DETALJPLANENS SYFTE

Den västra delen av Södra Djurgården är ett av Stockholms viktigaste besöks- och turistmål. Området ingår i Nationalstadsparken och har i den fördjupade översiktsplanen för Nationalstadsparken fått namnet Evenemangsparken, se Figur 1. Centralt i området ligger Fastigheterna Konsthallen 2 och 15 med bland annat ABBA-museet och fastigheten Hasselbacken 1 med Hasselbackens restaurang-, hotell och konferensverksamhet, se Figur 2. Stockholms stad har ambitionen att stärka Evenemangsparken som besöksmål under alla årstider och menar att en utveckling av befintliga verksamheter kan bidra till det.

Figur 1. Evenemangsparken på Södra Djurgården i Stockholm. (Stadsbyggnadskontoret, Stockholms stad, 2009)

Syftet med detaljplanen för Konsthallen 15 m.fl. är att möjliggöra för utökad byggrätt inom fastigheten Hasselbacken 1 på södra Djurgården. Byggrätten föreslås placeras i lägen där byggnader tidigare stått, Moriska paviljongen, musikpaviljongen och Gubbhyllan. Byggrätten föreslås innehålla hotell, restaurang och kulturändamål.

Syftet är även att bekräfta befintliga byggnader inom Konsthallen 2 och 15 samt att lägga lämpliga skydds- och varsamhetsbestämmelser på fastigheterna Hasselbacken 1 och Konsthallen 15.

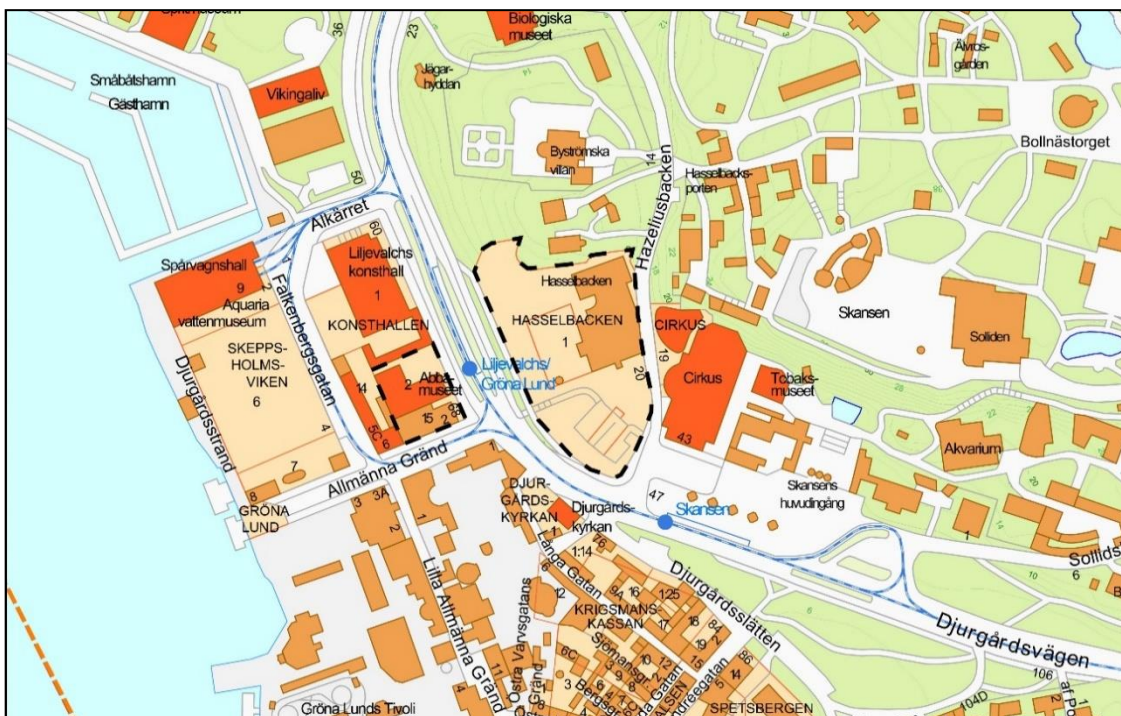
2 NULÄGET

2.1 OMRÅDESBESKRIVNING

Södra Djurgården som helhet är ett viktigt rekreationsområde som bjuder på både öppna parklika områden och områden med skogskänsla. Västra delen av Djurgårdsön är bebyggelsepräglad med restauranger, hotell, tivoli och museer, såsom Skansen, Gröna Lund, Cirkus och Liljevalchs konsthall. Evenemangsparken utgör del av Stockholms inre vattenrum mot Saltsjön och Strömmen. Området bidrar tillsammans med Skeppsholmen och Kastellholmen till vattenrummets natur- och skärgårdskaraktär.

Djurgårdsvägen är en större lokalgata och leder trafik från Östermalm ut på Djurgårdsön. Allmänna gränd leder från färjeläget till Djurgårdsvägen. Gatan används i huvudsak av fotgängare, men motorfordon är tillåtna.

Spårväg linje 7 från Stockholms centralstation går längs Djurgårdsvägen till Waldemarsudde. Buss 67 från Odenplan går längs Djurgårdsvägen och vidare ut till Blockhusudden. Från Allmänna gränd går båtlinje 80 till Nybroplan eller Ropsten. Båtlinje 82, Djurgårdsfärjan, går mellan Slussen och Allmänna gränd. Området för detaljplanen för Konsthallen 15 m.fl. är markerat med svart streckad linje i Figur 2 nedan. Planområdet är uppdelat på två delar på varsin sida av Djurgårdsvägen vilken inte ingår i planen. Fastigheten Hasselbacken 1 ligger mellan Djurgårdsvägen och Hazeliussbacken och adressen är Hazeliussbacken 20. Fastigheten Konsthallen 15 ligger på Allmänna gränd, mittemot entrén till Gröna Lund med adress Allmänna gränd 4. Fastigheten Konsthallen 2 ligger mellan Konsthallen 15 och Liljevalchs konsthall, med adress Djurgårdsvägen 68.

Figur 2. Planområdet, markerat med svart streckad linje, är uppdelat i två delar på varsin sida av Djurgårdsvägen. (Stadsbyggnadskontoret, Stockholms stad, 2022)

2.2 DETALJPLANER I NÄROMRÅDET

Detaljplan för Skeppsholmsviken 9 m.fl. vann laga kraft 2019-06-29. Planen syftar till att medge ett tillfälligt planstöd dels för befintlig spårvagnsdepå dels för en anläggning för restaurang och konferens på den plats där Aquaria vattenmuseum tidigare låg. Tiden för användningen är högst

10 år från det att planen vann laga kraft. Efter att denna tid har löpt ut ska marken användas för besöksändamål såsom museum och/eller konsthall.

Detaljplan för Skeppsholmsviken 6 m.fl. vid Gröna lund vann laga kraft 2022-06-30. Detaljplanen syftar till att möjliggöra en utvidgning av nöjesfältet Gröna Lund på parkeringsytan vid Allmänna gränd mitt emot fastigheten Konsthallen 14 på Falkenbergsgatan.

Figur 3. Orienteringskarta för området runt Hasselbacken 1 samt Konsthallen 2 (ABBA-museet) och Konsthallen 15. (Tyréns, 2023a)

2.3 NUVARANDE MARKANVÄNDNING

Hasselbacken

Hasselbacken (restaurang Hasselbacken i Figur 3) är ett område med hotell och en restaurang vars historia sträcker sig tillbaka till 1748. Huvudbyggnaden utgörs av sammanbyggda delar där den dominerande delen är restaurangbyggnaden som återuppfördes 1924, efter en brand som totalförstörde den tidigare byggnaden från år 1865. 1927 gjordes ombyggnader till dess nuvarande utformning. Mot Djurgårdsvägen finns en terrass samt en balkong som löper längs hela fasaden. På 1990-talet byggdes restaurangbyggnaden till med hotell och hotellflygel.

I öster gränsar Hasselbacken mot Cirkus och i norr mot villorna vid foten av Skansenberget. Anläggningen ligger på en kuperad tomt vars avsats utgör en terrass. Tomten har till viss del förändrats genom åren men har i huvudsak kvar sin prägel av parkanläggning i Skansenbergets sluttning ner mot Djurgårdsslätten.

Den nuvarande parkanläggningen framför hotellets veranda består av en större grusad yta som avslutas i en terrass ut mot Djurgårdsvägen. Parken har grusade gångar, vilka ansluter till trapporna och leder genom området. Längs gångsystemets huvudstråk från Djurgårdsvägen till Hazeliusbacken finns en staty av Bellman och söder om gångstråket finns en gräsyta med den mycket gamla, så kallade Bellmanseken. Mot Cirkus och Hazeliusbacken finns en asfalterad parkeringsyta på platsen där Gubbbhyllan låg innan den flyttades till Skansen. I anslutning till parkeringsytan anlades en terrassering i början av 1990-talet, vilken döljer infarten till ett parkeringsgarage och hotellets underjordiska konferensanläggning.

Konsthallen 2 och 15

På fastigheten Konsthallen 2 ligger idag ABBA-museet och Backstage Hotel med tillhörande restaurang. Byggnaden uppfördes 2013, ritad av arkitekt Johan Celsing. Inom Konsthallen 2 har

senare entrén byggts om och glasats in och ett förråd tillkommit vilket avviker från gällande plan. De senare byggnaderna har tillfälligt bygglov.

Inom fastigheten Konsthallen 15 finns en byggnad från 1880-talets början. Inför konst- och industriutställningen 1897 revs merparten av kvarterets byggnader men denna byggnad blev kvar. Åren 1927-1928 byggdes det ursprungliga stenhuset till med en restaurang i trä. Komplexet kom senare att byggas ihop med restaurang Lindgården som låg på platsen där ABBA-museet nu ligger.

Byggnaden på fastigheten Konsthallen 15 har byggts om och den ursprungliga verandan i sommarrestaurangen har återskapats. Fasaden har återskapats och byggnaden har knutits samman med Konsthallen 2 via en länkbyggnad med glastak. Byggnaden innehåller hotell (Backstage hotel), restaurang (Konsthallen) och bageri.

Figur 4. Flygfoto över området för planförslaget, nuläge. Till höger i bild syns Cirkus med dess stora röda tak, till vänster om Cirkus ligger Hasselbacken. På andra sidan Djurgårdsvägen ligger Konsthallen 2 och 15. Foto Lennart Johansson, Stadsbyggnadskontoret.

3 PLANER OCH BESTÄMMELSER

Planområdet är beläget inom riksintresset Kungliga nationalstadsparken och riksintresset för kulturmiljövården Stockholms innerstad med Djurgården. Innehållet i de lagar och bestämmelser som gäller för planområdet beskrivs generellt nedan samt mer i detalj under respektive miljökonsekvens.

3.1 RIKSINTRESSE FÖR KULTURMILJÖVÅRDEN

Enligt 3 kap. 6 § miljöbalken ska mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Stockholms innerstad med Djurgården [AB 115] utgör område av riksintresse enligt 3 kap. 6 § miljöbalken (reviderad riksintressebeskrivning 2023-04-21).

3.2 NATIONALSTADSPARKEN

Med anledning av Kungliga nationalstadsparkens värdefulla natur- och kulturvärden av nationell betydelse, är Nationalstadsparken angiven som riksintresse enligt 4 kap. 1 och 7 §§ miljöbalken. Kungliga nationalstadsparken är det område som i 4 kap. 7 § miljöbalken kallas Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården.

Enligt 4 kap. 7 § miljöbalken får ny bebyggelse, nya anläggningar eller andra åtgärder vidtas i Nationalstadsparken, endast om det sker utan intrång i parklandskap eller naturmiljö och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden skadas. En åtgärd som innebär ett tillfälligt intrång eller en tillfällig skada i en nationalstadspark får vidtas, om:

1. åtgärden höjer parkens natur- och kulturvärden eller tillgodoser ett annat angeläget allmänt intresse, och
2. parken återställs så att det inte kvarstår mer än ett obetydligt intrång eller en obetydlig skada.

Nationalstadsparksförordningen (2009:55) innehåller bestämmelser om sådana nationalstadsparker som avses i 4 kap. 7 § miljöbalken. Förordningen säger att i de län där det finns en nationalstadspark ska länsstyrelsen besluta om en vård- och utvecklingsplan för parken. Planen ska kunna användas som grund för inriktning och prioriteringar i fråga om parkens skötsel, underhåll och utveckling. Länsstyrelsen ska ha uppsikt över utvecklingen av Nationalstadsparkens värden.

3.2.1 VÅRD- OCH UTVECKLINGSPLAN

I Länsstyrelsens vård- och utvecklingsplan för Kungliga nationalstadsparken (Länsstyrelsen i Stockholms län, 2012) ingår planområdet i delområdet Västra Djurgårdsön. Delområdet beskrivs som ett av Stockholms allra viktigaste besöksmål och har även vid internationell jämförelse många besökare. Framtida vård och utveckling av Kungliga nationalstadsparken styrs av fem ledord, vilka förtydligar parkens kvaliteter och karaktär:

- Kungligt inflytande och Sveriges historia
- Folknöje
- Kunskap
- Biologisk mångfald
- Hälsa och motion

Hänsynen till natur- och kulturmiljövården innebär att möjligheterna till nybyggnad är begränsad. Intrång i parklandskap och naturmiljö får inte ske. Nya byggnader och anläggningar ska vara väl anpassade till naturen och till befintlig bebyggelse.

3.3 KOMMUNALA PLANER

3.3.1 ÖVERSIKTSPLAN

Översiktsplan för Stockholms stad

I översiktsplanen för Stockholms stad (antagen 2018) anges att Djurgårdens natur- och kulturvärden är viktiga att värna, men också utveckla vidare. Med ny bebyggelse kan Djurgårdens attraktion stärkas. I riksintressebilagan beskrivs att stadens mål för område av riksintresse är att planerade åtgärder ska förstärka de värdebärande uttrycken utan att skada dem. Djurgårdsstaden, sydost om Hasselbacken, är i riksintressebilagan framlyft som en värdekärna, det vill säga ett område som särskilt tydligt beskriver värden och uttryck i riksintresset.

Översiktsplan för Nationalstadsparken – stockholmsdelen

I den fördjupade översiktsplanen för Stockholms del av Kungliga nationalstadsparken (Stadsbyggnadskontoret, Stockholms stad, 2009) utpekas Evenemangsparken som ett av Stockholms viktigaste besöks- och turistmål. Områdets utveckling har stor betydelse för besöksnärings- och Stockholms attraktivitet. I översiktsplanen lyfts vikten av att vidmakthålla områdets attraktivitet som evenemangspark genom att verksamheter och anläggningar ska kunna vidareutvecklas och förnyas. Evenemangsparken bör tåla vissa kompletteringar och förändringar, under förutsättning att dess grundläggande karaktär och kulturhistoriska värden bevaras.

I översiktsplanen beskrivs områdets karaktär ha betydelse för upplevelsen av stadens inre vattenrum med bland annat Saltsjön och Strömmen. Det är därför värdefullt att området kan upplevas som ett glesare bebyggt parklandskap i kontrast till stenstaden. Detta bör dock, enligt översiktsplanen, inte hindra kompletteringar med väl anpassad bebyggelse och inte heller enstaka, vackert utformade byggnader eller anläggningar som har samband med Evenemangsparkens huvudinriktning.

Översiktsplanens vägledning för markanvändning och utveckling av Evenemangsparken anger bland annat:

- Evenemangsparken vidareutvecklas som den nöjes- och lustpark den varit under mer än hundra år.
- För att bibehålla områdets attraktivitet som evenemangspark behöver verksamheter och anläggningar kunna vidareutvecklas och förnyas.
- Områdets karaktär och särskilda kulturhistoriska värden i byggnader, parker och miljöer bevaras. Särskilt värdefulla naturmiljöer bevaras.
- Nöjen och evenemang prioriteras före ny bostadsanvändning.

3.3.2 GÄLLANDE DETALJPLANER INOM PLANOMRÅDET

Konsthallen 15 omfattas av detaljplan O-240 antagen 1914 och tilläggsplan Pl. 1481 från 1934. Nu gällande planer innehåller inga skyddsbestämmelser avseende kulturvärden, däremot bestämmelser avseende var man tillåts bygga, tillåten höjd, antal våningsplan samt användning. Fastigheten Konsthallen 15 ingick i Konsthallen 2 till 2011.

Konsthallen 2 omfattas av Dp 2006-19499. Planen medger hotell, konferens och helt eller delvis kulturändamål.

För fastigheten Hasselbacken 1 gäller Detaljplan för Hasselbacken inom stadsdelen Djurgården i Stockholm (Dp 8383) antagen 1989. Detaljplanen medger konferens-, hotell- och utställningsanläggning. Huvudbyggnaden har skyddsföreskrift, q, "kulturhistoriskt värdefull byggnad eller anläggning som ej får rivas". Nybyggnader och nyanläggningar skall utformas med hänsyn till området särart. Planen reglerar också skydd av de två stora ekarna, områdets naturkaraktär, trädplantering och förbud mot trädfällning.

Terrassen och platsen där byggnaden Gubbhyllan tidigare stod är undantagna i gällande detaljplan. På dessa platser gäller i stället de områdesbestämmelser som gäller för kringliggande område. Områdesbestämmelserna (OB 87032) omfattar både norra och södra Djurgården. De omfattar utökad lovplikt, skyldighet att söka rivningslov samt skydd av särskilt värdefulla kulturmiljöer och byggnader.

4 MILJÖBEDÖMNING

4.1 MILJÖBEDÖMNINGENS SYFTE

Syftet med en miljöbedömning är att identifiera och beskriva de direkta och indirekta effekter som den planerade verksamheten eller åtgärden kan medföra. Syftet är också att integrera miljöhänsyn i projektet samt att utgöra en del av beslutsunderlaget inför beslut om detaljplanen. Miljöbedömningen redovisas i en miljökonsekvensbeskrivning (MKB), denna rapport. Den miljöhänsyn som identifieras i MKB:n ska sedan följa projektet under framtagandet av förfrågningsunderlag och miljökrav för genomförandet. Det gäller också de miljöaspekter som är relevanta för planarbetet men som inte utreds inom ramen för miljöbedömningen.

Detaljplaner upprättas av kommuner för att reglera användningen av mark- och vattenområden samt bebyggelse och byggnadsverk inom ett visst område. Detaljplanen är juridiskt bindande och gäller till dess att den upphävs eller ersätts av en ny detaljplan.

Om en detaljplan kan väntas medföra betydande miljöpåverkan ska en miljöbedömning ingå i planprocessen. Processen för miljöbedömningen sker i samspel med detaljplaneprocessen vilket innebär att utredningar och konsekvensbeskrivningar av miljöaspekter utgör underlag som kan påverka detaljplanens innehåll och utformning. Planens konsekvenser för de miljöaspekter som kan medföra betydande påverkan ska redovisas i miljökonsekvensbeskrivningen.

4.2 UNDERSÖKNING AV BETYDANDE MILJÖPÅVERKAN

Miljökonsekvensbeskrivningen ska redovisa den betydande miljöpåverkan som planen kan medföra. Stadsbyggnadskontoret har utrett vilka miljöaspekter som bedöms som betydande och har haft samråd med länsstyrelsen om avgränsningen av MKB.

4.3 AVGRÄNSNING

4.3.1 AVGRÄNSNING AV MILJÖASPEKTER

Kulturmiljö och naturmiljö bedöms som betydande aspekter och därmed de viktigaste att konsekvensbeskriva. MKB ska också redovisa konsekvenser av planens dagvattenhantering. Eventuella övriga miljöaspekter behandlas i detaljplanens beskrivning. Länsstyrelsen bekräftade den föreslagna avgränsningen och betonade särskilt vikten av att belysa planens påverkan på kulturmiljön.

4.3.2 GEOGRAFISK AVGRÄNSNING

Planområdet omfattar dels Hasselbacken 1, dels Konsthallen 2 och 15. Miljökonsekvensbeskrivningen begränsas huvudsakligen till planområdet och dess närområde men i vissa frågor utvidgas perspektivet. För kulturmiljön har förändringarna viss betydelse för hur Hasselbacken upplevs på längre avstånd. Avseende naturvärden behandlas frågan om detaljplaneförslagets betydelse för ekologiska spridningssamband på Djurgårdsön. Miljökonsekvenserna med avseende på vatten innefattar även planens påverkan på recipienten Strömmen.

4.3.3 AVGRÄNSNING I TID

Horisontåret för bedömning av miljöeffekterna är ungefär år 2030. Planen bedöms då vara genomförd.

4.4 METOD

Till grund för konsekvensbedömningen ligger riktvärden, miljömål, miljökvalitetsnormer och övriga riktlinjer eller mål som är framtagna av statliga eller kommunala myndigheter. Platsspecifika förutsättningar och bedömningsgrunder för varje miljöaspekt beskrivs närmare under respektive avsnitt i kapitel 7. Bedömningarna har gjorts i förhållande till nollalternativet som är en beskrivning av den sannolika utvecklingen på platsen om projektet inte genomförs.

4.5 OSÄKERHETER

Detaljplanen ska ge förutsättningar för lämpligt omhändertagande av dagvatten. Hur omhändertagande av dagvatten ska utföras kan dock endast delvis styras i en detaljplan. Den dagvattenutredning som utförts i planarbetet utgör underlag i arbetet med markplaneringen och föreslagna lösningar kommer att inarbetas i projekteringen. Konsekvensbedömningen avseende dagvatten förutsätter att omhändertagande av dagvatten genomförs enligt dagvattenutredningens förslag.

4.6 PROCESS FÖR DETALJPLAN OCH MKB

I denna MKB redovisas miljökonsekvenserna av detaljplan för Konsthallen 15 m.fl. där fastigheterna Konsthallen 2 och 15 samt Hasselbacken 1 ingår.

Samråd om planförslag och MKB genomfördes från 23 mars till 10 maj 2021. Samrådsredogörelsen (Stockholm Stad, 2021) sammanfattar de synpunkter som framkom i yttranden från myndigheter, sakägare, föreningar och övriga svarande. Flertalet remissinstanser var positiva till planförslaget men framförde kritiska synpunkter i sak, framför allt på byggnadernas volym, påverkan på natur- och kulturmiljö samt påverkan på stads- och landskapsbild.

Med anledning av de synpunkter som framfördes under samrådet reviderades planförslaget och MKB uppdaterades inför granskning. Under mars 2022 ställdes planförslaget ut för granskning. Ändringarna inför granskningen 2022 beskrivs i avsnitt 6.1.4 "Utveckling av planförslag inför granskning i mars 2022".

Den 13 juni 2022 antog kommunfullmäktige detaljplanen. I december samma år upphävde länsstyrelsen beslutet om antagande med motiveringen att "detaljplanen inte tillgodoser riksintresset för kulturmiljövården eller riksintresset för Nationalstadsparken". Länsstyrelsen har framfört att en komplettering inom fastigheten Hasselbacken 1 kan vara möjlig men att bearbetning behövs. I avsnitt 6.1.5 redovisas de förändringar som planförslaget genomgått under 2023.

Det omarbetade planförslaget med tillhörande MKB ställs nu ut för ny granskning. Därefter kan det nya planförslaget antas av kommunen.

Det nu aktuella förslaget presenteras i kapitel 5 och i avsnitt 6.1.4 redovisas hur planförslaget har bearbetats efter samrådet. Bedömningarna av planens miljöpåverkan som redovisas i kapitel 7 har kompletterats och uppdaterats så att de gäller det nu aktuella planförslaget.

5 PLANFÖRSLAG

5.1 PLANFÖRSLAGETS HUVUDDRAG

Planförslaget möjliggör för utökad byggrätt inom fastigheten Hasselbacken 1 på södra Djurgården. Byggrätten föreslås placeras i lägen där byggnader tidigare stått, Moriska paviljongen, musikpaviljongen och Gubbbhyllan. Byggrätten föreslås innehålla hotell, restaurang och kulturändamål.

Befintliga byggnader inom Konsthallen 2 och 15 bekräftas och skydds- och varsamhetsbestämmelser införs för fastigheterna Hasselbacken 1 och Konsthallen 15.

Planbeskrivningen anger också att Hasselbackens lummiga inramning är en viktig del av platsens natur- och kulturvärden. Det är viktigt att träden i så stor utsträckning som möjligt bevaras och ges förutsättningar för ett fortsatt långt liv. Utformning och placering av byggnadskroppar har gjorts för att uppnå detta. Av den anledningen föreslås skyddsbestämmelser på 32 träd. En generell bestämmelse läggs för att skydda platsens parkkaraktär.

Figur 5. Förslag till detaljplan. Situationsplan med föreslagen tillkommande bebyggelse inom Hasselbacken 1. Befintlig vinterträdgård inom Konsthallen 2 samt länkbyggnaden mellan Konsthallen 15 och Konsthallen 2 bekräftas i planen. Källa: Lundgaard & Tranberg Arkitekter.

Figur 6. Flygfotomontage av planförslaget. Motsvarande bild utan tillkommande bebyggelse redovisas i Figur 4. Källa: Lundgaard & Tranberg arkitekter, foto Lennart Johansson, Stadsbyggnadskontoret.

5.2 HASSELBACKEN

Planförslaget innebär att Hasselbacken 1 kompletteras med två nya hotellbyggnader samt en mindre musikpaviljong ovan mark. De föreslagna byggnadernas form och placering utgår från platsens struktur där huvudbyggnaden, terrassen och träden fortsatt är de centrala motiven på Hasselbacken. Föreslagen ny bebyggelse flankerar därför huvudbyggnaden, underordnar sig träden och har anpassats till deras rotzoner. Byggnaderna står tillbakadragna från trädridån, i sådana lägen att huvudbyggnaden blir väl synlig från Djurgårdsvägen och Djurgårdsslättan. Mot Djurgårdsvägen domineras fortsatt upplevelsen av ridån av höga ädellövträd.

Huvudbyggnaden från 1925 skyddas genom bestämmelse om rivningsförbud och skydds- och varsamhetsbestämmelser som bland annat reglerar att byggnadens volym, fasadmateriell och fasadutformning, småspröjsade fönster och baldakinkant ska bevaras. Huvudbyggnaden föreslås kompletteras med en glasveranda på vardera sidan om dess framskjutna uppglasade parti. Glasverandan anpassas till huvudbyggnadens klassicistiska stil. Den byggnad som uppfördes på 1990-talet byggs till mot väst med en mindre volym i två våningar vilket möjliggör för en tillgänglig entré mot terrassen.

Tillkommande byggnader ovan mark fördelar sig mellan nya Moriska, nya Gubbhyllan och Musikpaviljongen. Platsens stora ädellövträd, i synnerhet Bellmanseken invid nya Gubbhyllan, har varit en viktig utgångspunkt för byggnadernas placering och form. Nya Moriska uppförs i två våningar ovan mark och ligger mot norra delen av terrassen i samma läge som Moriska paviljongen innan branden 1923. Nya Moriska förbinds under mark med tillbyggnaden från 1990-talet. Nya Gubbhyllan ligger på befintlig asfalterad markparkering i planområdets södra del, där Gubbhyllan tidigare stod, och utgörs av en volym i tre våningar ovan mark. Musikpaviljongen placeras i huvudbyggnadens mittaxel anknäcker till läget för musikpaviljongen vid sekelskiftet 1900.

Liksom i övriga delar av Djurgården finns här en värdefull karaktär som består av såväl naturpark som trädgårdskultur. Parkområdets karaktär av naturpark ska bevaras vilket innebär att terrängförhållanden med den gräsbevuxna sluttande marken mot Djurgårdsvägen och vegetation, så som karaktärsbildande hasselbuskar och syrenbuskar, huvudsakligen ska sparas.

Naturparkssammanhanget bevaras genom att värna den gröna ridån mot Djurgårdsvägen och skydda befintliga trädsolitärer. Totalt skyddas 32 träd. De får endast fällas av dokumenterat ålders- eller sjukdomsskäl om de utgör fara för person eller egendom. Bellmanseken den stora eken intill är karaktärsskapande samt ekologiskt och kulturhistoriskt värdefulla, i synnerhet Bellmanseken som har lång historisk hävd på platsen. Om något av de tre träden måste fällas

ske det ersättas av nytt av samma art. Utöver ekarna och linden skyddas ytterligare 29 träd inom Hasselbacken 1. Syftet är att bevara karaktären av stora ädellövträd mot Djurgårdsvägen samt stärka ädellövträdnätverket, habitatnätverket för arter knutna till ädellövträd och den spridningszon för ekologiskt särskilt betydelsefulla områden (ESBO) som Hasselbacken är en del av. Därför ska ett fällt träd ersättas med ett nytt ädellövträd. För fällning av något av de skyddade träden krävs marklov.

Figur 7. Aktuellt planförslag över nya Moriska och nya Gubbhyllan samt musikpaviljongen och siktlinje över Cirkus i bakgrunden. Källa: Lundgaard & Tranberg Arkitekter

Figur 8. Aktuellt planförslag med vy från Djurgårdsvägen med Cirkus till höger, nya Gubbhyllan till vänster och Hasselbackens huvudbyggnad väl synlig däremellan. Källa: Lundgaard & Tranberg Arkitekter

5.3 KONSTHALLEN 2 OCH 15

Restaureringsarbete har gjorts inom Konsthallen 15 för att återställa byggnaden och sommarpaviljongen till hur de exteriört såg ut 1928. Detta innebär att fönstersättning, putskulör och sommarpaviljongens verandaarkitektur återskapats.

Planförslaget bekräftar flera mindre ändringar som beviljats bygglov och genomförts. Det glastak i en våning mellan Konsthallen 2 och 15 som beviljats bygglov medges i detaljplanen. Längst in i gränden mellan Konsthallen 15 och 2 tas en rest från den tid då Konsthallen 15 satt ihop med restaurang Lindgården, bort. Detta för att ge plats för ny kommunikation mellan våningsplanen. Plan två och tre inom Konsthallen 15 har byggts om till hotellrum. Bottenvåningen kommer fortsatt innehålla publik verksamhet. Inom Konsthallen 2 bekräftas befintlig vinterträdgård och förråd som har tidsbegränsat bygglov.

5.4 VYER FRÅN SKEPPSHOLMEN, KASTELLHOLMEN OCH FJÄLLGATAN

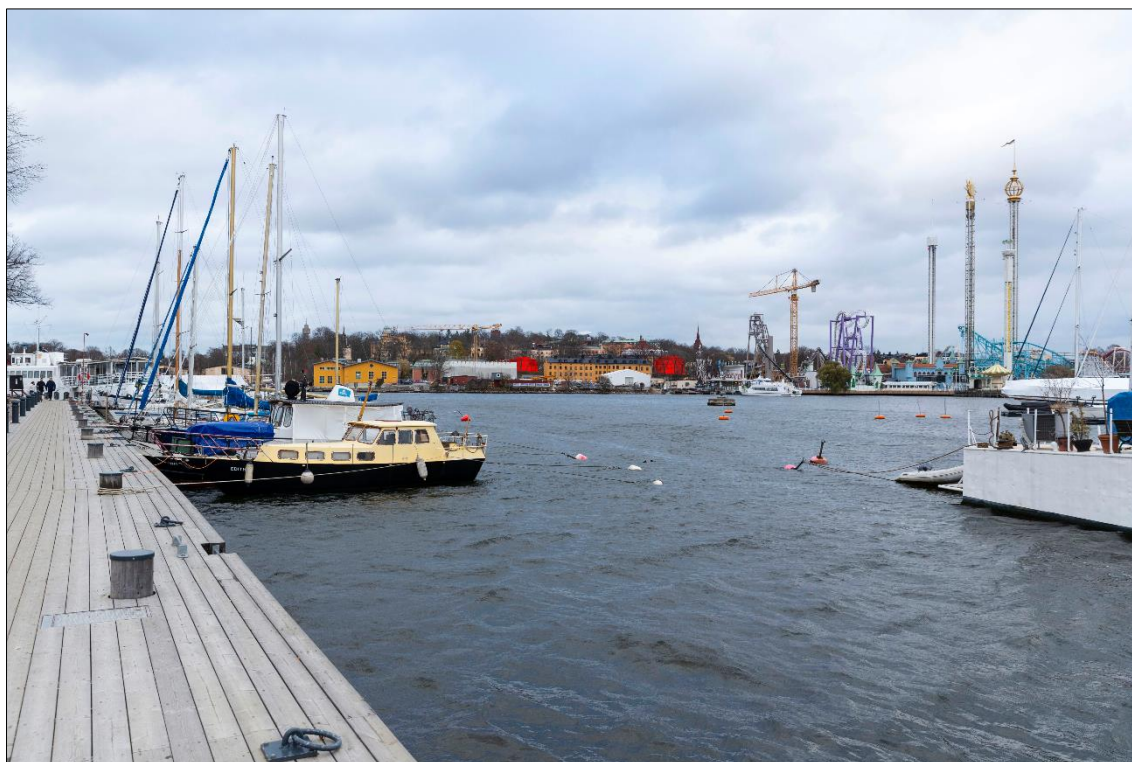
I planarbetet har förslagets påverkan på landskapsbild/stadsbild utretts genom framtagande av fotomontage, med foton tagna från tre platser på Skeppsholmen och Kastellholmen, se Figur 9. Dessa punkter är utvalda med utgångspunkt från varifrån projektets påverkan bedöms vara som störst på stads- och landskapsbilden. Även andra punkter har identifierats där den planerade bebyggelsen kommer att uppfattas, såsom från Katarinavägen och Slussen samt vypunkt 4 från Fjällgatan. Från dessa punkter bedöms dock påverkan bli mindre än för de tre utvalda på Skeppsholmen och Kastellholmen och här nedan presenterade punkter. Från varje utvald vypunkt visas tre bilder, se figur 8-19 : Nuläge (1), med förslagets fasad markerad i rött (2) respektive förslaget med tänkt fasad (3).

Figur 9. Vypunkter (1-4) för fotomontage från Skeppsholmen, Kastellholmen och Fjällgatan.

Figur 10. Vypunkt 1, vy från Skeppsholmen – Nuläge.

Figur 11. Vypunkt 1, vy från Skeppsholmen – Förslagets fasad markerad i rött.

Figur 12. Vypunkt 1, vy från Skeppsholmen – Förslaget med fasad i trä.

Figur 13. Vypunkt 2, vy från Kastellholmen – Nuläge.

Figur 14. Vypunkt 2, vy från Kastellholmen – Förslagets fasad markerad i rött.

Figur 15. Vypunkt 2, vy från Kastellholmen – Förslaget med fasad i trä.

Figur 16. Vypunkt 3, vy från Kastellholmen – Nuläge.

Figur 17. Vypunkt 3, vy från Kastellholmen – Förslagets fasad markerad i rött.

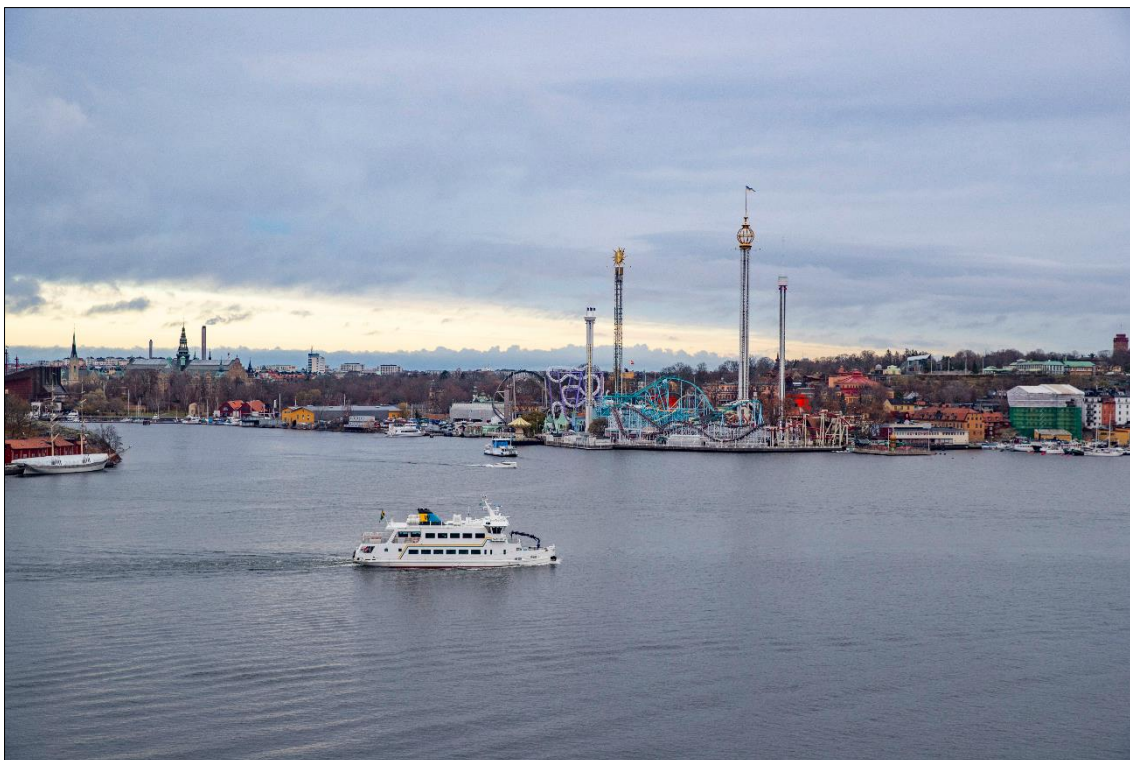

Figur 18. Vypunkt 3, vy från Kastellholmen – Förslaget med fasad i trä.

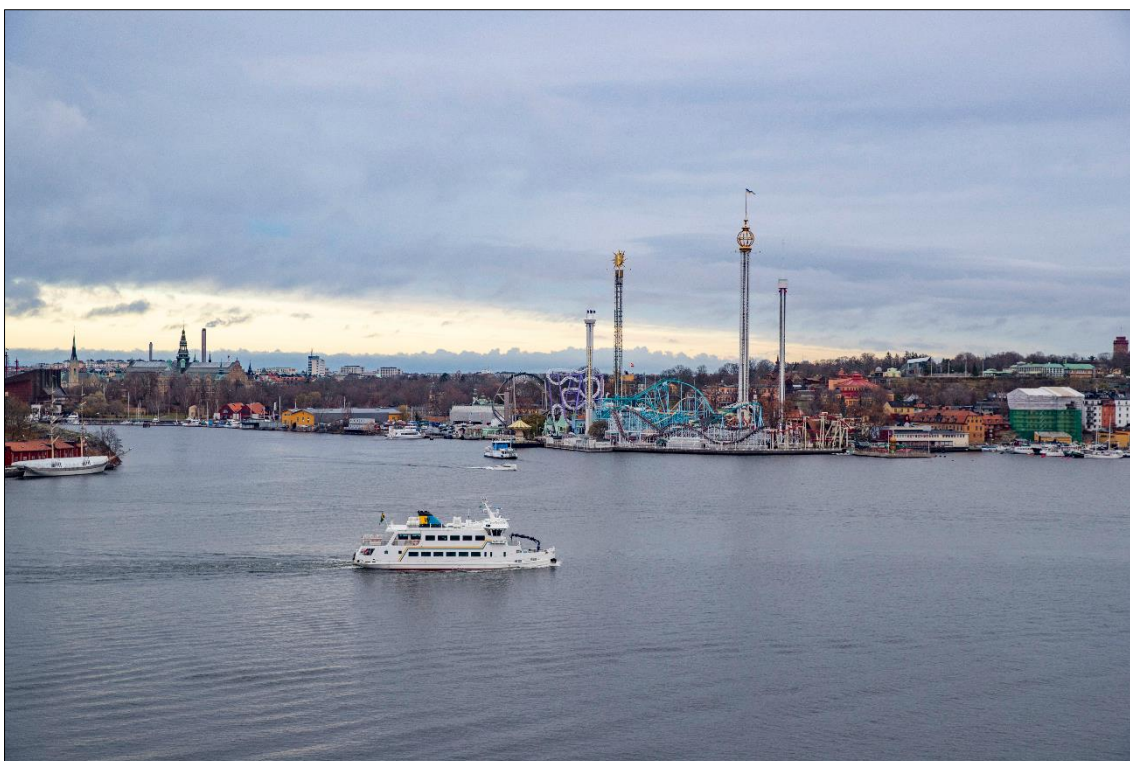

Figur 19. Vypunkt 4, vy från Fjällgatan – Nuläge.

Figur 20. Vypunkt 4, vy från Fjällgatan – Förslagets fasad markerad i rött.

Figur 21. Vypunkt 4, vy från Fjällgatan – Förslaget med fasad i trä.

6 ALTERNATIV

6.1 ALTERNATIV LOKALISERING OCH UTFORMNING

6.1.1 ALTERNATIV LOKALISERING

Innan arbete med det nu aktuella planförslaget inleddes togs ett förslag till program fram för Konsthallen 15 m.fl. under 2018. Syftet med programförslaget var att möjliggöra en utveckling av en befintlig museiverksamhet, restaurang och hotellverksamhet på Djurgården. Föreslagen markanvändning för fastigheterna Konsthallen 2 och 15 var hotellverksamhet med publika bottenvåningar, museum, restaurang och utbildning.

Förslaget förutsatte dock förändring eller rivning av befintliga byggnader. Stadsbyggnadskontoret bedömde efter samråd om programförslaget att ett genomförande skulle innebära att kulturhistoriska värden skulle gå förlorade och föreslog därför att projektet skulle ändra inriktning. För planarbetet är inriktningen istället att byggnaderna inom Konsthallen 15 bevaras och utvecklas interiört för en publik verksamhet. Utveckling av hotellverksamheten lokaliseras istället till Hasselbacken och i planförslaget prövas nu möjligheten att komplettera befintlig hotell- och restaurangverksamhet med ny bebyggelse där.

Att stödja utvecklingen av pågående verksamheter inom Evenemangsparken bedöms stämma väl överens med intentionerna i fördjupningen av översiktsplanen för den Kungliga nationalstadsparken. Att utreda fler alternativ till lokalisering bedöms inte som relevant då det är ont om mark för detta ändamål inom Evenemangsparken och lokaliseringen intill den befintliga verksamheten tillgodoser syftet ovan med mindre anspråk på mark än för en ny anläggning.

6.1.2 FEM FÖRSLAG TILL UTBYGGNAD AV HASSELBACKEN

Arbetet med att undersöka möjligheten att bygga ut Hasselbackens verksamhet inleddes med parallella uppdrag där fem arkitektkontor tog fram var sitt förslag till utveckling av Hasselbacken. De fem förslagen redovisar fem alternativa sätt att utveckla bebyggelsen. Se illustrationer av förslagen på följande sidor. Bedömningen av de fem alternativen utfördes av en grupp bestående av representanter för Stockholms stad, Djurgårdsförvaltningen och ägarna till Hasselbacken med anlitade specialister.

Bedömningskriterier

Under bedömningen av de parallella uppdragen har nedanstående punkter särskilt studerats.

Möjligheter till funktionell samverkan som stärker Evenemangsparkens attraktivitet
Utveckling av sambanden i det nya nöjesklustret Cirkus-Hasselbacken-ABBA-museet.

Placering och utformning av nya byggnadsvolymer i Hasselbackens natur- och kulturmiljö
Byggnadshöjdernas relation till trädkontur och vegetationsridå. Inplacering med hänsyn till naturmark och trädpositioner, följsamhet i terrängen. Rumslig relation och koppling till Hasselbackens huvudbyggnad och det nya Cirkustorget.

Påverkan på natur- och kulturhistoriska värden
Påverkan på Nationalstadsparken och riksintresset för kulturmiljövården, såsom Evenemangsparkens natur- och kulturvården, överordnad siluett och synbarhet i stadsbilden med avgörande siktlinjer. Påverkan på huvudbyggnadens blåklassning.

Påverkan på lokalklimat, växtbetingelser och spridningsvägar
Genom förekomsten av såväl stora ekar som ädellövträd är det angeläget att ta hänsyn till spridningsvägar och ekologiska samband inom och i anslutning till planområdet. Lokalklimatet i det sydvästvända läget och placering av byggnader som gynnar detta. Växtbetingelser med skydd av rotsystem och möjlighet till ny plantering för återväxt.

Arkitektur och gestaltning av byggnader i relation till omgivningen
Nya tillägg med innovativ arkitektur på historisk grund. Hög kvalitet i material och detaljer och förmåga att väva samman tilläggen med de historiska byggnaderna till en harmonisk helhet. Känsla för Djurgårdens speciella byggnadstradition med kombinationen av det idylliska och det exotiska. Insikt och analys av Hasselbackens speciella särdrag och utveckling. Huvudbyggnaden är präglad av 1920-talsklassicism och håller genomgående en hög kvalitet arkitektoniskt i material och detaljer och detsamma gäller tillägget från 1992.

Samband med omgivande stråk och målpunkter

Gestaltning av stråket med ljusaxeln från Allmänna gränd upp till det nya Cirkustorget och dess anknytning till anslutande byggnader. Gestaltning av möjlighet till torrskodd och/eller upplyst passage över eller under Hazeliusbacken. Gestaltning av Hazeliusbacken som sammanknyttande gatumiljö. Ny gestaltning av Cirkustorget som medger sammanhängande gångstråk från Hasselbacken.

Förlängning av säsongen under den mörka årstiden

Klimatskydd, belysning, temperering och vägledning med bland annat ljus som ökar attraktiviteten och underlättar orienteringen.

Offentlig front i stadsrummet

Terrassens framträdande och annonsering mot Djurgårdsvägen. Framträdandet av en offentlig lokal i hörnet Djurgårdsvägen/Hazeliusbacken. Iscensättningen av förplatsen vid Cirkus för anknytning till de stora föreställningar som kan genomföras där.

Logistik för angöring och parkering

Utveckling av befintlig garageinfart och utökning av antalet parkeringsplatser.

Möjligheter till etapputbyggnad och utvecklingsbarhet

Etappindelning och utveckling som tar hänsyn till befintliga värden i mark, träd och befintliga byggnader.

Förvaltning och drift för långsiktig hållbarhet

Förutsättningarna hos förslaget för en god förvaltning och hur väl det svarar mot behoven hos verksamheter som kan förändras över tid. På det här stadiet handlar det främst om den rumsliga organisationen med förläggning av en samlande reception som knyter ihop de nya delarna med den befintliga anläggningen, likaså graden av publik access.

Fem förslag

De parallella uppdragen utfördes av följande arkitektkontor: Hidemark & Stintzing, DinellJohansson, Lundgaard & Tranberg Arkitekter, Marge Arkitekter och Wingårdhs. Nedan visas illustrationer och situationsplaner för respektive alternativ. För vidareutveckling i planarbetet valdes det förslag som presenterades av Lundgaard & Tranberg Arkitekter. Motiveringen redovisas i avsnitt 6.3 Val av alternativ.

Figur 22. Hidemark & Stintzing Arkitekter (bortvalt alternativ)

Figur 23. DinellJohansson (bortvalt alternativ)

Figur 24. Lundgaard & Tranberg Arkitekter (valt alternativ)

Figur 25. Marge Arkitekter (bortvalt alternativ)

Figur 26. Wingårdhs (bortvalt alternativ)

6.1.3 UTVECKLING AV VALT ALTERNATIV INFÖR SAMRÅD

I planarbetet ingår processen med miljöbedömning och planförslaget har successivt utvecklats utifrån de konsekvensbedömningar, framför allt avseende påverkan på kulturmiljön, som gjorts under arbetets gång. Här redovisas de väsentligaste förändringarna av det valda alternativet från de parallella uppdrag som redovisas ovan fram till det planförslag som presenterades i samrådet samt de bedömningar som gjorts i planprocessen.

Rotundan och nya Gubbhyllan

I delen närmast Cirkus bearbetades det förslag till ny byggnad som kallades Rotundan, ett föreslaget skärmtak mellan Hasselbacken och Cirkus samt länken mellan Rotundan och nya Gubbhyllan. Det föreslagna skärmtaket togs bort. Rotundan sänktes med en våning och byggnadens radie minskades från 11 meter till 9,5 meter. I och med att Rotundan sänktes blev den sammanbyggande länken mellan Rotundan och nya Gubbhyllan en våning i stället för två som tidigare. Nya Gubbhyllans föreslagna takterrass bearbetades och blev lite mindre. Se Figur 27 och Figur 28.

Bearbetningarna gjordes för att huvudbyggnaden bättre skulle framträda i vyerna söderifrån på Djurgårdsvägen och för den som går uppför Hazeliussbacken. I samrådsförslaget framträdde nu Rotundan mer som en egen byggnad och den cirkulära formens koppling till Cirkus blev tydligare. Platsen mellan Rotundan och Cirkus blev ett torg på ett tydligare sätt när det föreslagna skärmtaket togs bort.

Nya Moriska och Musikpaviljongen

Ett planerat trapphus togs bort vilket minskade påverkan på parkens naturmiljö och mötet med Villa Hasselbacken i norr. Byggnaden roterades något så att huvudbyggnaden ska skymmas så lite som möjligt sedd nerifrån Djurgårdsvägen. Ändringen gjorde också att terrassen och kopplingen från terrassen norrut öppnades upp. En bearbetning av nya Moriskas möte med terrängen medförde att av nya Moriskas fyra våningar syns bara de tre översta från Djurgårdsvägen. Se Figur 29 och Figur 30.

Läget för musikpaviljongen ändrades och den flyttades längre in mot terrassen. Det medförde att utblickar från terrassen över staden öppnades. I och med flytten kan två funktioner samverka, paviljongen och entrén blev ett element. Att entrén och paviljongen kunde integreras bättre med befintliga markhöjder medförde att ingreppet i slänten minskar och paviljongen fick ett nättare uttryck sett från Djurgårdsvägen. Se Figur 29 och Figur 30.

Bearbetningarna av nya Moriska och musikpaviljongen gjorde att båda byggnaderna bättre kopplades till terrängen och ingreppen blev betydligt mindre. Sammantaget bedömdes bearbetningarna under processen ge förutsättningar för att de tillkommande byggnaderna skulle upplevas som komplement till befintlig verksamhet. Huvudbyggnaden framträdde tydligare samtidigt som de tillkommande byggnadernas arkitektoniska kvaliteter behållits

Figur 27. Tidigare förslag (valt alternativ av de fem parallella uppdragen) av nya Gubbhyllan till vänster och Rotundan mitt i bilden med skärmtak till Cirkus till höger i bilden.

Figur 28. Förslag som presenterades till samråd, nya Gubbhyllan och Rotundan. Skärmtak mellan Rotundan och Cirkus har tagits bort. Hasselbackens huvudbyggnad syns nu bakom Rotundan som har sänkts en våning.

Figur 29. Tidigare förslag (valt alternativ från de fem parallella uppdragen) av nya Moriska till vänster och Musikpaviljongen till höger. Rotundan och nya Gubbhyllan syns i bakgrunden.

Figur 30. Förslag som presenterades inför samråd, nya Moriska och Musikpaviljongen. Med ändrad markplanering syns inte nya Moriskas nedersta våning från Djurgårdsvägen. Rotundan har sänkts en våning och syns knappt bakom musikpaviljongen som flyttats längre in.

6.1.4 UTVECKLING AV PLANFÖRSLAGET INFÖR GRANSKNING AV DETALJPLANEN I MARS 2022

Planförslaget utvecklades och reviderades med hänsyn till fortsatta studier och framkomna synpunkter. Det bearbetades i huvudsak för att minska de tillkommande byggnadernas volymer samt att arbeta med siktlinjerna för att öka huvudbyggnadens synlighet .

De tillkommande byggnadernas volymer minskades för att underordna sig de stora träden. Pergolakonstruktioner bildade ett genomgående motiv för att binda samman byggnadsvolymer och skapa en inramning av terrassen.

Den föreslagna nya byggnaden Rotundan har efter synpunkter i samrådet tagits bort ur planförslaget. Det medför att tillkommande byggnadsvolym inom planområdet blir mindre och att siktlinjer och vyer mot Cirkus och Hasselbackens huvudbyggnad kommer att bevaras. Ändringen medför också att huvuddelen av de elva träd som betecknas som alléträd kan stå kvar. För fyra träd föreslogs flyttning.

Läget för byggnaden nya Moriska flyttades längre norrut. Syftet med förändringen var att öppna upp terrassen och vyerna mot Hasselbacken så att huvudbyggnaden blev mer synlig. Samtidigt ökade storleken på terrassen framför huvudbyggnaden.

Den planerade utställningslokalen under mark togs bort och någon underbyggnad under terrassen ingick inte i planförslaget. Ändringen minskade ingreppet i markområdet framför huvudbyggnaden och behovet av schakt. Ändringen medförde också minskad byggnation nära Bellmanseken. Träden kring terrassen blir mindre beroende av anordningar för bevattning när den naturliga marken behålls.

Vid nya Gubbhyllan togs den planerade terrasseringen ner mot Hazeliusbacken bort för att bevara den gröna ridån av befintlig vegetation. Det innebär också att muren i hörnet Djurgårdsvägen och Hazeliusbacken och den delen av staketet som vetter mot Hazeliusbacken kan bevaras.

För att skydda Bellmanseken justerades källarväggens läge vid nya Gubbhyllan med hänsyn till trädets rötter. En fördjupad studie gjordes för att säkerställa att trädet klarar sig.

Figur 31. Planförslagets utformning inför granskning i mars 2022, se jämförelse med Figur 28 och Figur 29. Rotundan är borttagen och byggnadsvolymer för Nya Gubbhyllan har minskat. Huvudbyggnaden har blivit mer synlig.

Figur 32. Planförslagets utformning inför granskning i mars 2022, se jämförelse med Figur 28, Figur 29 och Figur 30. Rotundan är borttagen och byggnadsvolymerna för båda Nya Moriska och Nya Gubbyllan har minskat. Huvudbyggnaden har blivit mer synlig och siktlinjerna mot Cirkus bevaras.

Som jämförelse redovisas också den historiska miljön med den ursprungliga Gubbyllan. Se Figur 33.

Figur 33. Illustration av den historiska miljön och Gubbyllans ursprungliga utformning. Jämför med Figur 31.

Som jämförelse redovisas också den historiska miljön med den ursprungliga Moriska paviljongen. Se Figur 34.

Figur 34. Illustration av den historiska miljön och den ursprungliga utformningen av Moriska paviljongen till vänster, musikpaviljongen till höger och Gubbhyllan längst till höger i bild. Jämför med Figur 32.

6.1.5 OMARBETAT PLANFÖRSLAG INFÖR NY GRANSKNING AV DETALJPLANEN

Länsstyrelsens motiv för att upphäva kommunens beslut att anta detaljplanen, var att de nya byggnaderna bedömdes bli ett dominerande inslag i förhållande till huvudbyggnaden och parkmiljöns natur- och kulturvärden, samt att den föreslagna utbyggnaden inte tog tillräcklig hänsyn till parkmiljö och skyddsvärda träd. Detaljplanen bedömdes därmed inte tillgodose riksintresset för kulturmiljövärden eller riksintresset för Nationalstadsparken.

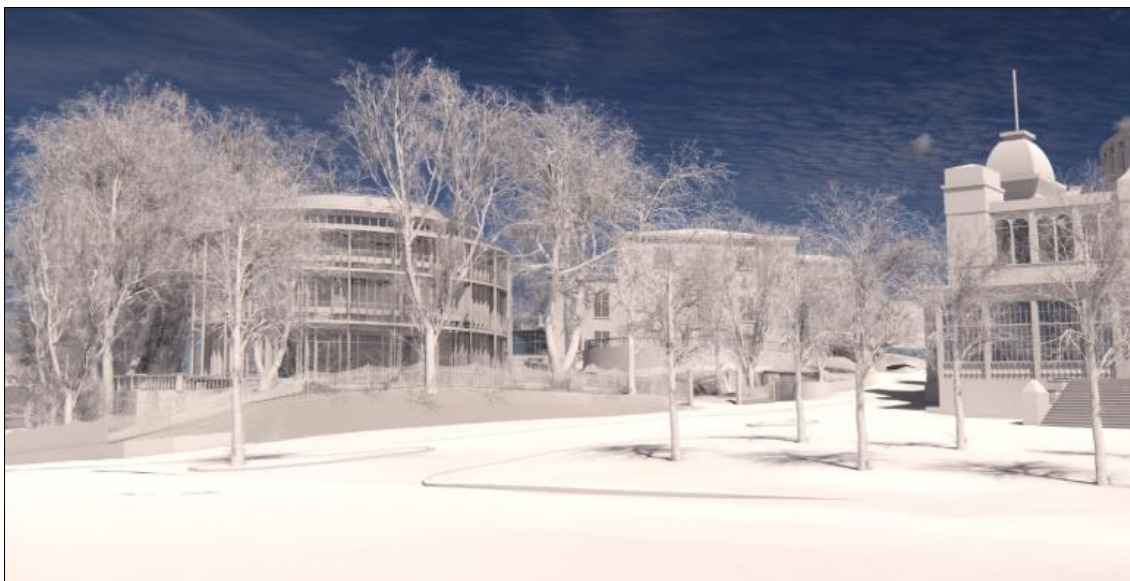
Inför förnyad granskning av planförslaget har byggnadernas höjd och omfattning minskat vilket innebär att avståndet mellan byggnaderna har ökat. Nya Moriska sänks från tre till två våningar och Nya Gubbhyllan sänks från fyra till tre våningar ovan mark. Båda byggnaderna har källarvåningar. Båda byggnadernas fotavtryck på marken minskas från 23 till 21 meter i diameter. Musikpaviljongen har flyttats till ett centralt läge i förhållande till huvudbyggnaden. Det nya läget har inneburit vissa bearbetningar av paviljongen. Justeringarna i det bearbetade förslaget medför att de tillkommande byggnaderna blir mindre tongivande i förhållande till huvudbyggnaden jämfört med tidigare förslag.

Nya Gubbhyllans serveringspaviljong tas bort och byggnaden flyttas söderut. Avståndet till Bellmanseken ökas från cirka åtta meter till cirka 18 meter. Med den nya placeringen kan åtgärder på de båda ekarna undvikas helt.

Nya Moriska flyttas och förbindelsegång till huvudbyggnaden läggs under mark och får ändrat läge för att möjliggöra bevarande av hästkastanjen. Den tidigare föreslagna stora grusade terrassen minskas i omfattning till att ungefär motsvara dagens storlek och ytan får mer parkkaraktär med större andel buskar.

Samtliga pergolor har utgått. Samtliga murar behålls och fler av parkens detaljer skyddas.

De nya byggnadernas totala yta (BTA) ovan mark har successivt minskats från 3679 kvadratmeter i samrådsskedet till 1738 kvadratmeter i nu aktuellt planförslag, en minskning på 1941 kvadratmeter. Ytan under mark omfattar i det nya förslaget endast källare motsvarande fotavtrycket för Nya Gubbhyllan respektive Nya Moriska vilket motsvarar 841 kvadratmeter och är en minskning med 1344 kvadratmeter jämfört med samrådsförslagets 2158 kvadratmeter.

Figur 35. Aktuellt förslag. Nya Gubbhyllan har sänkts en våning samt flyttats längre söderut och närmare Djurgårdsvägen.

Figur 36. Aktuellt förslag. Nya Moriska har sänkts en våning och flyttats närmare Djurgårdsvägen. Musikpaviljongen har flyttats något norrut.

6.2 NOLLALTERNATIV

Nollalternativet i en MKB ska redovisa miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen inte genomförs. Horisontår för de konsekvenser som redovisas i kapitel 7, med och utan planens genomförande, är år 2030.

Enligt nollalternativet genomförs ingen utbyggnad inom planområdet. Hasselbackens verksamhet med hotell, restaurang och konferens fortsätter på samma sätt och i samma omfattning som idag. Möjligheten att utveckla Hasselbackens roll som destination för kultur och nöjesliv begränsas till att behålla nuvarande verksamhet. Verksamheten kommer även fortsättningsvis att upplevas som något privat med dess inhägnade park och uteservering, i kontrast till Hasselbackens historiska roll som en av de centrala, publika mötesplatserna inom Djurgårdens kultur- och nöjesliv. Träd och annan växtlighet påverkas inte på annat sätt än genom ordinarie parkskötsel. I den ingår bland annat att de stora almar som drabbas av almsjuka tas bort.

För fastigheterna Konsthallen 2 och 15 kan förändringar som är tillåtna enligt gällande detaljplan genomföras. Exempel är följande ändringar som har beviljats bygglov och genomförts: passagen mellan Konsthallen 2 och Konsthallen 15 som glasats över, hotellrum i Konsthallen 15, utrymningstrappa och köksdel från 1950-talet mot gränden som tagits bort och fasader som återställts till hur de såg ut 1928.

Utvecklingen av andra besöksmål i närområdet men utanför planområdet väntas fortsätta.

6.3 VAL AV ALTERNATIV

Det samråd som genomfördes december 2018-januari 2019 om förslaget till program för detaljplan för Konsthallen 15 m. fl. visade att större hänsyn måste tas till bevarandenaspekterna i det fortsatta planarbetet och att ett samspel med den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljön behövde eftersträvas i förnyelseprocessen. Det ledde till att programförslagets alternativ ändrades så att delar av den verksamhet som planerades för Konsthallen 15 i stället föreslås placeras vid Hasselbacken på ett sätt som bättre anpassas till kulturmiljöns värden.

Av de utvecklingsalternativ för Hasselbacken som de fem arkitektkontoren tog fram genom de parallella uppdragen valdes förslaget från Lundgaard & Tranberg Arkitekter. Val av alternativ gjordes av en bedömningsgrupp vilken, som nämnts ovan, representerade Stockholms stad, Djurgårdsförvaltningen och ägarna med anlitade specialister. Bedömningskriterierna redovisas i avsnitt 6.1.2. Här följer en sammanfattning av bedömningsgruppens motivering:

Valt alternativ visar ett grepp med en sammanhängande helhetslösning. De föreslagna byggnaderna och tilläggen är i princip fristående från de befintliga husen, men står ändå i samklang med vegetation, terräng och befintlig bebyggelse. Förslaget fångar upp Djurgårdens byggnadstradition och det väver samman de ingående delarna till en helhet som kan bli en stor attraktion för hela nöjesklustret Hasselbacken och Södra Djurgården och kan stärka Evenemangsparkens attraktivitet.

Förslaget tar hänsyn till befintlig vegetation och nya Moriska underordnar sig trädvolymerna. Föreslagna byggnader samspelar med befintliga byggnader och låter huvudbyggnaden fortsätta vara just huvudbyggnad.

Förslaget har därefter utvecklats ytterligare för att bättre anpassas till områdets natur- och kulturmiljövärden. Förändringarna och de val som gjorts i planarbetet redovisas i avsnitt 6.1.3 Utveckling av valt alternativ inför samråd samt avsnitt 6.1.4 Utveckling av planförslaget inför granskning av detaljplanen.

7 MILJÖKONSEKVENSER

7.1 KULTURMILJÖ

"Kulturmiljö avser hela den, av människan, påverkade miljön. Det vill säga den miljö som präglats av olika mänskliga verksamheter och aktiviteter. En kulturmiljö kan preciseras och avgränsas till att omfatta en enskild anläggning eller lämning, ett mindre eller större landskapsavsnitt, en bygd eller en region. Det kan röra sig om intensivt utnyttjade stads- eller industriområden såväl som extensivt påverkade skogs- eller fjällandskap. Kulturmiljön omfattar inte bara landskapets fysiska innehåll utan även immateriella företeelser som ortnamn eller sägner som är knutna till en plats eller ett område. Kulturmiljön är en del av kulturarvet."
(Definition: Riksantikvarieämbetet).

Den kulturhistoriska dimensionen och dess avtryck bidrar till en stimulerande livsmiljö och är en betydelsefull resurs för rekreation, friluftsliv, turism- och besöksnäring samt lokal och regional tillväxt.

Föreliggande konsekvensbeskrivning utgår från hur platsens befintliga kulturvärden påverkas av den föreslagna detaljplanen och vilka konsekvenser den får för identifierade kulturvärden. Bedömningen baseras på den kulturmiljöutredning (Tyréns, 2023a) som har utförts som underlag till detaljplanarbetet, vilken innefattar platshistorik, kulturhistorisk karaktärisering och värdering av de kulturvärden som berörs av den föreslagna detaljplanen.

7.1.1 BEDÖMNINGSGRUNDER

Miljöbalken (1998:808)

Riksidntresse för kulturmiljövården (3 kap. 6 § miljöbalken)

Kulturmiljön är samhällets gemensamma resurs som ska förvaltas och utvecklas på ett långsiktigt hållbart sätt. Områden av riksidntresse för kulturmiljövården är sammanhängande miljöer av särskilt stor betydelse ur ett nationellt perspektiv och regleras i 3 kap. 6 § miljöbalken. Ett riksidntresse för kulturmiljövården är en miljö eller ett landskap som särskilt väl återspeglar viktiga historiska skeenden och samhällsprocesser på ett sätt som gör att kulturmiljön utgör en av platsens stora tillgångar. I dessa områden väger de kulturhistoriska värdena därför särskilt tungt vid beslut om ändrad användning av mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt.

Planområdet ingår i ett område av riksidntresse för kulturmiljövården, *Stockholms innerstad med Djurgården* [AB 115]. Riksantikvarieämbetet har 2023-04-21 beslutat att ompröva riksidntresset med reviderad avgränsning och reviderad riksidntressebeskrivning. Text i miljökonsekvensbeskrivningen angående riksidntresse för kulturmiljövården utgår från den reviderade riksidntressebeskrivningen.

Riksidntresset är stort och mångfasetterat. Den aktuella detaljplanen berör en plats som är viktig för förståelsen av stadens förändring till följd av industrialismens genomslag avseende utvecklingen från kunglig jaktpark till rekreations- och nöjesområde för en bredare allmänhet.

Det berättar om en social- och samhällshistorisk förändring. Staden växte i snabb takt både till dess bebyggelse och befolkningsmängd samtidigt som invånarna i allt större utsträckning hade möjlighet att ägna sig åt fritid och nöje.

På Djurgården inrättades förutom den internationellt kända restaurangen Hasselbacken även Skansen med dess tillrättalagda och historiepräglade karaktär, Gröna Lunds fantasiarkitektur med åkattraktioner, Cirkus, Liljevalchs konsthall och flera vårdshus. Hasselbacken är en del av ett större sammanhang som utgör en nod för Stockholms nöjesliv och utgör en del av riksidntressets uttryck för Nöjeslivets, samvarons och rekreationslivets byggnader och miljöer: *Nöjesplatser som [...] Södra Djurgårdens restauranger och vårdshus, Cirkus och Gröna Lunds tivoli. Det samlade rekreationslandskapet på Djurgården, med rötter i 1600-talets kungliga jaktpark.*

Platsen utgör även en del av riksidntressets uttryck för villabebyggelsen på Djurgården: *Villor och sommarhöjen på Djurgården från 1600-talet fram till sekelskiftet 1900 med omgivande parker och trädgårdar, både i samlade grupper och som fristående byggnadsverk.*

Hasselbacken är, trots omfattande ombyggnader på 1920-talet, förknippad med områdets sommarlätt arkitekturstil med dess omgivande parkmiljö och uteservering. De karaktärsdrag som är förknippade med societetens sommarvillor representerar även den karaktär som restaurangen hade under dess storhetstid omkring sekelskiftet. Dessa karaktärsdrag var utgångspunkten för utbyggnaden av Hasselbacken på 1990-talet, med ambitionen att skapa eller stärka den publika verksamheten efter flera års förfall. Andra uttryck som kan komma att beröras av planförslaget är *Stadssiluetten med den begränsade och jämna byggnadshöjden där endast fåtal byggnader höjer sig över mängden. Stadens anpassning till de naturgeografiska förutsättningarna: [...] grönklädda höjderna som en del av stadsbilden [...]. Fronterna mot vattenrummen och Stockholms inlopp, både från Saltsjön och från Mälaren. Utsiktspunkter som gör det möjligt att blicka ut över stadslandskapet. Gatuvyer med enskilda byggnader eller andra element som blickfång.*

Underlag för bedömning av påverkan på riksintressen finns i Naturvårdsverkets allmänna råd om påtaglig skada (NFS 2005:17) och för riksintressen för kulturmiljövård även i Riksantikvarieämbetets handbok Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap. 6 § miljöbalken.

Kungliga nationalstadsparken (4 kap. 7 § miljöbalken)

Inom Nationalstadsparken får ny bebyggelse och nya anläggningar komma till stånd och andra åtgärder vidtas endast om det kan ske utan intrång i parklandskap eller naturmiljö och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt skadas. En åtgärd som innebär ett tillfälligt intrång eller en tillfällig skada i en nationalstadspark får vidtas, om:

1. åtgärden höjer parkens natur- och kulturvärden eller tillgodoser ett annat angeläget allmänt intresse, och
2. parken återställs så att det inte kvarstår mer än ett obetydligt intrång eller en obetydlig skada.

I propositionen som föregick införandet av bestämmelser för en nationalstadspark (Nationalstadsparken-Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården prop. 1994/95:3) förtydligas avsikten. I avsnittet 9.2 i propositionen står:

Det följer av syftet med Nationalstadsparken att områdets huvudstruktur vad avser natur- och bebyggelseområden inte får ändras. Nya byggnader och anläggningar som inte behövs för att befintliga verksamheter skall kunna fungera bör därför i princip inte medges. Skyddet torde däremot inte hindra etablerade verksamheter inom eller intill Nationalstadsparken från att fungera och utvecklas i anslutning till tidigare ianspråktaga områden.

Enligt propositionen bör utvecklingen i Nationalstadsparken vidare inriktas på att förstärka områdets natur-, kultur- och rekreationsvärden. Det bör vara möjligt att uppföra nya byggnader inom de områden som stärker verksamheter, enligt de fem ledorden, däribland ledordet *Folknöje*. Det bör också vara möjligt att bygga om och anpassa befintliga byggnader efter befintliga verksamheters behov inom ramen för ledordet.

Vård- och utvecklingsplanen för Kungliga nationalstadsparken

I vård- och utvecklingsplanen för Kungliga nationalstadsparken, se avsnitt 3.2.1, är nationalstadsparken indelad i 15 delområden med utgångspunkt från landskapets olika karaktärer. Planområdet ingår i delområdet för *Västra Djurgårdsön*. Hasselbacken karaktäriseras av sin historia som rekreations- och utflyktsområde. Delområdet ingår i Nationalstadsparkens mer bebyggda och anlagda delar och i ett av Stockholm viktigaste besöks- och turistmål. Vård- och utvecklingsplanens målbilder och värden avseende Kungliga nationalstadsparken utgör en av bedömningsgrunderna för konsekvensbedömningen av planförslaget.

Kulturmiljölagen, KML

De inledande bestämmelserna i kulturmiljölagen slår fast att det är en nationell angelägenhet att skydda och värda kulturmiljön. Ansvaret för kulturmiljön delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas. Bestämmelserna i kulturmiljölagen syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer.

Cirkus är ett enskilt byggnadsminne och omfattas av bestämmelserna i lagens tredje kapitel. I beslutet om byggnadsminnesförklaring av Cirkus har länsstyrelsen genom skyddsbestämmelser angivit i vilka avseenden byggnadsminnet inte får ändras. Om det finns särskilda skäl, får länsstyrelsen lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsbestämmelserna. Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäligen med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren formuleras med utgångspunkt från hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs.

Det finns inga kända fornlämningar registrerade inom Hasselbacken.

Plan- och bygglagen, PBL

PBL innehåller bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Lagen fastställer att det är en kommunal angelägenhet och innehåller bestämmelser om bland annat översiktsplan, detaljplaner och bygglov.

- **2 kap. 1 §** Vid prövning av frågor enligt denna lag ska hänsyn tas till både allmänna och enskilda intressen.
- **2 kap. 6 §** Vid planläggning, i ärenden om bygglov och vid åtgärder avseende byggnader som inte kräver lov enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset för god helhetsverkan.
- **8 kap. 1 §** En byggnad ska 1. Vara lämplig för sitt ändamål, 2. Ha en god form-, färg- och materialverkan och 3. Vara tillgänglig och användbar för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga.
- **8 kap. 13 §** En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas. Bestämmelserna omfattar även tomter som omfattas av skyddsbestämmelser i en detaljplan, allmänna platser och bebyggelseområden.
- **8 kap. 17 §** Ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad ska utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar tillvara byggnadens tekniska, historiska, miljömässiga och konstnärliga värden.

Stockholms stads klassificering av byggnaders kulturhistoriska värde

Stadsmuseets klassificeringskarta är ett redskap inom Stockholms stad vilket används som ett kunskapsunderlag i stadens hantering av plan- och bygglagens regelverk kring varsamhet och förvanskning. På kartan finns tre färger som markerar olika grad av kulturhistoriskt värde:

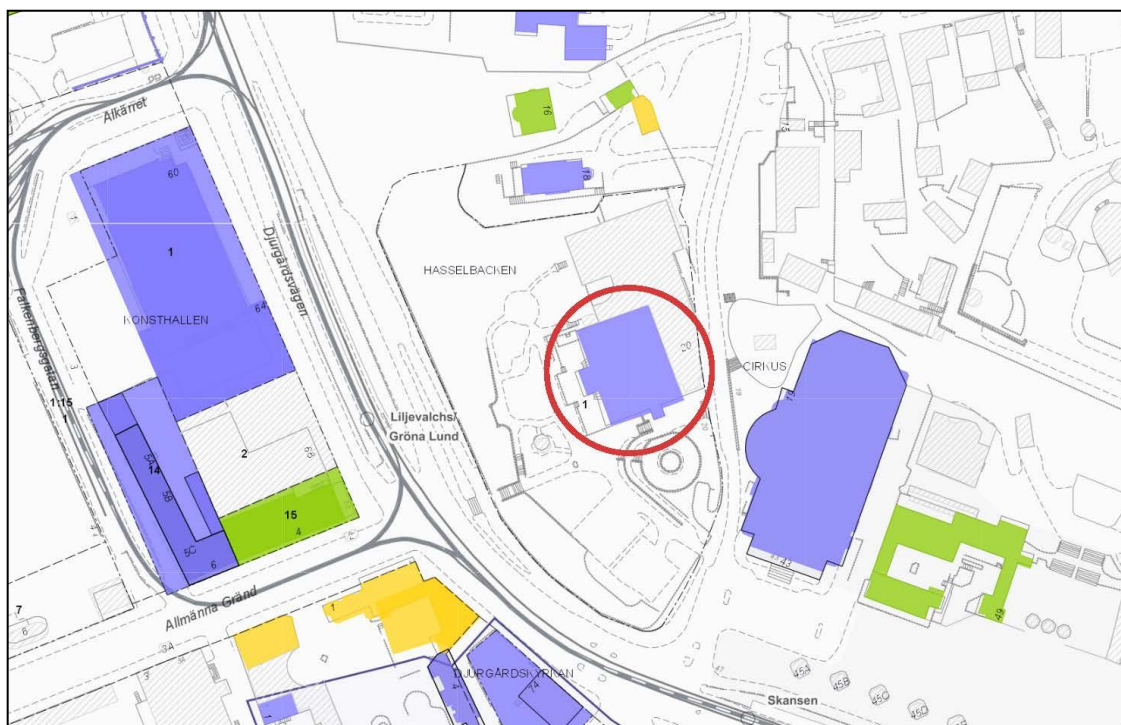
Blå – Fastigheter som har bedömts ha synnerligen högt kulturhistoriskt värde är blå på kartan. Både blå och gröna fastigheter har bedömts ha sådana särskilda värden som avses i PBL 8:13.

Grön – Fastighet som har bedömts ha högt kulturhistoriskt värde och bedömts vara särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt. Både blå och gröna fastigheter har bedömts ha sådana särskilda värden som avses i PBL 8:13.

Gul – Fastigheter som har bedömts ha visst kulturhistoriskt värde och/eller är av positiv betydelse för stadsbilden.

Byggnaden som utgörs av restaurang Hasselbacken är blåklassad vilket innebär att den bedöms ha synnerligen högt kulturhistoriskt värde, se Figur 37.

Figur 37. Restaurang Hasselbacken inom röd markering är blåklassad enligt Stockholms stads klassificering av kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Konsthallen 15 på andra sidan Djurgårdsvägen är grönklassad. Färgerna markerar olika grad av kulturhistoriskt värde där blå är fastigheter som har bedömts ha synnerligen högt kulturhistoriskt värde, grön är fastighet som har bedömts ha högt kulturhistoriskt värde och gul är fastigheter som har bedömts ha visst kulturhistoriskt värde (Tyréns, 2023a).

Översiktsplan för Nationalstadsparken, Stockholmsdelen

Översiktsplanen är antagen år 2009 och syftar till att ge vägledning för beslut om användningen av mark- och vattenområden och hur den byggda miljön ska utvecklas och bevaras. Vid införandet av Nationalstadsparkens lagskydd förutsattes att Solna och Stockholm skulle utveckla sina översiktsplaner som stöd för tillämpningen av lagskyddet.

Enligt översiktsplanen är Nationalstadsparken indelad i två områdeskaraktärer, *Parklandskap och naturmiljö* och *Mer bebyggda och anlagda områden*. Hasselbacken ligger inom områdeskaraktären som definieras som *Mer bebyggda och anlagda områden*. Inom dessa områden kan förändringar och kompletteringar med ny bebyggelse och anläggningar ske under förutsättning att det inte medför skada på det historiska landskapets natur- och kulturvärden.

Planområdet ligger inom det område som kallas Evenemangsparken. Här följer ett urval av punkter i vägledningen för framtida markanvändning och utveckling, vilka har bäring på den aktuella planen:

- Evenemangsparken ingår i Nationalstadsparken som en mer bebyggd och anlagd del.
- Evenemangsparken vidareutvecklas som den nöjes- och lustpark den varit under mer än hundra år.
- För att bibehålla områdets attraktivitet som evenemangspark behöver verksamheter och anläggningar kunna vidareutvecklas och förnyas.
- Områdets karaktär och särskilda kulturhistoriska värden i byggnader, parker och miljöer bevaras. Särskilt värdefulla naturmiljöer bevaras.
- Evenemangsparkens karaktär i stadens inre vattenrum bevaras, som ett glesare bebyggt parklandskap i kontrast till stenstaden.

7.1.2 FÖRUTSÄTTNINGAR

Restaurang Hasselbacken ligger på en kuperad tomt vars avsats utgör en terrass. Anläggningen har förändrats genom åren men har i huvudsak kvar karaktären av en solitär byggnad som omges av en parkanläggning i Skansenbergets sluttning ner mot Djurgårdsslätten. Öster om Hasselbacken ligger byggnadsminnet Cirkus.

Från platsens västra gräns, Djurgårdsvägen, leder en trappa upp till gångvägen utanför Hasselbacken. Trappan binder ihop stråket från vattnet via Allmänna gränd och Hasselbacken till Cirkus. Från gångvägen leder ytterligare en trappa via en ljusportal upp till parken och Hasselbackens hotellanläggning. Parken avgränsas mot Djurgårdsvägen av ett trästaket som delvis är placerat på en mur. Innanför staketet löper ett grönt stråk i form av en sluttning med höga träd längs Djurgårdsvägen. Stråket avgränsas uppe mot anläggningen av en stödmur mot terrassen krönt med ett ockragult balusterräcke. Samma typ av räcke återfinns längs trapporna som leder upp till parken och på och omkring rotundan strax söder om huvudbyggnaden. Det gröna staketet längs Djurgårdsvägen, portalen och delar av stödmuren med balusterräcket är rekonstruktioner efter historiska förlagor från senare delen av 1800-talet. Rekonstruktionerna gjordes i samband med den stora ombyggnaden av Hasselbacken i början av 1990-talet. Då tillkom även ett mindre vattenspel, ett lusthus samt en numera riven serveringspaviljong.

Hasselbacken avgränsas i öster och i sydost av Hazeliusbacken. Gatan har anor från tidigt 1800-tal och har bebyggelse på båda sidor längs Skansenbergets fot. På dess västra sida ligger stora villor och Hasselbacken. Längs den andra sidan gränsar Skansen och byggnadsminnet Cirkus. Hazeliusbacken fungerar som tillfart till Skansenbergets villor och en av Skansens mer anspråkslösa entréer. Via Hazeliusbacken når parkerande besökare parkeringsplatsen på området och garaget under Hasselbacken.

Parken

Parkanläggningen har ett gångsystem som består av grusade gångar, vilka ansluter till trapporna och leder genom området. Gångsystemets huvudstråk från Djurgårdsvägen genom parken till Hazeliusbacken är till stor del detsamma sedan 1800-talets parkanläggning. Längs gångstråket finns en staty av Bellman. Statyn är en kopia av den Bellmansstaty som gjordes av Axel Nyström år 1872. Statyn hade med åren blivit illa medfaren och ersattes år 1929 med en kopia av originalet. Söder om gångstråket finns en gräsyta med den mycket gamla, så kallade Bellmanseken. Eken finns omnämnd i skildringar av området från 1700-talet. Längs stråket står även en hägg med litterär koppling. Den planterades år 2001 till minne av August Strindbergs och Harriet Bosses bröllop på Hasselbacken den 6 maj år 1901. Bröllopet hölls när häggen blommade.

Mot Cirkus och södra delen mot Djurgårdsslätten och Hazeliusbacken finns en asfalterad parkeringsyta på platsen där byggnaden Gubbhyllan låg innan den flyttades till Skansen i mitten av 1960-talet. Parkeringsytan avgränsas mot parken och terrassen med en låg häck. Mot Djurgårdsvägen fram till ljusportalen finns en äldre stödmur från 1800-talet som tillhörde anläggningen vid Gubbhyllan. I dess förlängning fortsätter den i en yngre tappning påbyggd med balusterräcken från 1990-talet.

Öster om parkeringsytan anlades i början av 1990-talet en cirkulär terrassering, den så kallade Rotundan, vilken döljer infarten från Hazeliusbacken till hotellets underjordiska konferensanläggning och parkeringsgarage. Platsen vid hotellets entré och Hazeliusbacken är stenlagd. På samma sätt finns stenlagda ytor bland annat vid hotellets serveringsterrass och stenlagda gångar på platsen för den tidigare musikpaviljongen och vid gaveln på hotellflygeln, vilka tillkom på 1990-talet.

Utformningen av parken är till största del resultatet av de insatser som utfördes i samband med den omfattande upprustningen på 1990-talet. Parkens utbredning, placering och nivå är i det närmaste densamma sedan åtminstone mitten av 1800-talet. Sträckningen av stödmuren i väster, norr om ljusportalen i iordningsställdes, delvis efter äldre förlaga. En utskjutande del i jämnhöjd med Hasselbackens entré mot parken, adderades i det här skedet. På stödmuren mot Djurgårdsvägen står "Hasselbacken" med stora förgyllda bokstäver. Stödmuren, Rotundan och trapporna kröns med ovan beskrivna gulmålade balusterräcken. På samma sätt har de smidesräcken som omger ljusgården vid Rotundan och uteplatsen rekonstruerats efter äldre förlagor som fanns på 1920-talet.

Terrassen består av en centralt belägen öppen grusad yta som omges av organiskt utformade gräsytor i norr och söder som ställvis avgränsas med en kant av cortenplåt. I den södra delen finns en syren som tillkommit efter år 1990. Direkt norr om ljusportalens entré höjer sig en gräsbeklädd höjd med en plattsatt plåt. På krönet låg fram till år 2021 en serveringspaviljong uppförd vid samma tid. Utmed den västra balustraden och uteserveringen löper grusgångar. Längs terrassen finns ett antal anlagda planteringar. På terrassen finns även ett antal järn- och keramikurnor av olika slag med planterade växter, placerade på piedestaler av sten och brons eller direkt på marken. I parken finns belysningsstolpar från olika epoker.

På den norra gräsytan står ett så kallat parasollbord i trä. Bordet är en rekonstruktion av ett tidigare bord tillverkat efter ritningar som tillskrivits Johan Fredrik Åbom under senare delen av 1800-talet. Den nordligaste delen av parken avslutas med en dammkonstruktion centralt placerad i en häckomgårdad rundel, från 1990-tal. Från hotellflygelns gavel leder en stenlagd gång till rundeln. På andra sidan rundeln står ett grönmålat sexkantigt lusthus av enklare modell som kan vara äldre än 1990-tal. Norr om parkanläggningen finns ett område med naturmark bestående av blandad vegetation såsom hasselbuskar, gräs och lövträd. Ytan har tidigare delvis varit bebyggd med den så kallade Moriska paviljongen och Röda caféet som brann år 1923. På en uppmätningsskiss från år 1955 förekommer även en annan byggnad på platsen. I dag finns spår av grundläggning från de försvunna byggnaderna.

Figur 38. Bebyggelsen öster om Djurgårdsvägen ligger indragen med det gröna stråket som en form av förgårdsmark medan bebyggelsen väster om vägen är placerad i liv med Djurgårdsvägen.

Figur 39. Vy från söder mot Hasselbacken och Hazeliusbacken. Mellan Hazeliusbacken och Hasselbackens huvudbyggnad ligger en parkeringsyta, tidigare plats för Gubbhyllan.

Den gröna slänten nedanför terrassen är del av ett gröonstråk som sträcker sig längs Djurgårdsvägens östra sida. Stråket utgör tillsammans med Djurgårdsvägen den historiska ägo gränsen mellan stadens stadsbebyggelse och den Kungliga jaktparken. Rester från en äldre stödmur finns strax nedanför nuvarande stödmur. Hasselbackens park omges av ett staket som har funnits där, i det närmaste i samma sträckning de senaste århundradena, med olika utformningar och med tillfälliga öppningar för mindre entréer upp mot terrassen. Hasselbacken är typisk för den bebyggelse som etablerades längs foten av Skansenberget längs Hazeliusbacken, såsom solitär villa i park och trädgård, med en generös grönska mot Djurgårdsvägen.

Huvudbyggnaden

Huvudbyggnaden har, under åren byggts till och till viss del byggts om. Den dominerande delen är den restaurangbyggnad som med undantag för dess grundmurar och vissa bärande konstruktioner, återuppfördes efter en brand år 1924. Redan år 1927 genomfördes en ombyggnad till dess nuvarande utformning. Byggnaden är uppförd i en tidstypisk, stram 1920-tals klassicism med väl avvägda proportioner. Till skillnad från den föregående restaurangbyggnaden är exteriören sparsmakad avseende detaljer. Istället är det materialvalen och färgverkan som ger byggnaden dess klassicistiska 1920-talsuttryck. Sten, puts och smidesjärn är de material som är genomgående i byggnadens exteriör. Fasaden artikuleras med profilerade fönsteromfattningar, profilerad takfot och putsade pilastrar. Här finns endast några få fasadutsmyckningar såsom gipsmedaljonger på södra gaveln och en baldakinfris under takterrassen.

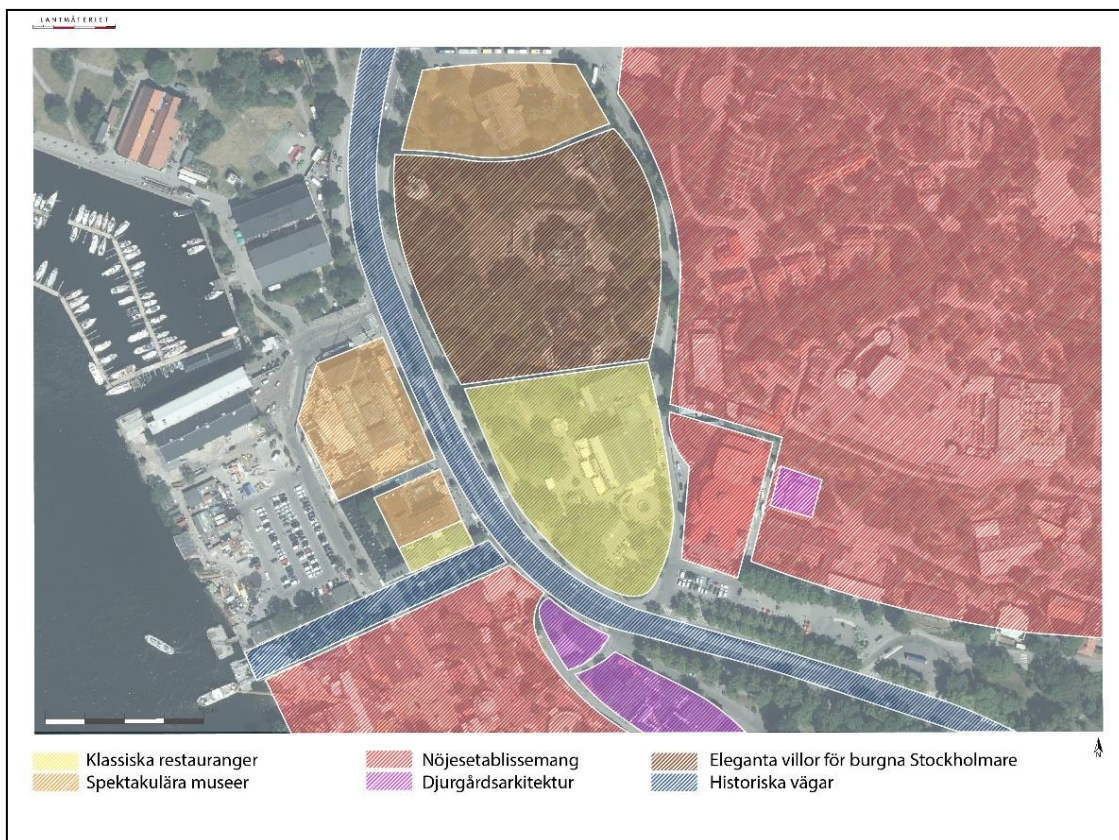

Figur 40. Huvudbyggnaden sedd från söder. Terrassen framför huvudbyggnaden byggdes ut i samband med ombyggnaden 1992. Exteriören är i övrigt välbevarad sedan 1927.

Byggnaden är anpassad till den kuperade terrängen och är orienterad med huvudfasaden mot Djurgårdsvägen och vattnet. Mot denna sida finns en stor terrass samt en balkong som löper längs hela fasaden. Fasaden öppnar sig mot denna sida, med större fönsterpartier, medan den mot andra sidor är mer sluten. I samband med ombyggnaden på 1990-talet tillkom den nuvarande, serveringsterrassen, i anslutning till matsalen.

På 1990-talet byggdes restaurangbyggnaden till med hotell och hotellflygel. Tillbyggnaderna utformades med ett postmodernistiskt formspråk i förhållande till restaurangbyggnaden, genom att anspela på 1920-tals arkitekturen. Tillbyggnaderna låter huvudbyggnaden dominera, bland annat med dess tillbakahållna placering, med en hög ambition i gestaltning och materialval. Tillbyggnaderna följer samma mönster som huvudbyggnaden med markerad sockel och takfot. Hotellflygeln har en takterrass som motsvarar huvudbyggnadens men saknar dess öppna uttryck mot parken. Tillbyggnadernas färgsättning är med en något ljusare nyans i förhållande huvudbyggnadens mer kraftfulla kulör.

Figur 41. Illustrationen visar en tematisk analys av områdets karaktärsdrag. Dessa redovisas utförligare i den kulturmiljöutredning som underlag till ny detaljplan (Tyréns, 2023a).

Värdebärande egenskaper

Hasselbackens huvudbyggnad

- Huvudbyggnaden är till stora delar en välbevarad restaurangbyggnad från 1920-talet med höga kulturhistoriska värden. Byggnaden är uppförd i en tidstypisk, stram 1920-tals klassicism med väl avvägda proportioner, relativt sparsmakad på detaljer. Uttrycket för klassicismen ligger snarare i materialvalen och färgverkan. Sten, puts och smidesjärn är de material som är genomgående i byggnadens exteriör.
- Hasselbackens gestaltning i exteriören är de putsade ljusa fasaderna med profilerade fönsteromfattningar, profilerad takfot och taklist och putsade pilastrar och hörnlisener. Fasaderna är dekorerade med gipsmedaljonger på södra gaveln och en baldakinfris under takterrassen.
- Huvudbyggnaden omges av gjutjärnsräcken på altan och terrass, baldakinen under terrassen och originalfönster. Även i interiören finns höga värden i den bevarade planlösningen och originalinredningar.
- Tillbyggnaderna på Hasselbacken från 1990-talet utgör en kulturhistoriskt intressant årsring med höga arkitektoniska ambitioner.
- Huvudbyggnadens solitära placering i höjdläge omgiven av en park och indragen från Djurgårdsvägen.

Hasselbacken som del i nöjesetablissemangen

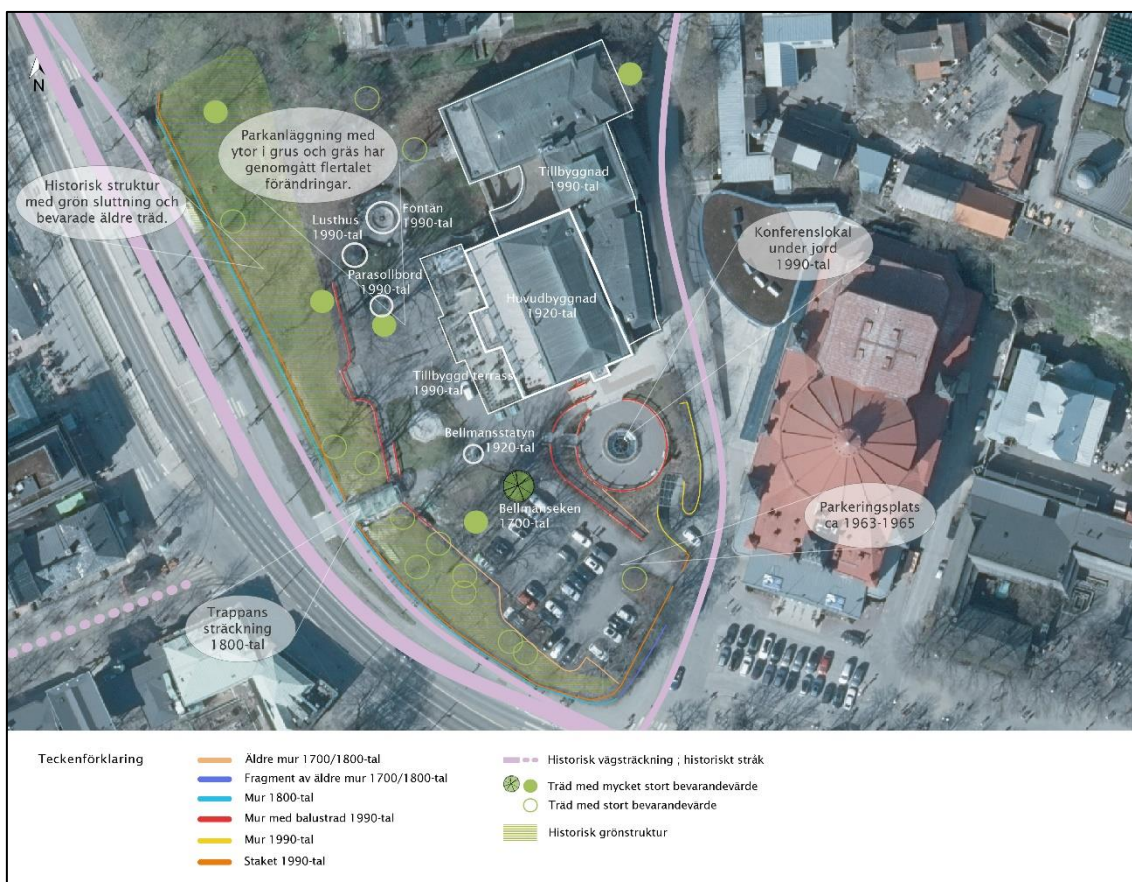
- Hasselbacken som företeelse vidmakthåller berättelsen om Djurgårdens och Stockholms restaurang- och nöjesliv och bidrar till en fördjupad historia om Södra Djurgården såsom folknöjesområde för stadens invånare, där Hasselbacken utgör en viktig bestandsdel med dess långa historia som utskänkingsställe.

Park

- De äldre strukturerna från åtminstone 1880-tal såsom terrassplanet med servering väster om huvudbyggnaden, den gröna obebyggda slänten i väster med en äldre stödmur av natursten, Bellmansstavn, Bellmanseken samt stenmur med staket längs med gränsen för Hasselbacken, har ett högt kulturhistoriskt värde. Ett kulturhistoriskt värde har även det trappparti som leder från Allmänna gränd mot Hasselbacken och vidare till Cirkus, med portal som haft olika utformningar under årens lopp.
- De postmodernistiska tilläggen från 1990-talet utfördes med hög kvalitet men med en viss lågmäldhet så att huvudbyggnaden fortfarande tillåts dominera. Parken med dess postmodernistiska uttryck i form av rekonstruerade element som stödmurar, staket, portal, lusthus, dammanläggning och parasollbord, bygger på äldre parkstrukturer och har ett kulturhistoriskt värde i egenskap av parkens senaste årsring. Tillägget från den här tiden är något historiserande men stämmer i det stora hela med den äldre parkstrukturen.
- Flera av träderna är stora och av aktningssvärd ålder. Det är inte bara Bellmanseken som är miljöskapande för parken och som har ett kulturhistoriskt värde. Här återfinns en rad medvetet planterade äldre, stora ädellövträd, såsom kastanj, ask, ek, alm och lönn.

Omgivningen

- Ett av Djurgårdens värdebärande karaktärsdrag är bebyggelsens stora variation av arkitektoniska uttryck, från småskalig träbebyggelse i Djurgårdsstaden, till Cirkus och Liljevalchs monumentalitet.
- Den starka historiska kopplingen mellan Hasselbacken och Villa Hasselbacken strax norr om planområdet som hört samman och ägts av konditorn Wilhelm Davidsson.
- Hasselbackens historiska koppling till omgivande verksamheter, såsom Skansen, Gröna Lund, Cirkus, Liljevalchs konsthall och intilliggande värdshus såsom Lilla Hasselbacken. Samtliga samtidigt förekommande verksamheter har haft kompletterande funktioner som tillsammans skapat ett attraktivt område för folknöje.
- Variationen i bebyggelsen har ett stort miljöskapande värde. Byggnadernas uttryck och byggnadsstilar speglar funktion, sammanhang och tidsanda. Heterogeniteten tar sig uttryck i byggnadernas stora variation i materialval, färgsättning, volym och utsmyckning.
- Flera byggnader är omgärdade av staket och plank, såsom Lilla Hasselbacken, Skansen och Gröna Lund och även grönskande parker och trädgårdar såsom vid Hasselbacken, Villa Hasselbacken och Jägarhyddan. Varje plats tycks vara sin egen värld. Den gemensamma nämnaren är nöjeslivet och relationen till grönstrukturen.
- I anslutning till Hasselbacken ligger byggnadsminnet Cirkus. I Stadsmuseets karaktärisering av byggnadsminnet framhålls att Cirkus ska ses som en fristående byggnad men i ett sammanhang med raden av nöjesetablissemang och villor på Skansenbergets sydsluttning.
- Mellan Hasselbacken och Cirkus löper Hazeliussbacken, med hävd från åtminstone 1800-talet och som bedöms vara en viktig del av det offentliga rummet. Gatan är en historisk och nutida förbindelse för bebyggelsen längs med Skansenbergets sluttning.
- Stråket från Allmänna gränd med dess färjeläge som historiskt sett varit en viktig entré till Djurgården upp mot Hasselbacken där Cirkus har utgjort ett viktigt blickfång.

Figur 42 Illustrationen visar de spår som fortsatt är avläsbara i den fysiska miljön för Hasselbacken 1 (Tyréns, 2023a).

7.1.3 KONSEKVENSER AV PLANFÖRSLAGET

Miljöbalken (1998:808)

Riksintresse för kulturmiljövården

Här följer en redogörelse för de delar i motivtexten till riksintresset för *Stockholms innerstad med Djurgården*, [AB 115] som ska beaktas i föreliggande detaljplanearbete och som utgör utgångspunkter för konsekvensbeskrivningen.

De utvalda delarna av motivtexterna är redovisade med kursiverade text och följs av bedömda konsekvenser i punktform. En samlad bedömning redovisas i kapitel 8.

Nöjeslivets, samvarons och rekreationslivets byggnader och miljöer. Nöjesplatser som [...] Södra Djurgårdens restauranger och värdshus, Cirkus och Gröna Lunds tivoli.

- De tillkommande byggnadernas användningsområde kommer sannolikt att stärka nöjeslivet, samvaron och rekreationslivet i området, med en ny musikpaviljong i parken och planerad utbyggd hotell-, restaurangverksamhet. Därmed kan Hasselbackens karaktär och långa kontinuitet som ett nöjesetablissemang av nationell betydelse komma att stärkas. Planen bidrar till nöjeslivets, samvarons och rekreationslivets utveckling, vilket är i enlighet med riksintresset.
- På platsen för Hasselbacken har det funnits matservering sedan 1700-talet. Genom planförslaget kan Hasselbacken även framgent bibehålla traditionen och tillhöra en av Djurgårdens mest anrika restauranger och nöjesetablissemang, vilket är i enlighet med riksintresset.

- Hasselbacken är medvetet placerad i höjdläge, solitärt och indraget från Djurgårdsvägen. Musikpaviljongen är enligt planförslaget placerad i ursprungligt läge, centrerat i axiellt läge med Hasselbackens trädgårdsentré. Här har Hasselbackens musikpaviljonger och scener (i minst tre olika tappningar) stått mellan 1860-talet och 1940-talet. Med denna placering och volym skymms huvudbyggnaden delvis från Djurgårdsvägen. Huvudbyggnadens takfot kan dock fortfarande uppfattas, liksom fönstersektioner på var sida om musikpaviljongen. Det innebär att huvudbyggnadens volym och karaktär fortfarande kan uppfattas från Djurgårdsvägen (se fotomontage nedan). Med sin centrala placering knyts musikpaviljongen närmare huvudbyggnaden och dess nyklassicistiska strama och symmetriska former. Musikpaviljongen och dess placering bedöms medföra små negativa effekter för riksintresset då den skymmer delar av huvudbyggnaden men bidrar till de positiva effekter som beskrivs i punkten ovan.

Musikpaviljongens placering på den utskjutande delen av terrassen, mot Djurgårdsvägen, innebär att parkstrukturerna i den postmodernistiska parkanläggningen kan uppfattas som förstärkt och att den har fått en form av acceptans i den nya årsringen som planförslaget innebär för fastigheten.

- Omgivningen präglas av solitära och unika byggnader. Att de föreslagna byggnaderna är två med likartad gestaltning innebär ett avsteg från den rådande bebyggelsestrukturen. Denna förändring av bebyggelsemönstret bedöms medföra små negativa effekter på uttrycket för riksintresset.

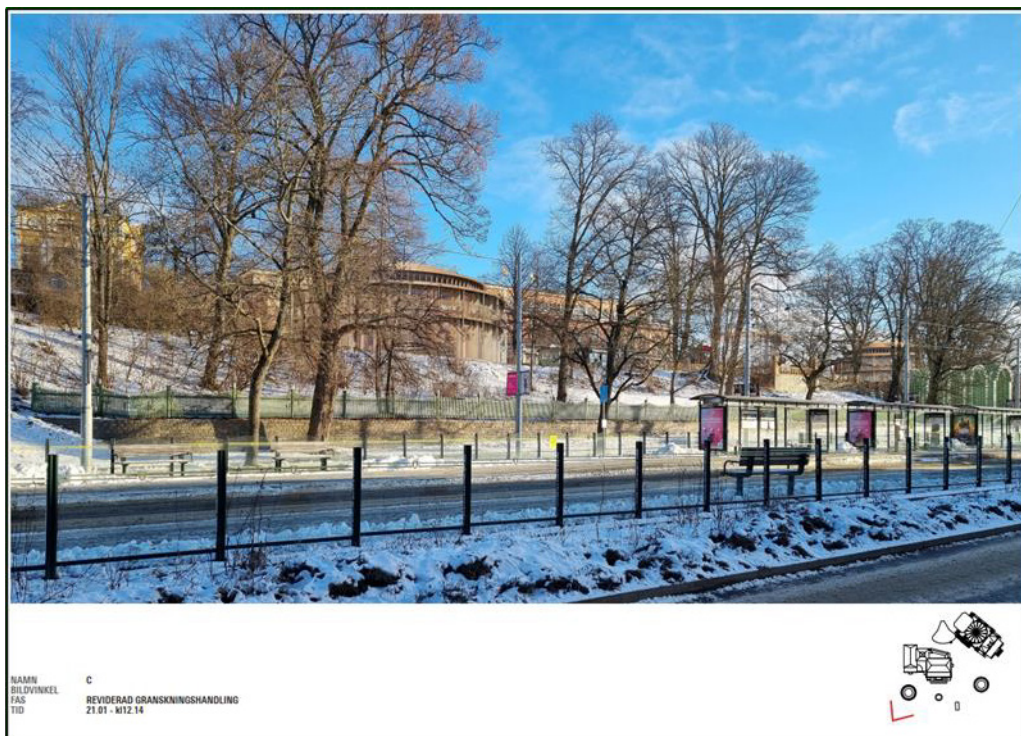

Figur 43 Illustration i vy från Djurgårdsvägen, med samtliga tre byggnader synliga (Lundgaard & Tranberg arkitekter).

- De nya byggnaderna kommer delvis att skymma huvudbyggnaden från vissa vypunkter, exempelvis i vyn från nordväst och i vyn från korsningen Djurgårdsvägen och Hazeliussbacken (se Figur 44-Figur 46 nedan). De stora träden och övrig vegetation minskar möjligheten att uppfatta huvudbyggnaden sommartid, vilket kan komma att innebära att endast de nya byggnaderna syns från Djurgårdsvägen och blir de byggnader som möter besökaren.

Man bör dock påminnas om att betraktaren av Hasselbacken ofta är i rörelse på väg till en destination, såsom Cirkus eller Skansen och att vyn mot huvudbyggnaden varierar. Trots att Hasselbacken skymms från vissa vypunkter kan den fortfarande uppfattas som dominant och solitär.

Figur 44 Illustration över den planerade bebyggelsen i vypunkter från nordväst mot planområdet, från Djurgårdsvägen. Vintertid (Lundgaard & Tranberg arkitekter).

Figur 45 Illustrationer över den planerade bebyggelsen i vypunkter från sydväst mot planområdet, från Djurgårdsvägen. Vintertid (Lundgaard & Tranberg arkitekter).

Figur 46 Illustrationer över den planerade bebyggelsen i vypunkter från sydväst mot planområdet, från Djurgårdsvägen. Sommartid (Lundgaard & Tranberg arkitekter).

- Byggnadsminnet Cirkus ligger i anslutning till Hasselbacken. Planförslaget och dess planerade byggnader påverkar inte byggnaden vare sig fysiskt eller visuellt. Den byggnadsminnesförklarade byggnaden kan fortfarande upplevas så som tidigare.

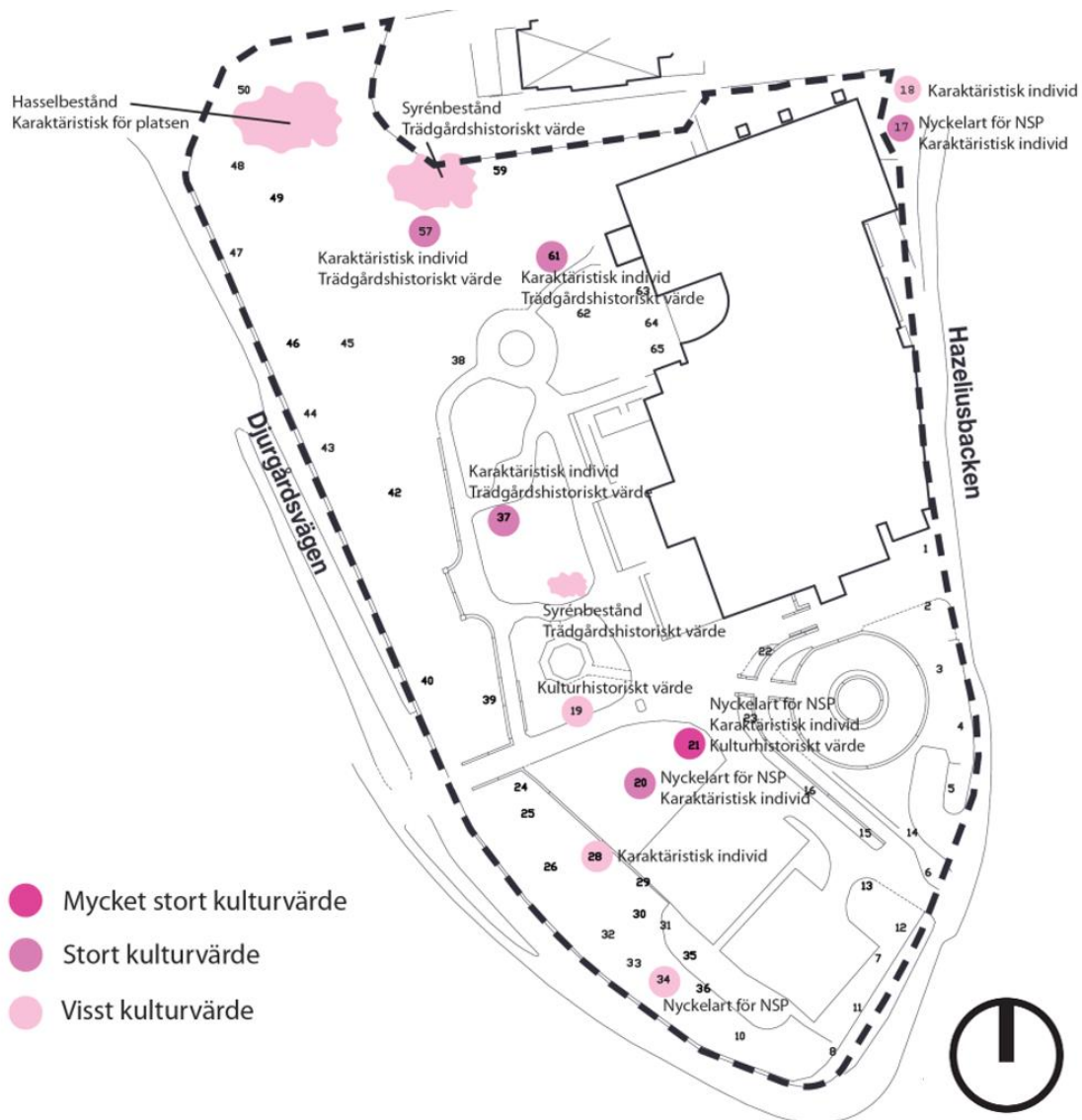

Figur 47 Byggnadsminnet Cirkus kan fortfarande upplevas så som tidigare.

Det samlade rekreationslandskapet på Djurgården, med rötter i 1600-talets kungliga jaktpark. Villor och sommarnöjen på Djurgården från 1600-talet fram till sekelskiftet 1900 med omgivande parker och trädgårdar, både i samlade grupper och som fristående byggnadsverk.

- Den administrativa historiska gränsen mellan stadens mark och den kungliga jaktparken går ungefär i Djurgårdsvägens sträckning. Det gröna stråket längs Djurgårdsvägens östra sida minner om gränsen. Med planförslaget blir denna gräns fortsatt läsbar genom att grässlätten med dess stora parkträd bevaras. Det är positivt för möjligheten att även fortsättningsvis kunna utläsa den kungliga jaktparkens utbredning i landskapet.
- Planförslaget har anpassats till de äldre parkträden, vilka utgör värdefulla spår av tidigare parkstrukturer. En trädinventering respektive en rotkartering har utförts för att säkerställa att tillräcklig hänsyn tas till träden, se kap 8.2.1 Skyddsvärda träd. Utredningarna säkerställer att negativ påverkan på trädbeståndet minimeras, vilket är positivt för Hasselbackens parkhistoria och möjligheten utläsa olika generationer av parkstrukturer. Den höga bevarandegraden av de äldre parkträden är positivt för uttrycket i riksintresset.

Figur 48 Kartan visar en bedömning av vilka träd som är extra värdefulla för platsen utifrån kultur- och trädgårdshistoriska värden. Träd som bedöms ha fler värdefulla egenskaper som bidrar till Hasselbackens identitet får ett högre värde (Landskapslaget, 2023-11-27 utkast).

- Tillkomsten av de nya byggnaderna medför förändringar i parken. Det bidrar till att ytterligare minska möjligheten att förstå parkträdens historiska kontext i äldre parkstrukturer. Parken har dock genomgått många förändringar genom åren. Förändringarna i parken medför små negativa konsekvenser för uttrycket i riksintresset.
- Hasselbacken har under århundraden varit omgiven av grönska. Dess storhetstid som nöjesetablissemang inföll omkring sekelskiftet 1900. Då förmedlade parken mysticism och exotism i tidens anda, med en mångfald av detaljer. Bebyggelsens omgivande grönska bidrar till att parken även fortsättningsvis kan uppfattas som en oas, separerad från omgivande bebyggelse. Trots att en av byggnaderna planeras på en tidigare markparkering och att stora anpassningar gjorts till de äldre parkträden kommer grönskan att med de nya byggnaderna minska något i omfattning, vilket medför små negativa konsekvenser för riksintresset.

Figur 49 Hasselbacken 1870-tal. Terrassen förmedlade mysticism och mångfald och var fylld med paraplybord, urnor med exotiska växter såsom palmer och agave, små sittgrupper för olika behov och användningsområden, promenadstigar, paviljonger och konstverk. Källa: Digitalt stadsmuseum

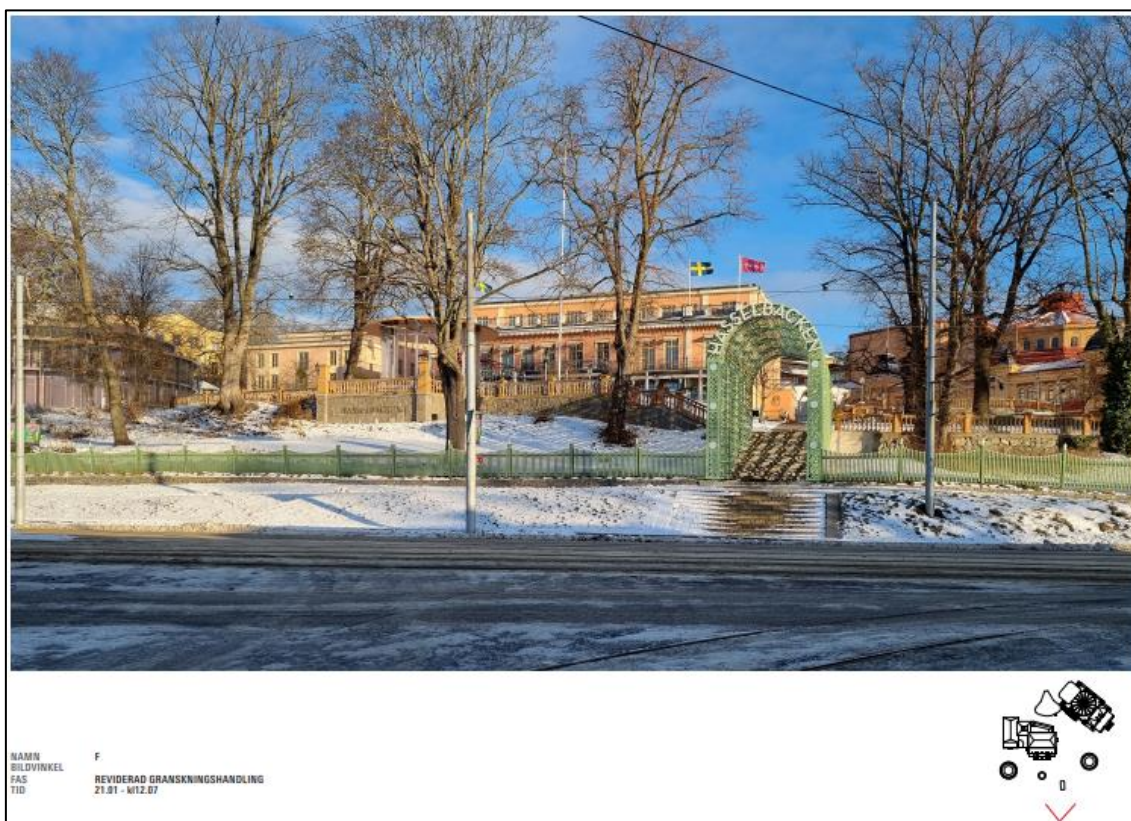
- Flera generationers parkideal avspeglas i dagens parkmiljö. Den mest tongivande är den senast tillkomna postmodernistiska parkutformningen från 1990-talet. De äldre grundstrukturerna, storformerna och vissa detaljer finns dock bevarade eller har till viss del rekonstruerats på 1990-talet. Dessa utgörs av den grönskande slänten mot Djurgårdsvägen, stråket mellan Allmänna gränd upp mot Hasselbacken och vidare mot Cirkus, den södra delen av stödmuren som avgränsar terrassen för uteservering i väster, den plana grusade terrassen för uteservering väster om huvudbyggnaden, de planterade stora parkträden, inklusive Bellmanseken samt Bellmanstatyn. Det nya förslaget tar hänsyn till dessa äldre delar i stor utsträckning, vilket är positivt.
- 1990-talets postmodernistiska historiserande gestaltning dominerar dagens park men har ändå bevarat ovanstående beskrivna storformer och detaljer. Andra detaljer såsom staket kring fastigheten, gångvägssystem, vattenkonst, baluster- och smidesräcken, lusthus och parasollbord är rekonstruerade efter äldre förlagor. Dessa blandas med nyanläggningar såsom Rotundan med räcken och trappor i olika nivåer krönta med samma balusterräcken som längs terrassens västra långsida. Det mesta av denna generations park kommer att bevaras men exempelvis dammen med dess omgivande häck kommer att flyttas något och den södra delen av stödmuren längs Djurgårdsvägen kommer delvis att återskapas. Att den postmodernistiska parken i så stor utsträckning bevaras är i enlighet med riksintresset.
- Villa Hasselbacken och Hasselbacken har ett gemensamt historiskt ursprung. De har tidigare legat på samma fastighet och är uppförda av samme ägare. Den visuella liksom den historiska kopplingen mellan dessa byggnader är därför viktig att bibehålla. När hotelldelen norr om huvudbyggnaden tillkom i början av 1990-talet kom den nya byggnaden att delvis skymma och därmed påverka det historiska sambandet mellan dessa byggnader. Den nya Moriska kommer att ytterligare skymma Villa Hasselbacken och den bevarade kastanjen mellan den nya hotellbyggnaden och Nya Moriska innebär att Villa Hasselbacken inte längre

är synligt från terrassen (se plankarta). Detta ger små negativa effekter för uttrycket för riksintresset.

Stadssiluetten med den begränsade och jämna byggnadshöjden där endast fåtal byggnader höjer sig över mängden. Stadens anpassning till de naturgeografiska förutsättningarna: [...] grönklädda höjderna som en del av stadsbilden [...]. Fronterna mot vattenrummen och Stockholms inlopp, både från Saltsjön och från Mälaren. Utsiktspunkter som gör det möjligt att blicka ut över stadslandskapet. Gatuvyer med enskilda byggnader eller andra element som blickfång.

- Södra Djurgården har ett anslående läge i staden och är särskilt synligt från tre utsiktspunkter i centrala Stockholm (Skeppsholmen, Kastellholmen och Fjällgatan). Planförslagets nya byggnader kommer att förstärka den bebyggda prägeln längs Skansenbergets fot från dessa utsiktspunkter. Platsens topografi och de nya byggnadernas höjd gör dock att huvudbyggnaden och Cirkus även fortsatt är väl synliga och avläsbara, liksom det sammanhängande bandet av grönska längs Djurgårdsvägen och Skansenberget. Planförslaget bedöms i liten grad påverka fronten mot vattenrummet. Tillkommande bebyggelse har endast en indirekt och begränsad påverkan på de grönklädda höjderna som en del av stadsbilden, fronten mot vattenrummet samt utsiktspunkter som gör det möjligt att blicka ut över stadslandskapet.
- De tre föreslagna byggnaderna kan uppfattas från mer eller mindre samtliga tre utsiktspunkter. Ingen av dem dominerar eller skymmer dock kulturhistoriskt väsentliga anläggningar eller strukturer från någon av utsiktspunkterna.
- Hasselbacken med dess placering på Skansenbergets sluttning höjer sig bakom den bebyggda strandzonen som domineras av Gröna Lund. Det värdebärande stråket från vattnet längs Allmänna gränd mot Hasselbacken påverkas inte av tillkommande bebyggelse.

Figur 50 Vy gatustråket från Allmänna gränd mot Hasselbacken.

- Gatuvyn från Allmänna gränd upp mot Hasselbackens huvudbyggnad är medvetet planerad med dess markerade entré upp mot terrassen. Gatuvyn påverkas inte av de nya byggnaderna, utan Hasselbacken uppfattas fortfarande som blickfång i vyn.

Kungliga nationalstadsparken

Här följer en redogörelse för den text om delområdet Västra Djurgårdsöns kulturvärden och utpekade kulturvärden från Vård- och utvecklingsplanen som berörs av planförslaget. Texten från dokumentet redovisas som kursiverade stycken nedan och följs av bedömda konsekvenser i punktform. En samlad bedömning av konsekvenserna för berörda kulturmiljövärden redovisas i kapitel 8.

Kontinuiteten som stockholmarnas nöjes- och rekreationsområde. I området finns många byggnader som avspeglar områdets långa tradition som kultur- och nöjesområde och som fortfarande används för ändamålet.

- Hasselbacken som företeelse vidmakthåller berättelsen om Djurgårdens och Stockholms restaurang- och nöjesliv och bidrar till en fördjupad historia om Djurgårdens roll som folknöje åt stadens invånare. Hasselbacken utgör en viktig beståndsdel med sin långa historia som utskänkingsställe. Planförslaget skapar goda förutsättningar för att vidmakthålla Hasselbackens roll och långa kontinuitet som utskänkingsställe och nöjesetablissemang på Södra Djurgården.

Skötsel och utveckling av Nationalstadsparkens ekmiljöer ska ske med utgångspunkt från den historiska markanvändningen. I de anlagda parkerna ska de kulturhistoriska aspekterna ha företräde.

- Tillkommande bebyggelse har anpassats till landskapet och dess vegetation. En av de två större byggnaderna kommer att ersätta nuvarande markparkering och den andra större byggnaden kommer att placeras på tidigare parkmark. Båda platserna har tidigare varit bebyggda. Att parkmark tas i anspråk bedöms medföra små negativa konsekvenser för parken i stort.

Området ska vidareutvecklas med utgångspunkt från traditionen som nöjesområde, den unika miljön med blandningen av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, parker, äldre träd, vatten och ett rikt djurliv.

- Planförslaget innebär att Hasselbacken även fortsättningsvis kan utvecklas som nöjesområde. Tillkommande bebyggelse kan bidra till anläggningens framtida historia.

Den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen ska bevaras och vårdas så att dess karaktär och kvaliteter består.

- Planförslaget medger att huvudbyggnadens befintliga veranda som tillkom på 1990-talet ersätts med en ny. I planbestämmelserna anges en glasveranda, anpassad till huvudbyggnadens klassicistiska stil avseende detaljeringsgrad, kulör och material med spröjsade träfönster och putsad sockel eller sockel i sten. Att ersätta verandan från 1990-talet med en ny, bedöms medföra begränsade negativa konsekvenser för huvudbyggnadens kulturvärden och för riksintresset Nationalstadsparken. Under förutsättning att utformningen av verandan anpassas till Hasselbackens huvudbyggnad.

För att bibehålla områdets attraktivitet behöver verksamheter och anläggningar kunna vidareutvecklas och förnyas. Området bedöms tåla viss komplettering och förändring. Ny bebyggelse ska lokaliseras och utformas med respekt för den aktuella platsens grundläggande karaktär och kulturhistoriska värden.

Ny- och tillbyggnader samt tillfälliga anläggningar och byggnader ska vara placerade och gestaltade med omsorg utifrån områdets grundläggande karaktär och värden.

- De nya byggnaderna är placerade så att de orienterar sig ut från huvudbyggnaden. De nya byggnadernas volymer är underordnade huvudbyggnaden och kan läsas samman med den omgivande parkmiljön. De konkurrerar heller inte med huvudbyggnaden. Samtidigt stärker musikpaviljongen, med sin återhållsamma volym och placering, huvudbyggnaden och dess

klassicistiska, strama, symmetriska stilideal, vilket bidrar positivt till kulturmiljön eftersom placeringen stärker anläggningens grundläggande karaktär.

Planförslaget tar delvis upp former med inspiration från bland annat Cirkus med dess cylindriska form och konformade takavslut. De nya byggnaderna bidrar med ett nytt samtida uttryck. Ny, djärv arkitektur är ett karaktärsdrag som förknippas med Västra Djurgårdsön och dess musei- och nöjesbyggnader. Planen medger samma formspråk för de nya byggnaderna. Formspråket avviker därmed från den rådande bebyggelsestrukturen i omgivningen som präglas av solitära byggnader där varje byggnad har sitt eget uttryck. De föreslagna byggnaderna riskerar att inte inordna sig i omgivningens diversitet av byggnader, vilket kan medföra negativa konsekvenser för riksintresset Nationalstadsparkens kulturvärden. Utformningsalternativ 3 i Arkitekturprogrammet (Stockholms stad, 2023-11-27 utkast) är det förslag på musikpaviljong som gestaltningmässigt skiljer sig mest från de två flankerande större byggnaderna. Genom att välja detta utformningsalternativ blir anpassningen till kulturmiljön bättre.

Området ska bestå som ett av Stockholms viktigaste besöks- och turistmål. Nöjen, kultur och evenemang ska prioriteras före ny bostadsbebyggelse.

- Hasselbacken har haft stor betydelse för Södra Djurgårdens restaurang- och nöjeshistoria. Genom att prioritera en utbyggnad av restaurang-, kultur- och hotellverksamhet i området bidrar planförslaget till att stärka attraktiviteten som besöks- och turistmål i den här delen av staden, vilket är positivt från kulturmiljösynpunkt.

Landmärken som Nordiska museet, Galärskjulen, Vasamuseet och Bredablick ska vara framträdande i stadsbilden. Utblickarna mot dem bör inte döljas av täckande vegetation eller byggnader.

- Hasselbackens planerade tillkommande byggnader är placerade i nivå med villorna längs Skansenbergets fot. De angivna landmärkena kommer inte att skymmas från de viktiga utsiktspunkterna Skeppsholmen, Kastellholmen och Fjällgatan (se fotomontage, avsnitt 5.4 Vyer från Skeppsholmen, Kastellholmen och Fjällgatan).
- Viktiga vyer mot det utpekade landmärket Bredablick på Skansen påverkas inte av tillkommande bebyggelse.

Kulturmiljölagen

Det enskilda byggnadsminnet Cirkus angränsar till planområdet. Enligt de skyddsbestämmelser som anges i beslutet om byggnadsminnesförklaring får inte byggnaden rivas eller till sitt yttre förvänskas. Stockholms stadsmuseum har på uppdrag av Länsstyrelsen gjort en inventering och karaktärisering av byggnaden. Enligt detta dokument är Cirkus som en fristående byggnad men i ett sammanhang med raden av nöjesetablissemang och villor på Skansenbergets sydsluttning ett viktigt karaktärsdrag. Byggnadsminnet Cirkus bedöms inte påverkas negativt av utbyggnaden enligt planförslaget.

Plan- och bygglagen

Hasselbacken är en av flera historiska nöjesetablissemang på västra Djurgårdsön. Djurgårdsbesökarens möjlighet att utläsa varje anläggning som en solitär är viktig för att bevara karaktären i området. Det är även viktigt att Hasselbackens huvudbyggnad med terrass fortsatt ska dominera på fastigheten.

För en god helhetshetverkan för stads- och landskapsbilden enligt 2 kap 6 § bör utblickar från utpekade viktiga kulturhistoriskt värdefulla platser mot Hasselbacken fortsatt kunna vara tydliga genom att den naturliga topografin är fortsatt tydlig, att väsentliga landmärken såsom Nordiska museet, Galärskjulen, Vasamuseet och Bredablick fortfarande framträder och att Djurgårdsön fortfarande kan uppfattas som en stadsdel med bebyggelse i ett grönskande parklandskap. Planförslagets konsekvenser för stads- och landskapsbilden är nära kopplad till konsekvenserna för kulturmiljön eftersom stads- och landskapsbilden är präglad av den kulturhistoriskt värdefulla Södra Djurgården med dess natur- och kulturvärden.

De framtagna fotomontagen för vyer från Skeppsholmen, Kastellholmen och Fjällgatan (se Figur 9 - Figur 21) visar att den tillkommande bebyggelsen i viss mån kommer att förstärka den bebyggda prägel längs Skansenbergets fot. Det topografiska förhållandet och de nya

byggnadernas höjd gör dock att huvudbyggnaden och Cirkus kommer att vara synliga och avläsbara även fortsättningsvis, liksom det sammanhängande bandet av frodig grönska längs Djurgårdsvägen och Skansenberget. Sammantaget bedöms planförslaget medföra små negativa konsekvenser för stads- och landskapsbilden.

Ny arkitektur ska vara uttryck för vår tids tillägg i stadsväven. Det aktuella planförslaget är en nytolkning av traditionen att bygga paviljonger i parken och är utformat som en medveten kontrast till den nyklassicistiska, men även i viss mån den postmodernistiska, arkitekturen på platsen. De nya tilläggen är anpassade med respekt för platsens grönstruktur och topografi, vilket är positivt för kulturmiljön.

De föreslagna likartade byggnaderna riskerar att inte inordna sig i omgivningens diversitet av byggnader, vilket bedöms medföra små negativa konsekvenser för stads- och landskapsbildens helhetsverkan och för platsens kulturvärden. Genom att för musikpaviljongen välja utformningsalternativ 3 i Arkitekturprogrammet (Stockholms stad, 2023-11-27 utkast), det förslag på musikpaviljong som skiljer sig mest ifrån om gestaltning från de två övriga nya byggnaderna, visas större hänsyn till bebyggelsens karaktär och helhetsverkan.

Översiktsplanen för Nationalstadsparken Stockholmsdelen

Översiktsplanen delar in Nationalstadsparken i två områdeskaraktärer, *Parklandskap och naturmiljö* respektive *Mer bebyggda och anlagda områden*. Området Evenemangsparken inom vilket Hasselbacken ligger, karakteriseras som *Mer bebyggda och anlagda områden* del av Nationalstadsparken. Det innebär att ny bebyggelse kan medges under förutsättning att nytillkomna byggnader uppfyller kraven från övrig lagstiftning.

Evenemangsparken vidareutvecklas som den nöjes- och lustpark den varit under mer än hundra år.

Området är ett av Stockholms viktigaste besöks- och turistmål. Dess utveckling har stor betydelse för besöksnäringen.

- Hasselbacken har historiskt sett haft stor betydelse för restaurang- och nöjesutbudet på Södra Djurgården. Genom utvecklingen av restaurang- och hotellverksamheten bidrar förslaget till att stärka attraktiviteten som besöks- och turistmål i den här delen av staden, vilket är positivt ur kulturmiljösynpunkt.

Områdets karaktär och särskilda kulturhistoriska värden i byggnader, parker och miljöer bevaras. Särskilt värdefulla naturmiljöer bevaras.

- I den föreslagna detaljplanen har stor hänsyn tagits till den omgivande parkens äldre träd. Vid planeringen av de nya byggnadernas placering har stor hänsyn tagits till parkmarken, vilket är positivt för platsens kulturvärden.

Evenemangsparkens karaktär i stadens inre vattenrum bevaras, som ett glesare bebyggt parklandskap i kontrast till stenstaden.

- Av vyer från de utvalda punkterna Skeppsholmen, Kastellholmen och Fjällgatan framgår att den tillkommande bebyggelsen i viss mån kommer att förstärka den bebyggda prägeln längs Skansenbergets fot. Det topografiska förhållandet och de nya byggnadernas höjd gör att det sammanhängande bandet av frodig grönska längs Djurgårdsvägen och Skansenberget fortsatt kan uppfattas över vattnet. Planförslaget bedöms medföra små negativa konsekvenser för parklandskapet inom Evenemangsparken i kontrast till stenstaden.

7.1.4 KONSEKVENSER AV NOLLALTERNATIVET

Enligt nollalternativet genomförs ingen utbyggnad inom planområdet. Hasselbackens verksamhet med hotell, restaurang och konferens fortsätter på samma sätt och i samma omfattning som idag. Evenemangsparkens attraktionskraft är densamma och Hasselbackens något tillbakadragna och omgärdade verksamhet fortsätter utan att attrahera nya eller fler tillfälliga besökare på Södra Djurgården. Träd och annan växtlighet förändras inte på annat sätt än genom ordinarie parkskötsel och naturlig tillväxt. Nollalternativet bedöms inte medföra några effekter för platsens kulturmiljövärden.

7.1.5 ÅTGÄRDER OCH FORTSATT ARBETE

Följande åtgärder kan bara delvis regleras i detaljplanen och är rekommendationer i det fortsatta arbetet.

- Avgränsningen mot Djurgårdsvägen med staket och stödmurar ligger i linje med den historiska avgränsningen av tomter med staket, mur eller plank, såsom Gröna Lund, Blå Porten, Lilla Hasselbacken med flera. Historiskt sett har det funnits ett staket mot Hazeliussbacken och Djurgårdsvägen. Sträckningen kan även fortsättningsvis markeras med ett staket och gärna med ett antal öppningar för att göra platsen tillgänglig för besökare. Staketet bör flyttas tillbaka så att det löper ovan på den nedre stödmuren mot gatan, från dess nuvarande placering innanför stödmuren.
- Det bör säkerställas att Musikpaviljongens gestaltning bidrar till att skapa balans mellan de nya byggnadernas moderna formspråk i förhållande till befintlig klassicistisk arkitektur på platsen.
- I samband med uppförande av de nya byggnaderna bör omfattande försiktighetsåtgärder vidtas för att minimera ingrepp i samband med markåtgärder, för att skona platsens växter.

7.2 NATURMILJÖ

I planarbetet har utredningar om naturvärden, ekologi och landskap tagits fram. En samlad redovisning av utredningarna finns i Landskapslagets rapport "Hasselbacken, landskap, ekologi och träd" (Landskapslaget, 2023-11-27 utkast). Där redovisas också den undersökning som genomförts för att klarlägga utbredningen av de stora ekarnas, en hästkastanj och två lindars rötter samt planförslagets betydelse för områdets ekosystemtjänster. Naturvärdesinventeringen som utförts av Calluna enligt svensk standard (SS 199000:2014), redovisas i Naturvärdesinventering (NVI) Vid Hasselbacken, Södra Djurgården, Stockholms stad, inför detaljplanearbete, 2020 (Calluna, 2020). Undersökningen av planområdets förutsättningar för fladdermöss redovisas i Bedömning av förutsättningarna för eventuella yngelkolonier respektive övervintringsplatser för fladdermöss vid hotell Hasselbacken och i anslutande parkområde på Djurgården (BL Naturkonsult Bo Ljungberg, 2021). Utredningarna ligger till grund för redovisningen av planområdets naturvärden och för bedömningen av planförslagets konsekvenser för naturmiljön.

7.2.1 BEDÖMNINGSGRUNDER

Miljöbalken (1998:808)

Enligt 4 kap. 7 § miljöbalken får ny bebyggelse, nya anläggningar eller andra åtgärder vidtas i Nationalstadsparken, endast om det sker utan intrång i parklandskap eller naturmiljö och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden skadas.

7 kap. 11 § miljöbalken föreskriver skydd av områden klassade som biotopskyddsområden. Inom ett biotopskyddsområde får man inte bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd som kan skada naturmiljön. Om det finns särskilda skäl, får dispens från förbudet ges i det enskilda fallet.

Länsstyrelsens föreskrifter om anmälan för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken inom Kungliga nationalstadsparken, Lidingö, Solna och Stockholms kommuner (O1FS 2016:3). För Kungliga nationalstadsparken gäller föreskrifter om åtgärder som kan skada skyddsvärda träd. Med skyddsvärda träd avses levande eller döda träd med en stamomkrets om minst 125 centimeter (cirka 40 centimeter i diameter), samt träd av alla trädslag med utvecklad hålighet med mulm i huvudstammen. Åtgärderna får inte genomföras utan anmälan för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Föreskrifterna avser:

- fällning av levande eller döda skyddsvärda träd,
- kraftig beskärning av levande skyddsvärda träd (grenar över 10 cm i diameter),
- bortforsling eller upparbetning av stammar eller döda träd eller vindfällen större än 125 cm vid stammens bas, annat än för omhändertagande för naturvårdssyfte inom Nationalstadsparken,
- grävning som kan påverka rotzonen, uppläggning av massor eller hårdgörning av mark inom två meter från kronans ytterkant hos levande skyddsvärda träd, och
- körning med tunga fordon eller uppställning av bodar eller maskiner inom två meter från kronans ytterkant hos levande skyddsvärda träd (gäller dock inte körning eller uppställning på vägar, parkeringsplatser eller annan hårdgjord mark).

Vård- och utvecklingsplanen för Kungliga nationalstadsparken

För delområdet Västra Djurgårdsön är vård- och utvecklingsplanen huvudsakligen inriktad på områdets rekreativa och kulturhistoriska värden. I målbilden avseende delområdets landskap och bebyggelse anges följande:

"Grova ekar, lindar och andra ädellövträd ska vara väsentliga inslag i landskapet och erbjuda livsmiljöer för djur och växter. Området ska ha god tillgång på ekar och andra ädellövträd av varierande ålder för att trygga återväxten, i synnerhet av ek. Den månghundraåriga kontinuiteten av fristående solbelysta träd, främst ekar, ska bestå."

7.2.2 FÖRUTSÄTTNINGAR

Planområdets naturvärden

Planområdet utgörs av en trädgårds-/parkmiljö med ett trädskikt av framför allt ädellövträd samt ett mer igenvuxet parti med buskvegetation. Inom området förekommer relativt högväxta och grova träd av framför allt lind och alm, men här finns även ek, kastanj, björk samt en del yngre-

medelålders lönnar. Utspritt inom inventeringsområdet finns naturvärdesträd och särskilda skyddsvärda träd. Begreppet skyddsvärda träd används på flera olika sätt i planens underlagsrapporter. Se vidare avsnittet om träd på följande sidor.

TECKENFÖRKLARING:

  Inventeringsområde	 2 Högt (Finns ej i denna NVI)
Naturvärdesobjekt	 3 Påtagligt (Finns ej i denna NVI)
  1 Högsta (Finns ej i denna NVI)	 4 Visst

Figur 51. Kartan visar inventeringsområdet med naturvärdesobjekt och deras naturvärdesklassning enligt naturvärdesinventeringen. Objekt i klass 1, 2 och 3 finns ej inom inventeringsområdet. (Calluna, 2020)

Vid naturvärdesinventeringen (Calluna, 2020) avgränsades två områden med klassning som naturvärdesobjekt, se Figur 51. Dessa utgjorde totalt 0,35 hektar av inventeringsområdets 1,5 hektar. Båda objekten bedömdes ha visst naturvärde (naturvärdesklass 4). Naturvärdesobjekten i området karaktäriseras av en park- och trädgårdsliknande miljö med ädellövträd i mellersta och södra delen av området (uppdelat på två ytor på var sida om entrétrappan) samt ett mer igenvuxet parti med hasselbuketter och andra buskar i norra delen av området.

Områden som bedömdes ha lågt naturvärde är parkytorna i nordöst som karaktäriseras av mer trivial vegetation med tydligare igenväxningskaraktär samt de anlagda och grusade ytorna i östra och södra delen av inventeringsområdet.

Skyddsvärda träd

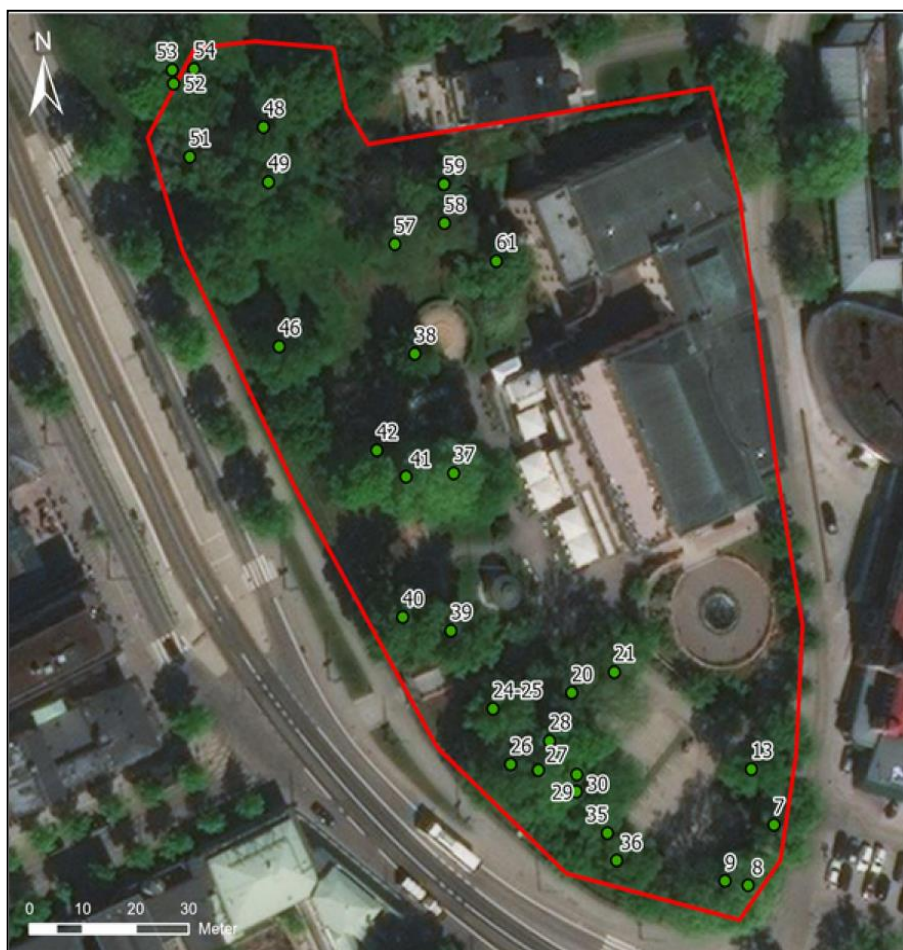
I de utredningar som ingått i planarbetet används begreppet skyddsvärda träd på delvis olika sätt.

- Länsstyrelsens föreskrifter om Kungliga nationalstadsparkens träd definierar skyddsvärda träd utifrån stamomkrets (125 centimeter eller 40 cm i stamdiameter) och förekomst av håligheter.
- Arboristens bedömning av om träd är värda att bevara utgår från trädets placering, vitalitet, eventuella skador och strukturella defekter, växtsätt/form samt förväntad återstående livslängd (Landskapslaget, 2023-11-27 utkast).

- Naturvärdesinventeringen redovisar bedömning av naturvärde enligt SIS-standard och utvecklar den avseende naturvärdesträd som bedöms ha värden för biologisk mångfald (Calluna, 2020).

Vid naturvärdesinventeringen identifierades ett trettiotal träd som skyddsvärda enligt föreskrifterna för Kungliga nationalstadsparken, de allra flesta är också klassade som naturvärdesträd i inventeringen, se Figur 52 och Figur 53. Tre träd bedöms som särskilt skyddsvärda träd ur naturvårdessynpunkt. Dessa träd är en alm och två ekar, varav en är Bellmanseken.

TECKENFÖRKLARING:

- Inventeringsområde
- Naturvärdesträd enligt Callunas metod och Nationalstadsparkens förordning

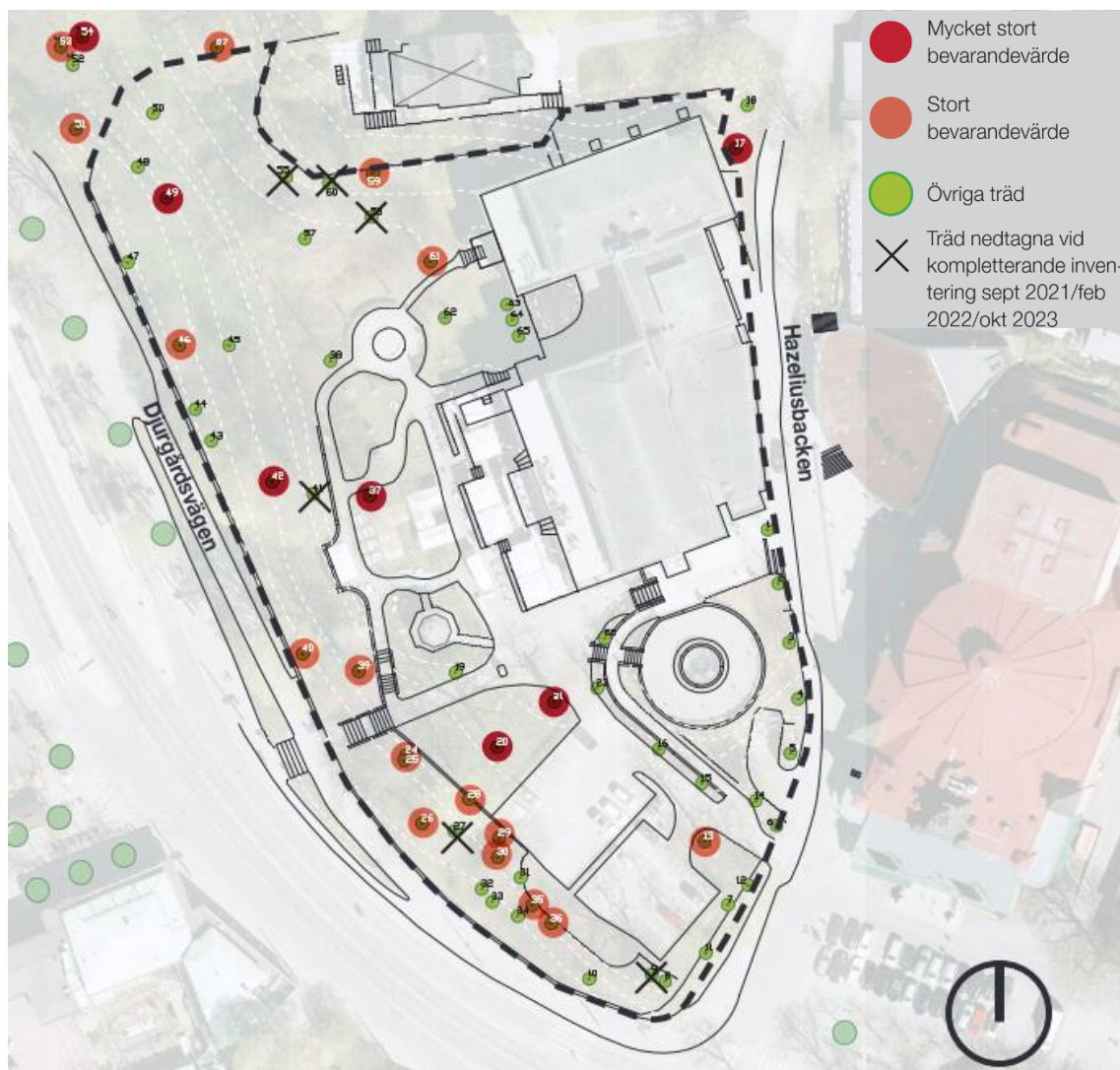
Figur 52. Kartan visar inventeringsområdet med registrerade naturvärdesträd enligt naturvärdesinventering samt enligt Nationalstadsparkens förordning. (Calluna, 2020). Sedan naturvärdesinventeringen genomfördes har träd nr 9, 27, 41, 55, 58, 60 fällt.

De två särskilt skyddsvärda ekarna som identifierats är träd nr 20 och 21, se Figur 52 och Figur 53. Båda ekarna står i dagsläget nära den befintliga parkeringsytan. Bellmanseken (träd 21), har en stamdiameter på 170 centimeter och är ihåligt. Det har några barklösa partier med död ved. Trädet har fyllts med cement, vilket sänker trädets naturvärde något. Träd nr 20 är en högväxt ek med långa grenar och en stamdiameter på 95 centimeter.

Ytterligare skyddsvärda träd enligt definitionen i länsstyrelsens föreskrifter är bland annat träd nr 35, 36 och 37, vilket alla tre är skogslindar. Träd 35 och 36 står i södra hörnet av

planområdet, nedanför befintlig parkeringsyta, se Figur 47. Träd 35 har en stamdiameter på 45 centimeter och träd 36 har en stamdiameter på 75 centimeter. Träd 37 står i dagsläget centralt på terrassen väster om befintlig huvudbyggnad och har en stamdiameter på 85 centimeter.

Inom området står även en högväxt kastanj (träd nr 61) samt en skogslind (träd nr 38). Kastanjen har en stamdiameter på 70 centimeter och är välväxt. Skogslinden har en stamdiameter på 40 centimeter, vilket gör den skyddsvärd enligt Nationalstadsparkens föreskrifter, men trädet bedöms av arborist ha en defekt kronuppbyggnad. Fem almar (träd nr 9, 27, 41, 55 och 60 i tidigare inventeringar) har fällts. Flera av almarna hade konstaterad eller misstänkt almsjuka. Alm nr 41 var ett gammalt och stort träd, de övriga var vuxna i varierande storlek. Även en dubbelstammig vartbjörk (träd nr 58) har fällts.

Figur 53. Karta som visar träd med mycket stort bevarandevärde och stort bevarandevärde enligt arborist (Landskapslaget, 2023-11-27 utkast).

Arter

Vid naturvärdesinventeringen på plats noterades tre naturvårdsarter². Vid sökning i databaser noterades ytterligare fyra naturvårdsarter. Naturvårdsarterna är dels kopplade till hassel och

² En samlingsterm för arter som är skyddsvärda genom att de indikerar att ett område har höga naturvärden, eller i sig själva är av särskild betydelse för biologisk mångfald, samlingsbegrepp för skyddade arter, rödlistade arter, typiska arter i identifierade Natura 2000-naturtyper, ansvarsarter, signalarter etc. Arterna

andra buskar som växer i buketter, dels till de grova, delvis äldre ädellövträden inom området. Fem av de funna naturvårdsarterna är rödlistade, se Tabell 1 för mer information om varje art.

Fyra skyddade fågelarter har noterats i området, se Tabell 1. Göktyta gynnas av kulturlandskap, såsom det på Djurgården, och häckar i håliga träd. Kråka och björktrast är två arter som nyligen blivit rödlistade på grund av en minskande trend i populationerna. Båda arterna är oftast knutna till människopåverkade miljöer som Djurgården, och de häckar mest vid odlad mark eller i parker och trädgårdar.

Stjærtmes, som också har noterats i området, är huvudsakligen knuten till fuktig löv- och blandskog vilket inte är en naturtyp som identifierats inom planområdet.

Tabell 1. Redovisning av naturvårdsarter som kan kopplas till planområdet.

Art	Information
Skogsalm	Rödlistad, akut hotad på grund av almsjukan
Oxtungssvamp	Rödlistad, nära hotad
Svartöra	Rödlistad, nära hotad, typisk art Natura 2000
Björktrast	Rödlistad, nära hotad, skyddad art enligt Artskyddsförordningen 4 §
Göktyta	Skyddad art enligt Artskyddsförordningen 4 §, prioriterad fågelart i Skogsvårdslagen
Kråka	Rödlistad, nära hotad, skyddad art enligt Artskyddsförordningen 4 §
Stjærtmes	Skyddad art enligt Artskyddsförordningen 4 §, typisk art Natura 2000

Kompletterande utredning efter samrådet om detaljplanen

En fladdermusinventering genomfördes i december 2021. Syftet med inventeringen var att bedöma förutsättningarna för eventuella yngelkolonier och övervintringsplatser för fladdermöss. (BL Naturkonsult Bo Ljungberg, 2021). Rapporten sammanfattas här:

Förutsättningarna för förekomst av fladdermöss kunde bedömas även om tidpunkten för inventering inte var optimal. Träden i parken består av relativt unga träd av lind, lönn, ek och hästkastanj m.m. Ett undantag är "Bellmaneken" som dock är plomberad med cement. Inga håligheter som skulle kunna utnyttjas som bohål för yngelkolonier noterades.

Anordningar i parken såsom serveringar m.m. med olika typer av belysning är inte optimalt för fladdermöss. Belysningar i olika former missgynnar fladdermöss på olika sätt (ljusföroreningar). Fasadbelysningar på större byggnader innebär exempelvis att fladdermöss inte gärna utnyttjar vindsutrymmen som koloniplatser eller som övervintringsplatser. Den belysning som finns ute vid Djurgårdsvägen utgör sannolikt också en barriär för jagande fladdermöss sommartid. I rapporten (BL Naturkonsult Bo Ljungberg, 2021) redovisas också att den inventering som genomfördes på Djurgården 2018 tydde på att reproduktionen av fladdermöss på Djurgården begränsades av gatlampor och annat ljus.

Inom andra delar av Djurgården har observationer av nordfladdermöss under yngelperioden gjorts även inom områden som var starkt påverkade av belysning. Eftersom nordfladdermöss ibland utnyttjar områden vid gatlampor, för att jaga insekter som dras till ljuset, har dock sannolikt dessa nordfladdermöss sina eventuella yngelkolonier i områden som inte är så starkt påverkade av ljusföroreningar en bit därifrån. Ifall man skulle göra en fladdermusinventering på sommaren, under yngelperioden, så skulle man mycket väl kunna få registreringar av såväl dvärgpipistreller som nordfladdermöss vid Hasselbacken. Men då kommer sannolikt dessa observationer vara av mer tillfällig karaktär och sannolikt finns det inga yngelkolonier av fladdermöss på den aktuella fastigheten.

kan finnas i upprättade officiella listor eller vara sådana som inventeraren själv bedömer uppfyller definitionen för en naturvårdsart.

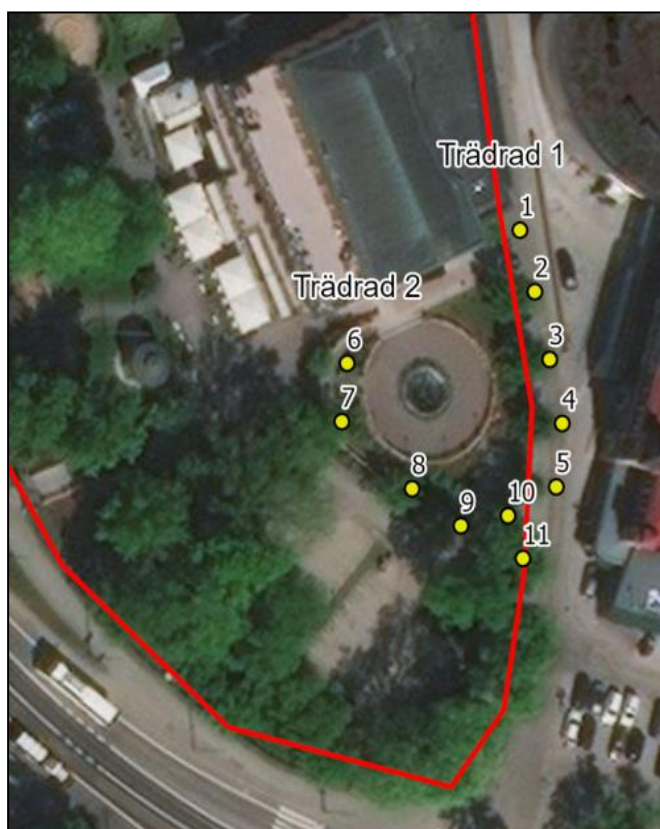

Även möjligheten att fladdermöss övervintrar på vinden eller i källaren på Hasselbacken bedömdes. Konstruktionen av utrymmena i kombination med den belysning som finns under takfoten gjorde att de bedömdes som olämpliga som övervintringslokaler.

Sammanfattningsvis bedöms inte hotell Hasselbacken och dess parkområde som ett potentiellt område för yngelkolonier respektive övervintringsområde för fladdermöss om man ser till de biotoper och strukturer som finns i området.

Biotopskydd

Vid naturvärdesinventering av planområdet (Calluna, 2020) avgränsades två trädrader som bedöms utgöra alléer och därmed omfattas av generellt biotopskydd. Ett av träden (nr 5) är en säl. De övriga är skogslindor. se Figur 54. Skogslindornas naturvärde bedöms som obetydligt medan sälgen har ett visst naturvärde. Inget av träden är så stora att de räknas som skyddsvärda enligt föreskrifterna för Kungliga nationalstadsparken.

TECKENFÖRKLARING:

- Inventeringsområde
- Naturvärdesträd

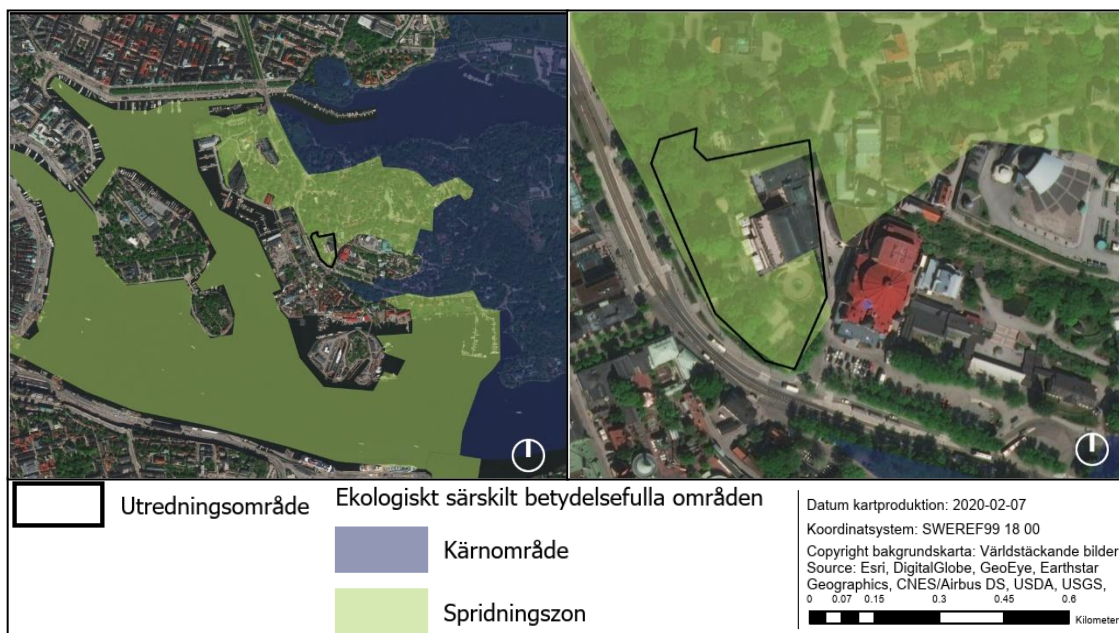
Figur 54. Karta över inventeringsområdet för naturmiljö samt trädrader utpekade med generellt biotopskydd. (Calluna, 2020)

Grönstruktur och spridningssamband

Hasselbacken ligger i västra kanten av södra Djurgården, ett landskap där naturvärdena på många platser är mycket höga. Framför allt är de höga naturvärdena knutna till gamla ädellövträd som utmärker landskapet på södra Djurgården.

De områden i Stockholms stads natur som anses ha särskilt viktiga funktioner för växt- och djurlivet betecknas som Ekologiskt Särskilt Betydelsefulla Områden (ESBO). De påverkar sannolikt förutsättningarna för att upprätthålla en hög biologisk mångfald inom Stockholms stad. Ett ESBO-område kan utgöra ett särskilt artrikt område, men kan också vara ett artfattigare område vars strategiska läge i landskapet gör det särskilt viktigt från ett ekologiskt perspektiv. Stora delar av södra Djurgården utgörs av ett stort sammanhängande ESBO-kärnområde. Området vid

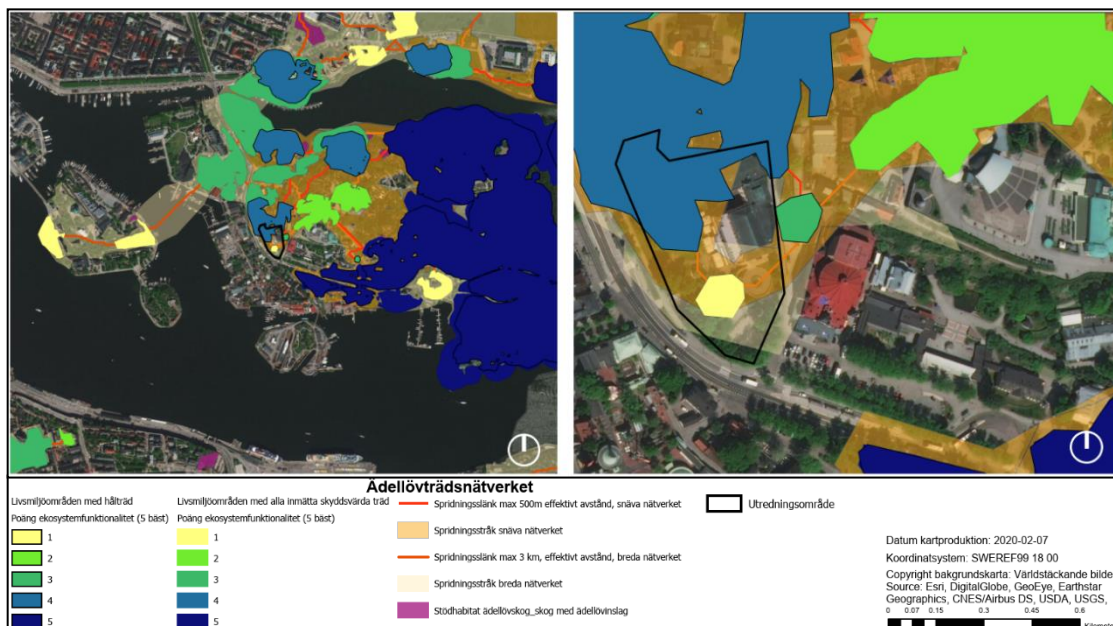
Hasselbacken ligger inte inom kärnområdet, men ingår i en spridningszon och kan följaktligen ha betydelse för biologisk mångfald i Stockholm. Se Figur 55.

Figur 55. Till vänster: Ekologiskt särskilt betydelsefulla områden i östra centrala Stockholm. Till höger: Ekologiskt särskilt betydelsefulla områden vid Hasselbacken. (Landskapslaget, 2022)

Habitatnätverket för arter knutna till ädellövträd vid Hasselbacken

Större delen av området vid Hasselbacken utgör livsmiljö och spridningsmiljö för vedlevande arter knutna till gamla ädellövträd och som sådant kan man förvänta sig en hög biologisk mångfald knuten till trädmiljöerna i området, se Figur 56. En relativt stor del av den norra delen av Hasselbacken ingår i ett större område som enligt habitatnätverksanalysen utgör livsmiljö för vedlevande skalbaggar. Även i den södra och östra delen av Hasselbacken finns två små livsmiljöer. Dessa utgörs av vardera ett enda träd (den södra är Bellmanseken). Mellan dessa livsmiljöer utgörs områdena i huvudsak av spridningsstråk för de vedlevande skalbagarna. Eftersom det inte finns några livsmiljöer åt söder eller åt väster finns heller inga spridningsstråk i dessa riktningar.

Figur 56. Kartor som visar habitatnätverket på Djurgårdsön (t.v.) och vid Hasselbacken (t.h.) (Landskapslaget, 2022).

7.2.3 KONSEKVENSER AV PLANFÖRSLAGET

Det väsentliga för planens påverkan på naturmiljön är vilken påverkan den medför för de mest skyddsvärda träden på grund av deras betydelse för både spridningssamband och biologisk mångfald.

För de träd som enligt länsstyrelsens föreskrifter för Kungliga nationalstadsparken är klassade som skyddsvärda och som påverkas av utbyggnaden krävs samråd med länsstyrelsen enligt 12 kap. 6 § miljöbalken.

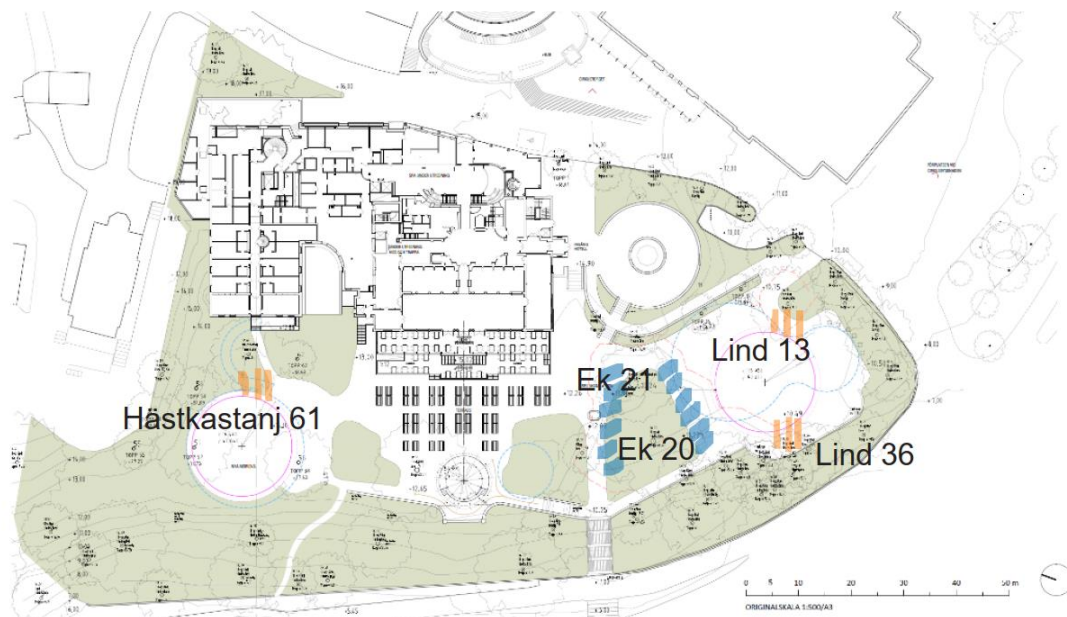
För att undvika eller minska negativa konsekvenser innehåller planförslaget bestämmelser för bevarande av skyddsvärda träd och för bevarande av områdets naturparkskaraktär. En trädplan har utarbetats som underlag för att Hasselbacken ska kunna bibehålla ett trädbestånd med olika arter, åldrar och generationer för en fungerande succession av träd under lång tid. Trädplanen redovisas i rapporten Landskap, ekologi och träd (Landskapslaget, 2023-11-27 utkast).

Påverkan träd

En utgångspunkt för planförslaget har varit att undvika negativ påverkan på områdets träd. Tidigt i arbetet med förslagen till nya byggnader utfördes en inmätning av trädkronorna för att visa på trädens ungefärliga behov av utrymme eftersom trädkronan och rotsystemet ofta kan ha en liknande utbredning.

För att klargöra förutsättningarna och behovet av skydd har bedömningar gjorts för samtliga träd i närheten av planerad byggnation. Rotkartering har genomförts vid två separata tillfällen för de två stora ekarna samt ytterligare tre träd som växer i närheten av den nya föreslagna bebyggelsen. I december 2020 utfördes en rotkartering av de två stora ekarna, Bellmanseken samt eken bredvid med syftet att kartlägga rotutbredningen hos platsens mest värdefulla träd. I oktober 2023 utfördes en andra rotkartering med syfte att ta fram ett trädskyddsområde, bedöma hur byggnationen ska kunna utföras utan negativ påverkan på träden samt vilka skyddsåtgärder som skall vidtas för att bevara träden utan att de kommer till skada.

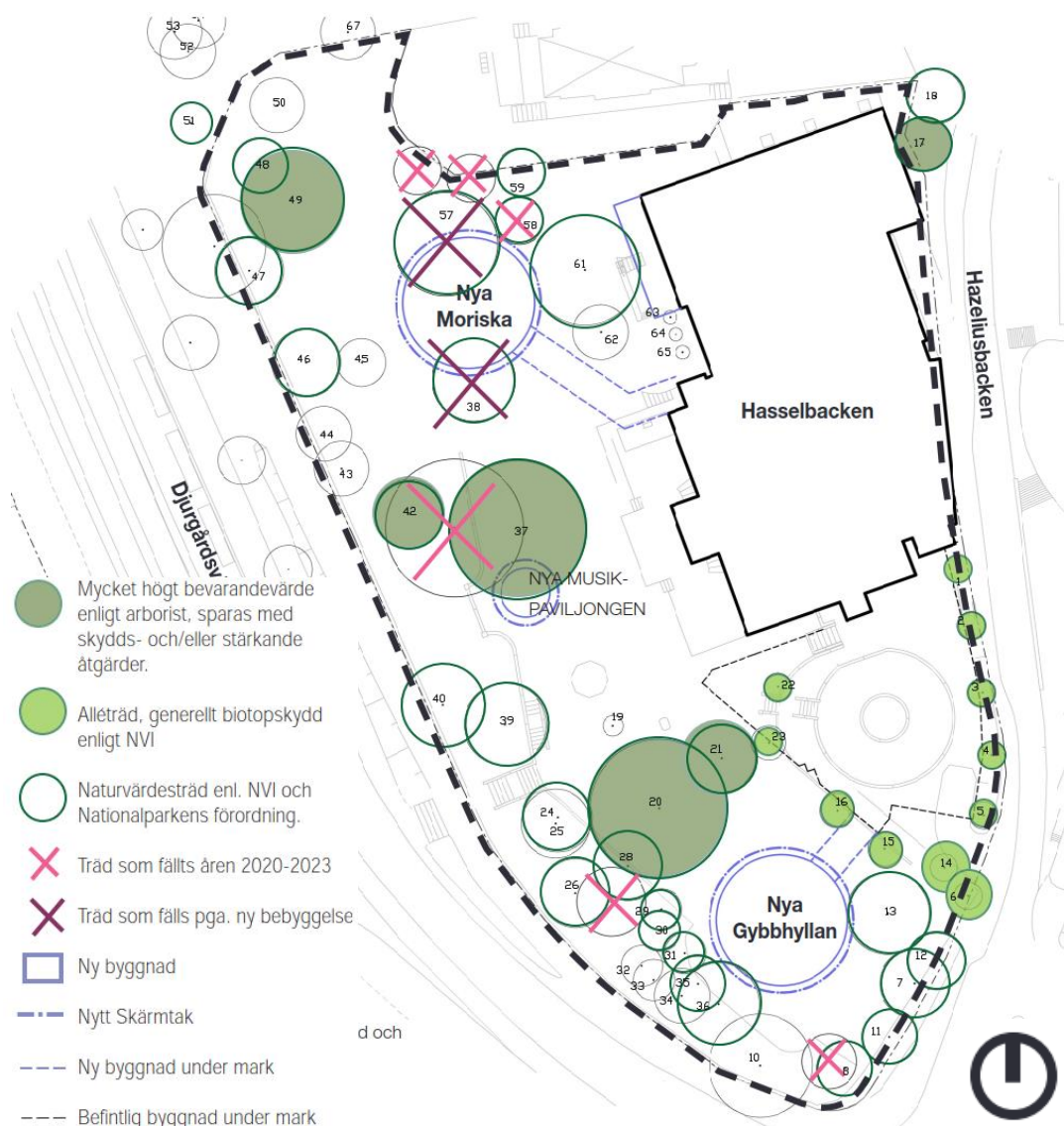

Figur 57 Rotkartering, lägen för provgropar. Blå områden rotkarterades 2020, orangea områden rotkarterades 2023 (Landskapslaget, 2023-11-27 utkast).

Vissa träd kommer att beröras genom att de står nära planerade byggnader eller anläggningskonstruktioner. Av Figur 58 framgår vilka träd som planeras att fällas och vilka som är skyddade enligt länsstyrelsens föreskrifter om skyddsvärda träd i Nationalstadsparken.

I rapporten Landskap, ekologi och träd redovisas varje träds mått, status med mera (Landskapslaget, 2023-11-27 utkast).

Figur 58 Sammanfattande plan som visar träd och föreslagen bebyggelse (Landskapslaget, 2023-11-27 utkast).

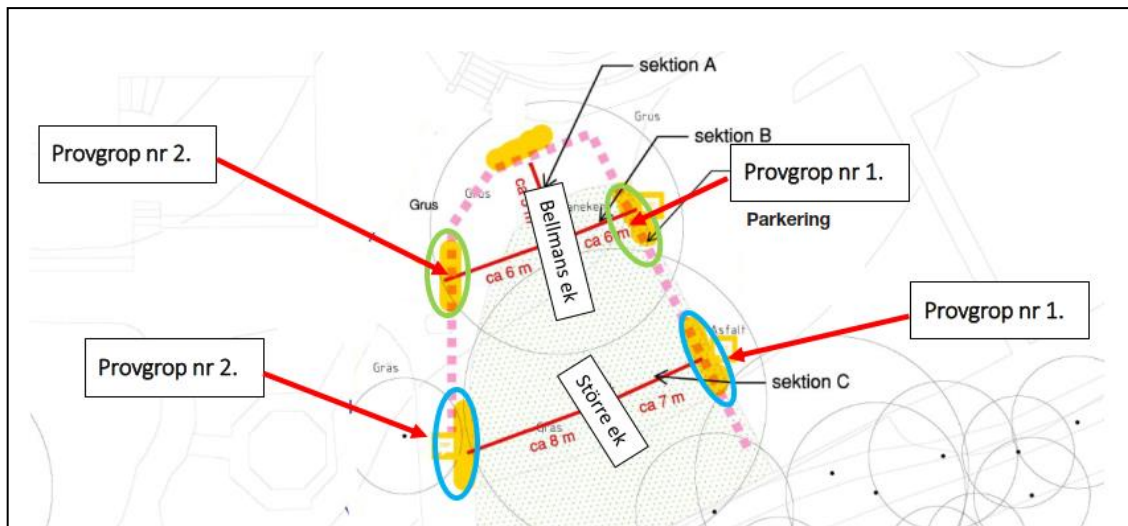
De två stora ekarna, träd 20 och 21

Ekar är ädellövträd och uppmärksammas särskilt för deras betydelse för biologisk mångfald. Bellmanseken har, utöver det höga naturvärdet, också ett starkt kulturhistoriskt värde då Carl Michael Bellman enligt sägnen ofta satt under eken och improviserade visor, därav namnet Bellmanseken. I planförslaget skyddas ekarna genom en bestämmelse som anger att ett sådant träd endast får tas bort av dokumenterat ålders- eller sjukdomsskäl om det utgör fara för person eller egendom. Trädet ska också ersättas med ett nytt av samma art.

För att undersöka om det aktuella förslaget skulle kunna genomföras eller inte med avseende på de två ekarna, träd 20 och träd 21 (Bellmanseken), genomfördes en rotkartering för att undersöka utbredningen av ekarnas rötter vid den planerade nya Gubbhyllan.

Rotkarteringen utfördes vid fyra platser, två vid varje träd, se Figur 59. Varje schaktyta var 2-3 meter lång och cirka 0,8-1 meter bred, med ett schaktdjup på mellan 0,8 och 1,2 meter (VIÖS AB, 2020). Rotkarteringen redovisas också i (Landskapslaget, 2023-11-27 utkast). Rotkarteringen

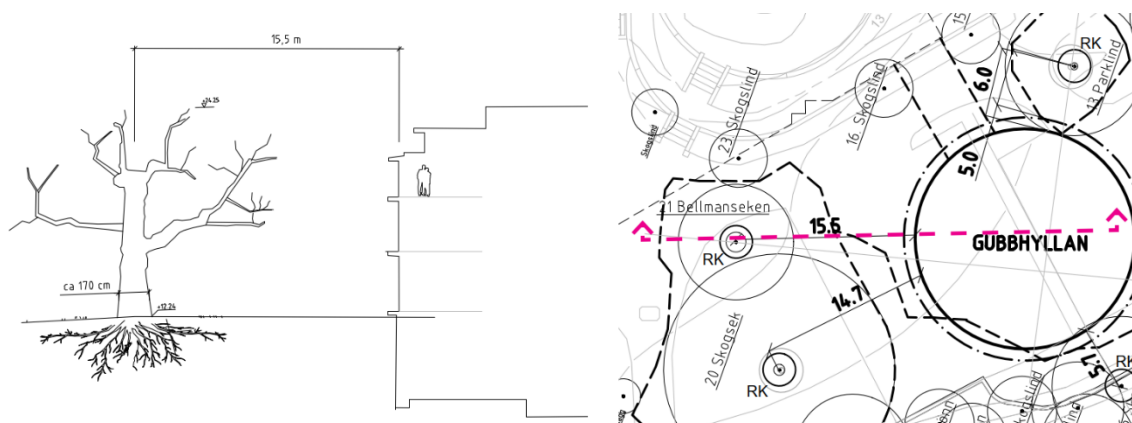
konstaterade att det inte finns några grova rötter cirka 8-9 meter ifrån stammarna på de två ekarna.

Figur 59. Redovisning av platser för rotkartering (Landskapslaget, 2022).

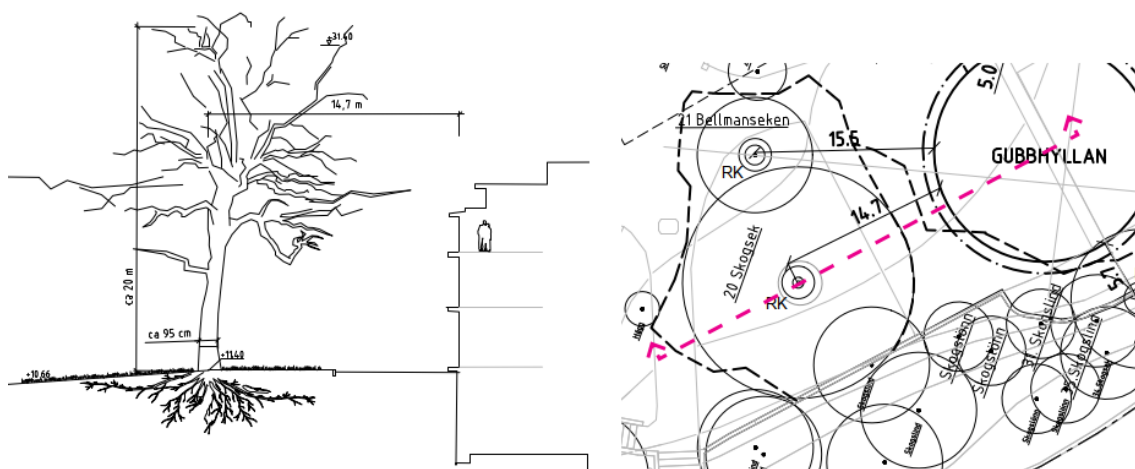
Ekarna kommer att få mindre solljus från söder eftersom den planerade byggnaden kommer skugga, men få gott om ljus från andra håll. En solstudie har utförts för att förtydliga förändringarna (Landskapslaget, 2023-11-27 utkast). Det är dock svårt att veta exakt hur mycket mindre ljuset blir då de nya byggnaderna har stora glasfasader som både reflekterar och släpper genom ljus. Enligt solstudien kommer Bellmanseken (träd 21) att få mer skugga på förmiddagarna under vår och höst. Del av kronan får också mer skugga mitt på dagen under sommaren. Eken träd 20 får mer skugga på förmiddagarna under vår och höst. En del av trädet får också mer skugga på förmiddagar under sommaren. Dock är trädet högre än ny bebyggelse. Träd är levande individer och det går inte att veta exakt hur de påverkas. Generellt finns en viss anpassningsförmåga till ändrade ljusförhållanden.

De nya byggnaderna placeras cirka 15 meter från ekarna och därmed påverkas inte rotsystemen. Utifrån den rotkartering och de anpassningar av byggnadernas placering och höjd som gjorts bedöms ekarna kunna leva kvar och utvecklas.

Figur 60 Sektion och plan (med sektionsmarkering) för Bellmanseken (träd nr 21), i förhållande till ny bebyggelse. Mått avser den trängsta sektionen.

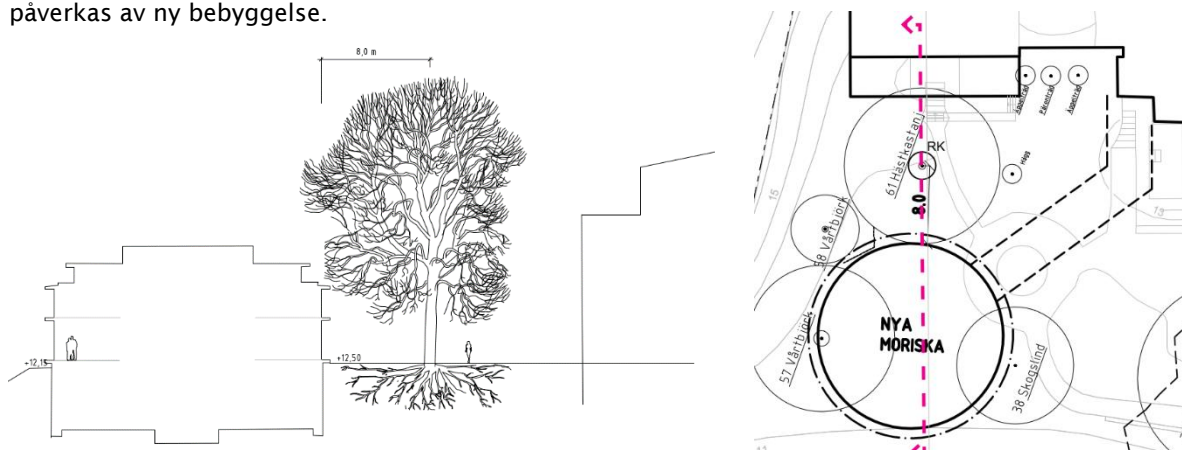

Figur 61 Sektion och plan (med sektionsmarkering) för skogsek (träd nr 20), i förhållande till ny bebyggelse. Mått avser den trängsta sektionen.

Hästkastanjen, träd 61

Hästkastanjen (nr 61) är en medelåldrig individ med stort bevarandevärde men med mindre bra vitalitet enligt trädinventeringen. Vid rotkartering i oktober 2023 konstaterades att det finns en betydande mängd mindre rötter inom den undersökta ytan. Bedömningen från resultatet är att en schakt där dessa rötter måste avlägsnas inte kommer att påverka hästkastanjen negativt. Motiveringen är att denna rotmängd är så pass liten del av trädets hela rotvolym samt att dessa rötters grovlek är i den storlek att de kan beskäras och skyddas utan att de kommer att ta skada. Bedömningen är att en grundläggning av Moriska kan utföras utan att hästkastanjen får försämrade vitalitet på grund av detta markgrepp.

Hästkastanjen kommer att få mer skugga eftermiddag på vår och höst samt sommarkvällar. Trädet är dock högre än ny bebyggelse vilket innebär att den övre delen av kronan inte borde påverkas av ny bebyggelse.

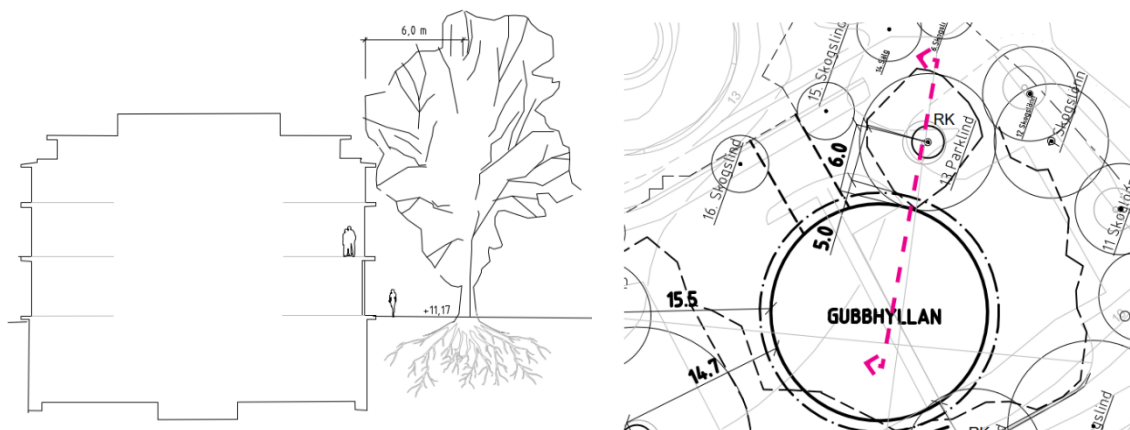
Figur 62 Sektion och plan (med sektionsmarkering) för hästkastanj (träd nr 61), i förhållande till ny bebyggelse. Mått avser den trängsta sektionen.

Trädriddå vid Nya Gubbhyllan

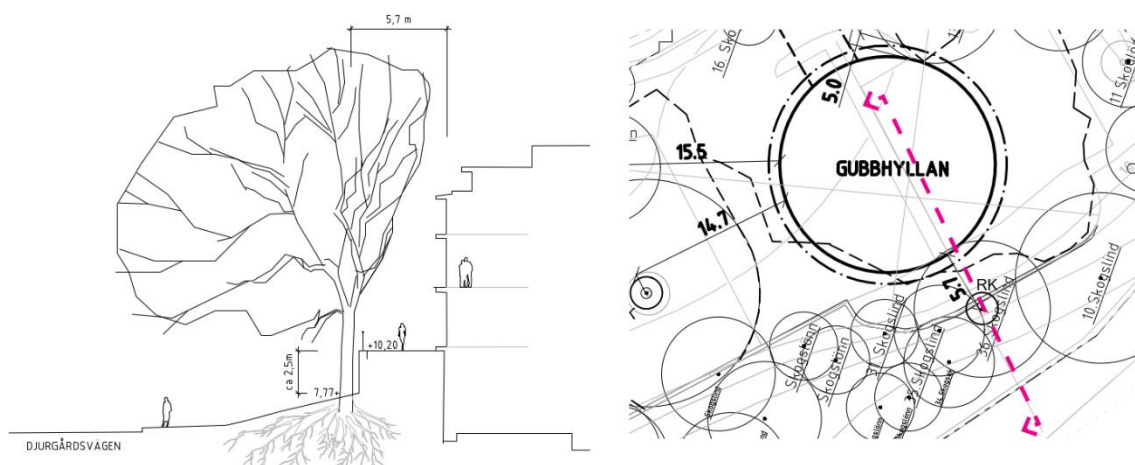
Trädriddå vid planerade Nya Gubbhyllan bestående av lindar nr 13, 29, 30, 31, 35, 36, samt lönnar nr 7, 8, 11, 12, 28, har ett stort värde som bestånd men med varierad kondition vad gäller individer. Rotkartering har gjorts för parklind (nr 13) och skogslind (nr 36). Parklinden (nr 13) är en äldre individ med stort bevarandevärde men med mindre bra vitalitet enligt trädinventeringen. Skogslinden (nr 36) är en äldre individ med stort bevarandevärde och med bra vitalitet enligt trädinventeringen. Den står nedanför befintlig parkering och mur. Resultatet från rotkarteringen för parklind (nr 13) och skogslind (nr 36) visar att där schakt planeras för byggnaden av Gubbhyllan finns i princip inga rötter från träden. När det gäller träd nr 13 har

rötterna schaktats bort vid tidigare markarbeten och där har rötter ej kunnat nybildats på grund av ogästvänligt återfyllningsmaterial. Bedömningen är att schakt och grundläggning av föreslagen byggnad inte kommer att påverka dessa två lindar negativt. Bedömningen för samtliga träd i träddridån är att alla bedöms klara byggnationen med förberedande skyddsåtgärder främst genom kronbeskärning och instängsling av hela området.

Enligt den solstudie som genomförts kommer de flesta träd som ingår i träddridån mot Djurgårdsvägen och Hazeliusbacken inte få mer skuggpåverkan än nuläget eftersom träden växer mot söder och bebyggelsen planeras norr om träden. Några träd kommer dock få lite mer skuggpåverkan, däribland parklinden (nr 13) som kommer att få mer skugga på eftermiddagen vår, höst och sommar samt sommarkvällar.

Figur 63 Sektion och plan (med sektionsmarkering) för Parklind (träd nr 13), i förhållande till ny bebyggelse. Mått avser den trängsta sektionen.

Figur 64 Sektion och plan (med sektionsmarkering) för skogslind (träd nr 36), i förhållande till ny bebyggelse. Mått avser den trängsta sektionen.

Linden på terrassen, träd 37

Träd nr 37 är en högväxt skogslind som står centralt på terrassen och bedöms vara i god kondition. En musikpaviljong planeras i dess närhet. Musikpaviljongen planeras att byggas med plintgrundläggning som kan anpassas till eventuella grövre rötter. Det bedöms inte påverka linden. Trädet behöver gott skydd under byggtiden men bedöms inte påverkas av den nya byggnaden. Linden skyddas i planförslaget genom samma bestämmelse som gäller för ekarna, se ovan.

Övriga skyddsvärda träd inom planområdet

Större delen av Hasselbackens träd skyddas med planbestämmelse som anger att de inte får tas bort annat än av dokumenterat ålders- eller sjukdomsskäl om det utgör fara för person eller egendom. Sammanlagt ett trettiotal av Hasselbackens träd skyddas genom planbestämmelser.

Samtliga träd som får mer skuggpåverkan på grund av föreslagna byggnader bedöms klara detta då de är skogsarter samt att träden är högre än föreslagen bebyggelse.

Träd som planeras att fällas

Följande träd som är skyddsvärda enligt länsstyrelsens förordning planeras att fällas:

- Skogslind nr 38 står på den plats där byggnaden Nya Moriska planeras att byggas och behöver därför fällas. Eftersom det bara är ett enstaka ädellövträd blir påverkan liten på nätverket för ädellövträd enligt ekologisk bedömning (Landskapslaget, 2023-11-27 utkast).
- Vårtbjörk nr 57 på grund av läget nära Nya Moriska.

De nedtagna träden kommer ersättas med nya av samma art inom tomten enligt den successionsplan som tagits fram (Landskapslaget, 2023-11-27 utkast).

Sannolikt kommer, oavsett planförslagets genomförande, också almarna nr 48 och 49 att tas ner om de visar tecken på almsjuka.

Varje träd som tas bort innebär generellt en förlust eftersom de största naturvärdena inom planområdet är kopplade till träden. Påverkan i nuläget blir kanske inte så stor men med träden försvinner också deras potential för att längre fram i tiden utveckla en större betydelse för naturvärden och spridningsmöjligheter.

Generellt biotopskydd – alléer

De rader av unga lindar (och en sälg) som står längs Hazeliusbacken och längs Rotundan har i naturvärdesinventeringen definierats som alléer. Alléerna kommer inte att påverkas av planförslaget.

Skyddade arter

De skyddade arter som redovisas i naturvärdesinventeringen är knutna till de stora och gamla lövträden. Bedömningen är att det inte går att utesluta att fågelarter som göktyta, björktrast och kråka häckar i området. Eftersom de stora och gamla träden, med något undantag inte bedöms påverkas negativt är bedömningen att projektet inte medför risk att dessa fågelarter påverkas nämnvärt. En tillfällig påverkan kommer dock att ske i form av störning under byggtiden.

Undersökningen av förutsättningarna för eventuella yngelkolonier respektive övervintringsplatser för fladdermöss visar att varken träden i parken eller byggnaden är lämpliga för detta. Möjligen kan arter som födosöker vid gatlampor eller annan belysning förekomma. Planen bedöms därmed inte innebära förändringar i området som riskerar att medföra negativ påverkan på fladdermöss.

Grönstruktur och spridningssamband

Konsekvenserna för habitatnätverket för ädellövträd beror helt på konsekvenserna för de skyddsvärda träden och i synnerhet ekarna. Slutsatsen efter undersökningen av utbredningen av ekarnas rotsystem är att de inte bedöms påverkas negativt av utbyggnaden. Med undantag för en lind och en björk bevaras också områdets övriga stora och gamla lövträd. De två träd som tas ner är båda Naturvärdesträd enligt genomförd naturvärdesinventering samt Nationalstadsparkens förordning. Generellt är varje fällt träd en förlust. Även om träden inte har höga naturvärden idag så kan de på lång sikt få större betydelse med högre ålder. Genomförande av planförslaget bedöms dock inte medföra några betydande negativa konsekvenser för livsmiljöer och spridningsmöjligheter i nätverket.

Parkområdets karaktär ska bevaras vilket säkerställs med bestämmelse i planen. Området ska även fortsättningsvis ha naturparkskaraktär. Det innebär bland annat att terrängförhållanden och karaktärsgivande vegetation i huvudsak ska bevaras. Där gångstigar och/eller trappor för räddningstjänst behöver anordnas ska de anpassas till befintlig natur. Därmed bedöms parkområdet kunna bibehålla sin funktion i Djurgårdens grönstruktur.

7.2.4 KONSEKVENSER AV NOLLALTERNATIVET

I nollalternativet genomförs ingen utbyggnad inom planområdet. Hasselbackens verksamhet med hotell, restaurang och konferens fortsätter på samma sätt och i samma omfattning som idag. Träd och annan växtlighet förändras inte på annat sätt än genom ordinarie parkskötsel. I den ingår att de skyddsvärda men sjuka almarna avverkas. Nollalternativet bedöms inte medföra några negativa konsekvenser för platsens naturmiljövärden som helhet.

7.2.5 ÅTGÄRDER OCH FORTSATT ARBETE

Första versionen av denna miljökonsekvensbeskrivning ingick i detaljplanens samrådsskede och har utvecklats och kompletterats inför förnyad granskning av omarbetat planförslag. Föreslagna åtgärder för att skydda och bevara träd och övrig växtlighet har också utvecklats och redovisas närmare i rapporten Landskap, ekologi och träd (Landskapslaget, 2023-11-27 utkast).

För de träd som är skyddsvärda enligt förordningen för skyddsvärda träd i Nationalstadsparken ska samråd med länsstyrelsen enligt 12 kap. 6§ Miljöbalken ske innan åtgärder som påverkar träden utförs. Det gäller de två träd som planeras att fällas, nr 38 skogslind och nr 37 vårtbjörk se Figur 58, och de skyddade träd där rötter eller krona kan påverkas såsom nr 61 kastanjen och eventuellt träd vid Nya Gubbhyllan.

Planerade skyddande åtgärder

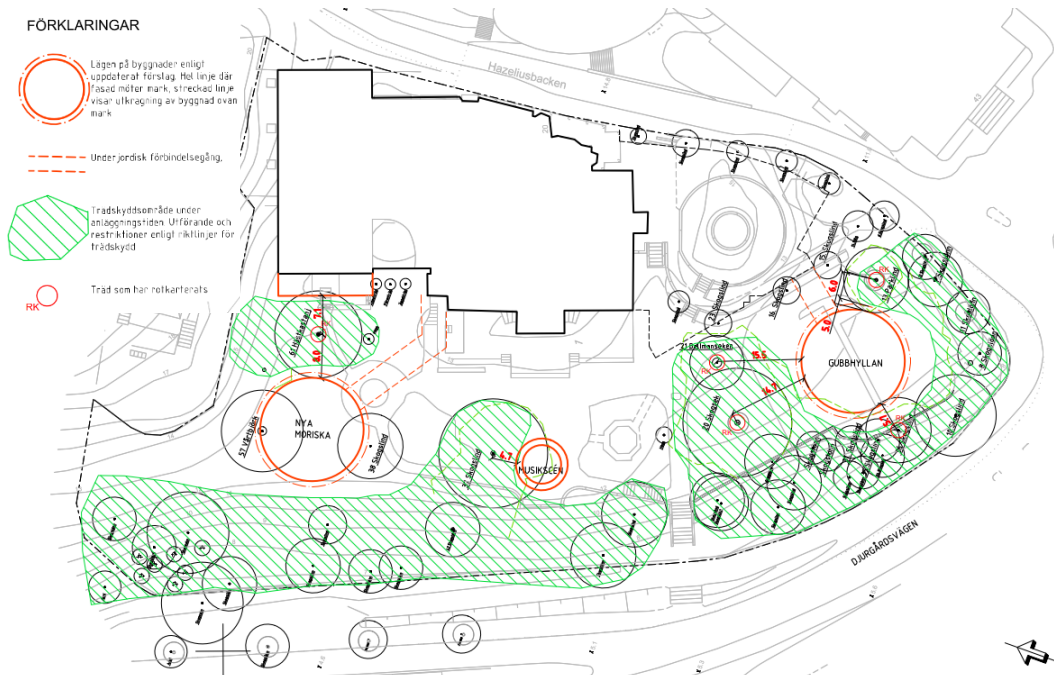
Följande förberedande skyddsåtgärder kan inte regleras i detaljplanen men är rekommendationer från VIÖS AB och Landskapslaget för att säkerställa skydd av träden vid planerad byggnation och för att förbättra förutsättningarna för träden. Åtgärderna syftar till att minska negativ påverkan på träd och därmed också behålla kvalitet hos ädellövträdssambandet.

Undersökningar

- Kompletterande rotkartering

Skydd av träd före och under byggtid

- Förebyggande beskärning i rot och krona, fackmannamässig beskärning eller uppbindning av grenar nära anläggningsarbeten, försiktig schakt
- Instängsling enligt trädskyddsområde för att undvika kompaktering från transportfordon och materialupplag, se Figur 65.

Figur 65 Trädskyddsområde och ny föreslagen bebyggelse. Gröna områden utgör föreslagna trädskyddsområden under anläggningsstiden.

- Skyddsåtgärder vid rotzon, till exempel rotdraperi eller skyddsspont. All schakt ska utföras så skonsamt för rötterna som möjligt, rötter som friläggs ska hållas fuktiga och vid behov vattnas tills schaktgropen återfylls.
- Förebyggande vattning
- Säkerställa jämn markfuktighet under byggtiden, träd i närheten av schakter vattnas förebyggande i god tid innan schakt, arbeten påbörjas, bevattningsprogram tas fram och följs upp genom fuktmätare i jorden vid utsatta träd. Säkerställ att inte schakter eller husdränering dränerar marken ogynnsamt för träd. Vid större markarbeten där schaktöppning kommer vara bestående under en längre tid kan en långsgående skyddsspont användas. Skyddssponten ska gå ner till ett djup där inga rötter längre påträffas, eller till fast berg. Förslag på åtgärder för att förhindra att schakt vid hus dränerar marken presenteras i Figur 66 och beskrivs utförligare i Landskapslagets rapport.
- Planera arbetsplatsen så att byggtrafik ej sker invid trädets rotzon eller kronor

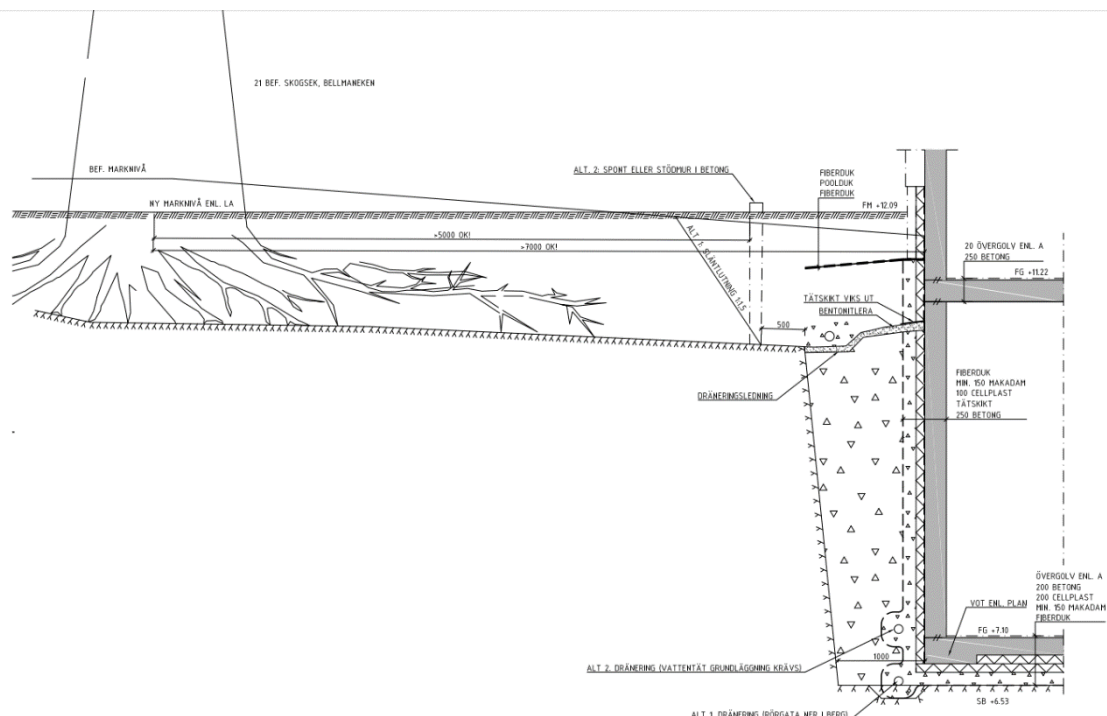
Stärkande av träd efter byggtid

- Markvitalisering, borttagande av gräs, luftning, ny näringsrik jord tillförs och vid behov byts en del av växtbädden
- Nya växtbäddar av god kvalitet gynnar träden genom förbättrat näringsinnehåll och gasutbyte samt fördröjer dagvatten, omhändertagande av dagvatten utformas så att trädens behov av vatten tillgodoses. Se vidare avsnitt 7.3.
- Nytt genomsläppligt markmaterial, humusrik jord eller markvegetation

Stärkande av trädbeståndet på sikt

- Kontinuerlig trädvård
- Nyplanteringar
- Tillgodose succession i trädbeståndet

För att minska risk för påverkan på skyddade fågelarter inom området ska de mest störande arbetsmomenten förläggas så att de inte genomförs under arternas häckningstid.

Figur 66 Sektion för åtgärder för att förhindra att schakt vid hus dränerar marken där träd finns. Sektion: Käver och Mellin.

7.3 VATTENMILJÖ

Inför detaljplanen av Konsthallen 15 m.fl. har en dagvattenutredning (Tyréns, 2023b) tagits fram. Den version som togs fram inför samråd om detaljplanen har uppdaterats efter de ändringar som gjorts i planförslaget efter samrådet. Utformningen av anläggningar för lokalt omhändertagande av dagvatten har preciserats närmare i PM Dagvattenhantering (Marktema, 2023). Planområdets hydrogeologiska förutsättningar har också utretts och redovisas i rapporten PM Geoteknik Hasselbacken (Tyréns, 2021). Rapporterna ligger till grund för konsekvensbedömningen av planförslaget med avseende på vattenmiljö. Här redovisas också vattentillgång för växtligheten inom planområdet.

7.3.1 BEDÖMNINGSGRUNDER

Stockholm stads dagvattenstrategi

Syftet med Stockholm stads dagvattenstrategi är att långsiktigt skapa värden för stadsmiljön och minimera negativ påverkan på naturen och människors hälsa. I dagvattenstrategin finns följande mål uppsatta:

1. Förbättrad vattenkvalitet i stadens vatten.
2. Robust och klimatanpassad dagvattenhantering.
3. Resurs och värdeskapande för staden.
4. Miljömässigt och kostnadseffektivt genomförande.

Stockholm stad har förutom denna dagvattenstrategi även en åtgärdsnivå för dagvatten. Åtgärdsnivån har tagits fram för att förtydliga vilka dagvattenåtgärder som krävs för att uppfylla lagkrav samt mål i stadens dagvattenstrategi vid ny- och större ombyggnationer. Det lagkrav som främst är aktuellt i detta arbete är att uppnå miljökvalitetsnormerna för ytvatten.

Tillämpning av åtgärdsnivån ska ske vid ny- och större ombyggnation. Allt vatten från hårdgjorda ytor på kvartersmark och allmän mark ska ledas till lokala dagvattenanläggningar med 20 millimeter fördröjning. En mindre våtvolum kan accepteras i de fall anläggningen ändå kan uppnå syftet med åtgärdsnivån. Förväntad funktion och reningseffekt ska kunna redovisas. Anläggningar som kan magasinera 20 millimeter nederbörd från en förutbestämd yta kan ta hand om 90 % av årsnederbörden och därmed bidra med rening i nivå med identifierade behov. Systemen ska utformas med mer långtgående rening än sedimentation.

Miljökvalitetsnormer

EU:s medlemsstater får inte ge tillstånd till verksamheter som riskerar att orsaka en försämring av status eller när uppnående av god ekologisk ytvattenstatus äventyras. Enligt en dom i EU-domstolen den 1 juli 2015 (mål C461/13) innebär detta icke-försämringskrav att statusen inte får försämrats, och att ingen enskild kvalitetsfaktor får försämrats till en lägre klass. Om en kvalitetsfaktor redan befinner sig i lägsta klass, ska ändå varje försämring av denna faktor klassas som en försämrad ytvattenstatus.

7.3.2 FÖRUTSÄTTNINGAR

Recipienter

Dagvatten från planområdet avrinner via ledningsnät till Henriksdals reningsverk för rening innan det släpps ut i Saltsjön som utgör en del av Strömmen, se Figur 67.

Vatteninformationssystem Sveriges (VISS) statusklassning för Strömmen är otillfredsställande ekologisk status och den uppnår ej god kemisk status. Kvalitetskrav för ekologisk status är "Otillfredsställande ekologisk status 2039" och "God kemisk ytvattenstatus" till 2027.

Den otillfredsställande ekologiska statusklassningen beror på förhöjda nivåer av växtplankton samt förhöjd belastning av näringsämnen. Att vattenförekomsten ej uppnår god kemisk status beror på höga halter av kvicksilver, polybromerade difenyleter (PBDE), bly, PFOS, antracen och tributyltenn. Ungefär 60 % av den totala tillförseln av näringsämnen kommer från Östersjöns yttre delar.

Figur 67. Avrinningsområde till recipienten Strömmen inom ljusblått område. Planområdets ungefärliga placering markerat med röd cirkel (Tyréns, 2023b).

Markförutsättningar

Enligt den geotekniska utredningen som utförts består jordlagerföljden av fyllningsjord ovan friktionsjord bestående av sand och morän. Mäktigheten på jordlagren varierar inom området men fyllningsjordens mäktighet varierar mellan cirka 1-3 meter och friktionsjorden har en mäktighet på 0-4 meter. Djup till underliggande berg bedöms variera mellan cirka 0,1 och 7,5 meter.

Marknivån inom området ligger mellan +6 meter till +20 meter (RH2000) med en generell lutning nedåt från den nordöstra delen av fastigheten till den sydvästra.

Bergytan ligger relativt ytligt i större delen av området och därför bedöms det inte finnas något stadigvarande grundvatten i betydande omfattning. Västerut mot Djurgårdsvägen är marknivån lägre och jordmäktigheten ökar vilket skulle kunna möjliggöra grundvatten i jord. Tre grundvattenrör har installerats och avlästs inom området. De genomförda mätningarna visar inget grundvatten i nivåer över +7,7, utan grundvattenrören var vid alla mättillfällen torra. Eftersom grundvattennivåer är som högst under våren förväntas grundvattnet i regel ligga under denna nivå. På grund av topografin i området bedöms grundvattennivån som högst ligga i höjd med Djurgårdsvägen som ligger på cirka +5,5.

Möjligheten till infiltration av dagvattnet antas utifrån detta vara goda, men kan variera beroende på moränens sammansättning.

I den markmiljöundersökning som utförts har två delområden identifierats där föroreningar i jord överstiger Naturvårdsverkets generella riktlinjer för mindre känslig markanvändning (MKM) som tillämpas för exempelvis parkmark. Ett av områdena är inom befintlig parkeringsyta i den södra delen av fastigheten där PAH-H (polyaromatiska kolväten) överskrider MKM. Det andra området ligger i nordvästra delen av området och här har höga halter av metallerna barium, bly och zink konstaterats.

Avrinning

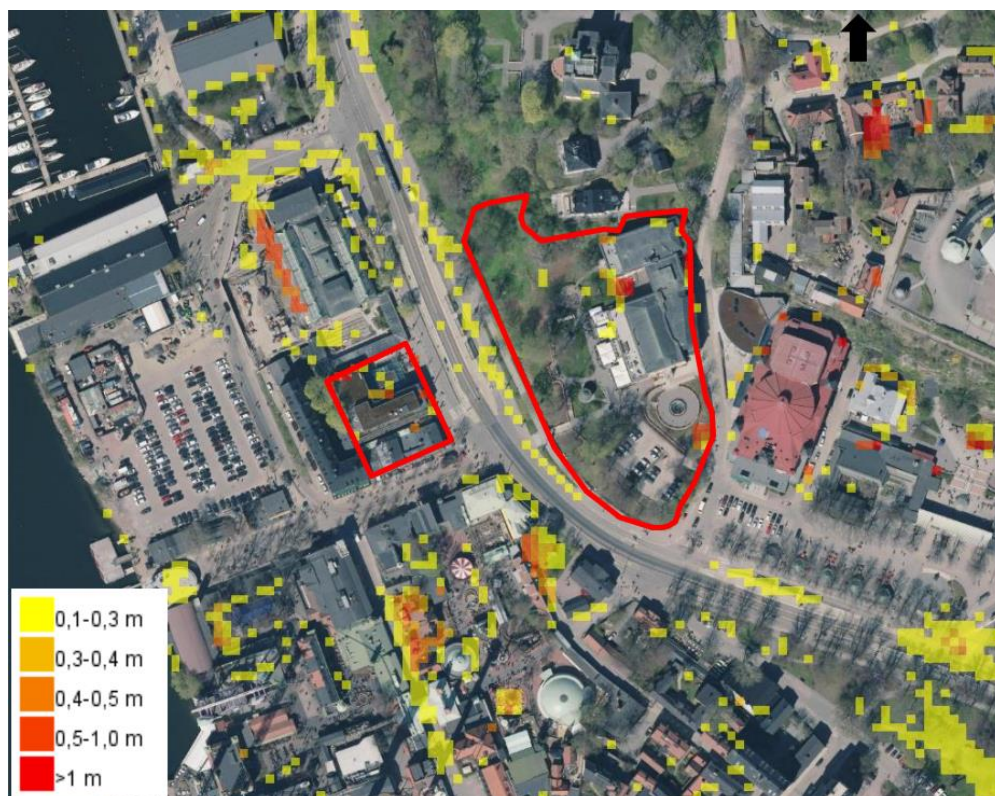
Planområdet är idag anslutet till ett kombinerat ledningsnät där både dagvatten och annat avloppsvatten leds till Henriksdals reningsverk för rening innan det släpps ut i Saltsjön, del av Strömmen. Vid händelse av skyfall, när ledningsnätet antas brädda över, kommer dagvatten från fastigheten avrinna ned mot Djurgårdsvägen och via Allmänna gränd ledas direkt ner i Strömmen.

Inom fastigheten Hasselbacken 1 finns tre servisledning från det kombinerade ledningsnätet, varav en inte är i bruk. Inga dagvattenbrunnar eller andra dagvattenanläggningar har lokaliserats inom fastighetsmarken. Söder om planområdet, i korsningen Falkenbergsgatan och Allmänna gränd, finns en bräddpunkt som kan påverkas av ökade flöden i det kombinerade ledningsnätet. Taket på befintlig huvudbyggnad avvattnas idag via stuprör som leds ned i mark.

Skyfall

Inom fastigheterna Konsthallen 2 och 15 finns enligt Stockholms stads skyfallskartering en lågpunkt. Inom detta område finns idag en glasbyggnad från vilket slutsatsen dras att det inte är en lågpunkt där vatten riskerar att ansamlas vid större flöden från skyfall (Tyréns, 2023b).

Inom fastigheten Hasselbacken 1 finns det huvudsakligen två mindre lokala lågpunkter enligt skyfallskarteringen, se Figur 68, som utgörs av en fontän väster om befintlig byggnaden samt nedfarten till det underliggande garaget i sydöstra delen av fastigheten. Vattendjupet i dessa lågpunkter är mellan 0,5–1 meter.

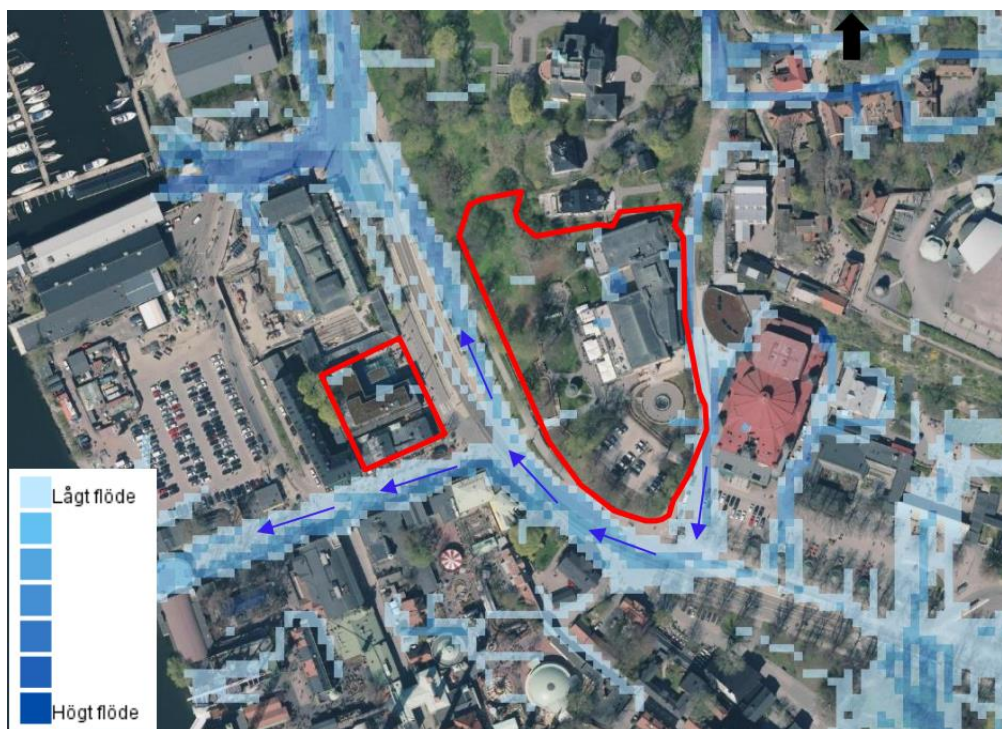

Figur 68 Skyfallskartering med angivet maxdjup vid ett 100-årsregn (Tyréns, 2023b).

Enligt skyfallskarteringen finns det inte några större rinnstråk vid skyfall inom Hasselbacken 1. Dock sker avrinning via den grusgång som går från övre delen av fastigheten vid entré till befintlig byggnad ned längs befintligt gångstråk till portiken längs med Djurgårdsvägen. Erosionsskador har uppstått längs den grusade gången vilket har resulterat i att väsentliga grusvolymerna från gången har sköljts med och ansamlats vid portiken.

Utöver detta mindre rinnstråk så bedöms såväl Djurgårdsvägen som Hazeliusbacken som angränsar till fastigheten utgöra rinnstråk vid kraftiga regn. Vid skyfall när ledningsnät blir uppdämt kommer dagvatten från dessa gator att avrinna längs med Allmänna gränd för att slutligen ledas ned i Strömmen.

Figur 69 Skyfallskartering med flödesintensitet vid ett 100-årsregn. Blå pilar visar flödesriktning (Tyréns, 2023b).

Växtlighet

En väsentlig förutsättning vid planering av planområdets dagvattenhantering är områdets växtlighet och framför allt trädens behov av tillgång till vatten. Anläggningar för lokalt omhändertagande av dagvatten behöver därför utformas så att de bidrar till att återskapa en naturlig vattenbalans för att säkerställa vatten till träden men utan att inkräkta på trädens behov av utrymme.

7.3.3 KONSEKVENSER AV PLANFÖRSLAGET

Konsekvensbedömningen som redovisas här utgår från förutsättningen att den föreslagna dagvattenhantering som redovisas i dagvattenutredningen och i PM Dagvattenhantering genomförs.

Inom fastigheterna Konsthallen 2 och 15 planeras endast mindre förändringar där en hårdgjord gårdsyta planeras byggas över med ett tak samt att en glasbyggnad och ett förråd som tidigare upprättats med ett tillfälligt bygglov kommer permanentas. Som en följd kommer planerad förändring inom dessa fastigheter inte ha en påverkan på hårdgörningsgraden inom områdena. Baserat på dessa förutsättningar har en bedömning gjorts att vattenmiljön inte påverkas av planförslaget för Konsthallen 2 och 15, förutsatt att koppar eller zink inte används i tak- eller fasadmaterial.

För planområdet inom fastigheten Hasselbacken 1, har de dagvattenflöden som kan uppstå vid 20-, 10- och 5-årsregn beräknats för situationerna före och efter utbyggnad. För situationen efter planens genomförande har en klimatfaktor på 1,25 multiplicerats till 10-årsregnet för att beakta ett framtida blötare klimat. De valda beräknade regnen beror på minimikrav på återkomsttider vid dimensionering av nya dagvattensystem enligt Publikation P110 (Svenskt Vatten, 2019).

Föreslagen dagvattenhantering

Anläggningar för lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD) föreslås för nyttillkommen bebyggelse (takytor) och hårdgjorda markytor (stenbelagda ytor), i linje med Stockholms stads riktlinjer. Inom området finns relativt stora grönområden med träd som ska bevaras. Vidare består marken inom området av jordarter med relativt hög infiltrationskapacitet. Därför föreslås

anläggningar för lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD) som bedöms bevara den naturliga vattenbalansen inom området, vilket kommer göra vatten tillgängligt för omkringliggande träd.

Nya taktytor bidrar med den största avrinningen inom området. För att omhänderta dagvattnet inom fastigheten föreslås i dagvattenutredningen stenistor, alternativt dagvattenkassetter anläggas längs med husen dit vatten leds via stuprör. Dessa föreslås anläggas med kross samt öppen botten. Dagvatten från tillkommande skärmtak föreslås tillåtas infiltrera i nedanliggande mark, grönyta eller grusyta. Dagvatten från hårdgjorda marktytor (stenbelagda marktytor) föreslås ledas till och omhändertas i omkringliggande grönytor. Regn som faller inom terrassen som planeras bestå av grus omhändertas inom grusytan (Tyréns, 2023b).

Principerna ovan har tillämpats vid dimensionering och placering av dagvattenanläggningar enligt Figur 70, Detaljerad redovisning finns i PM Dagvattenhantering (Marktema, 2023). Makadammagasin föreslås anläggas i anslutning till de befintliga träd som ska bevaras och tar emot dagvattnet som avrinner från nya taktytor samt den grusade ytan framför befintlig huvudbyggnad. Magasinen föreslås utformas som perkolationsmagasin vilket tillåter vidare perkolation i underliggande marklager. Detta är gynnsamt för befintliga träd och bidrar till naturlig grundvattenbildning. Vid känsliga lägen kan växtbäddar av genomsläppliga material anläggas som alternativ till makadammagasin.

Förutsatt att omhändertagande av dagvatten genomförs som planerat kommer träd och övrig växtlighet att ha tillgång till det vatten de behöver.

Figur 70 Planerad dagvattenhantering (Marktema, 2023).

Flöden

Beräkningar i dagvattenutredningar visar att flöden ökar från planområdet efter utbyggnaden. Med föreslagna anläggningar för lokalt omhändertagande av dagvatten ökar flödet enbart marginellt. Ökade flöden beror på ökad andel hårdgjorda ytor men också på att beräkningar för

flöden efter utbyggnad enligt planförslaget har gjorts med klimatfaktor. Den totala avrinningen från området bedöms dock minska med föreslagen dagvattenhantering, höjdsättning av mark och avledning av takvatten till mark. Med planerade anläggningar för lokalt omhändertagande av dagvatten minskar avrinningen utan klimatfaktor, med klimatfaktor endast marginellt.

Föroreningar

Resultat från föroreningsberäkningar i dagvattenutredningen visar att med föreslagen dagvattenhantering kommer föroreningsbelastningen från planområdet minska till långt under dagens nivåer av undersökta ämnen efter planens genomförande. Detta innebär en minskad risk för bräddning samt en ökad möjlighet för recipienten Strömmen att uppnå eftersträvarde miljö kvalitetsnormer Endast halterna av näringsämnena fosfor och kväve visar nivåer som är på samma nivå som för befintlig markanvändning, se Tabell 2. Anledningen till att föroreningsbelastningen från området minskar beror till stor del på att den parkeringsyta som finns i dagsläget kommer tas bort och ersättas av byggnader och grönytor. Grönytor och byggnader är ytor som genererar mindre mängd föroreningar än en parkeringsyta. Med den rening som kan förväntas av infiltration av dagvatten i grönyta minskar nivåer för samtliga undersökta ämnen till långt under dagens nivåer.

De markföroreningar som påträffats ligger inom områden för planerad byggnation och jorden kommer i samband med schakt att omhändertas. Därmed minskar risken för spridning av föroreningar till omgivningen och lokalt omhändertagande av dagvatten kan genomföras utan hinder.

Översvämningsrisker

Inom planområdet bedöms inga instängda områden skapas. Men för att säkerställa att vatten inte blir stående en längre tid intill byggnader vid större flöden från skyfall bör en höjdsättning skapas där marken lutar bort från byggnader. De hårdgjorda markytorna bör höjdsättas så att större flöden leds bort från byggnader och mot de gröna ytorna.

Tabell 2. Beräknade föroreningshalter och föroreningsmängder från fastigheten Hasselbacken 1. För planerad bebyggelse presenteras mängder utan och med dagvattenrening (rening enligt Stockholm stads åtgärdsnivå) (Tyrens, 2023b).

Ämne	Befintlig bebyggelse		Planerad bebyggelse utan rening		Bedömd reningseffekt i grönyta (%)	Planerad bebyggelse med rening (kg/år)
	(µg/l)	(kg/år)	(µg/l)	(kg/år)		
P	140	0,52	140	0,58	85	0,14
N	1400	5,2	1300	5,2	90	0,99
Pb	6,2	0,023	2,7	0,011	85*	0,0026
Cu	12	0,045	8,0	0,033	70	0,012
Zn	38	0,14	24	0,10	85	0,024
Cd	0,42	0,0016	0,50	0,0021	85*	0,00049
Cr	4,1	0,015	2,9	0,012	70**	0,0044
Ni	4,2	0,016	3,1	0,013	70**	0,0048
Hg	0,019	0,000070	0,0081	0,000034	70**	0,000013
SS	34000	130	20000	81	95	12
Olja	180	0,69	65	0,27	90	0,051
PAH16	0,78	0,0029	0,46	0,0019	85	0,00045
BaP	0,014	0,000053	0,0082	0,000034	n/a	n/a

* Antas renas liknande Zn (Värde saknas i Stockholm vatten och avfall (SVOA)s redovisning av förväntad reningsgrad för olika typer av dagvattenanläggningar)

** Antas renas liknande Cu (Värde saknas i SVOA:s redovisning av förväntad reningsgrad för olika typer av dagvattenanläggningar)

Grundvatten

Den planerade byggnationen har en planerad golvnivå på +8,22 vilket antas ge en schaktbottennivå på cirka +7,2. Detta ligger tydligt över antagna grundvattennivåer. Det bedöms därför att grundvatten inte kommer att påträffas under schaktning.

7.3.4 KONSEKVENSER AV NOLLALTERNATIVET

Enligt nollalternativet genomförs ingen utbyggnad inom planområdet. Hasselbackens verksamhet med hotell, restaurang och konferens fortsätter på samma sätt och i samma omfattning som idag. Den parkering som i planförslaget kommer ersättas med en byggnad och gröna ytor kommer finnas kvar. Nollalternativet medför inga ytterligare konsekvenser för vattenmiljön men föroreningsbelastningen till recipient kommer heller inte förbättras eftersom parkeringsytan kvarstår i dagens utformning och användning.

7.3.5 ÅTGÄRDER OCH FORTSATT ARBETE

Genomförande av planerad dagvattenhantering enligt redovisning ovan med förtydliganden i angivna underlagsrapporter.

8 SAMLAD BEDÖMNING

8.1 KULTURMILJÖ

8.1.1 RIKSINTRESSET STOCKHOLMS INNERSTAD MED DJURGÅRDEN

Det är i enlighet med riksintresset att Hasselbackens historiskt sett framträdande roll som anrik restaurang och nöjesetablissemang, med betydelse för Södra Djurgården, kan bevaras. De tillkommande byggnaderna förtar inte huvudbyggnadens dominans och upplevelse som solitär byggnad omgiven av grönskande park.

De nya byggnaderna kommer i vissa vinklar att skymma historiskt värdefulla samband mellan Hasselbacken och omgivande miljöer och byggnader. Nya Moriska kommer delvis att skymma Villa Hasselbacken från terrassen. Nya Gubbyllan kommer att skymma Hasselbackens gavel i vyn från korsningen Djurgårdsvägen/Hazeliussbacken.

En musikpaviljong placeras i ett ursprungligt läge, där Hasselbackens musikpaviljonger stod från 1860-talet och in på 1940-talet, centrerat i axiellt läge med Hasselbackens trädgårdsentré. Det innebär att huvudbyggnaden delvis skymms i vyn från Djurgårdsvägen. Huvudbyggnadens takfot och fönstersektioner på var sida om musikpaviljongen är dock fortfarande synliga. Det innebär att huvudbyggnadens volym och karaktär fortfarande kan uppfattas. Den centrala placeringen av musikpaviljongen stärker huvudbyggnaden och dess symmetriska och klassicistiska arkitektur. Trots detta medför musikpaviljongen små negativa konsekvenser för riksintresset då den skymmer delar av huvudbyggnaden.

Planförslaget ger goda förutsättningar för att bevara den äldre strukturens storformer i den omgivande parken som härrör från 1920-tal och bakåt, såsom det grönskande slättstråket öster om Djurgårdsvägen, stödmuren, det grusade terrassplanet, stråket från Allmänna gränd, genom parken mot Cirkus och objekt såsom Bellmanseken och Bellmansstatyn. Terrassen som idag, förutom grusade gångar och en samlad grusad yta centralt, även består av gräsmattor och rabatter. Samtidigt bevaras de tillägg som gjordes under 1990-talet, såsom balusterräcken, parasollbord, vattenspel, lusthus och Rotundan. Att parken och dess olika generationer av utformning bevaras är positivt för riksintresset.

De nya byggnaderna kommer att ta mark i anspråk som idag används som markparkering respektive perifer parkmiljö. Båda lokaliseringarna har tidigare varit bebyggda.

Södra Djurgården är särskilt synligt från tre utsiktspunkter; Skeppsholmen, Kastellholmen och Fjällgatan. De nya byggnaderna kommer att förstärka den bebyggda prägeln längs Skansenbergets fot från dessa utsiktspunkter. Platsens topografi och de nya byggnadernas höjd gör dock att huvudbyggnaden, Cirkus och bandet av grönska längs Djurgårdsvägen fortfarande blir avläsbart. Ingen av de nya byggnaderna dominerar eller skymmer kulturhistoriskt väsentliga anläggningar eller strukturer från någon av utsiktspunkterna. Hasselbacken höjer sig bakom den bebyggda strandzonen med Gröna Lund. Det värdebärande stråket från vattnet, Allmänna gränd mot Hasselbacken, påverkas inte av tillkommande bebyggelse.

8.1.2 NATIONALSTADSPARKEN

Planförslaget bedöms medföra positiva konsekvenser i avsikten att vidmakthålla och utveckla Hasselbackens roll och långa kontinuitet som utskänkingsställe och nöjesetablissemang på Södra Djurgården.

Arkitektoniskt tar planförslagets nya byggnader delvis upp former inspirerade av bland annat Cirkus. De bidrar även med ett nytt samtida uttryck, vilket kan förknippas med Västra Djurgårdsöns övriga bebyggelse.

Planförslaget tar stor hänsyn till de värdefulla parkträden, vilket är positivt. Dock tas viss parkmark i anspråk för den norra byggnaden, vilket medför små negativa konsekvenser för den nuvarande parkmiljön och dess kulturvärden. Platsen har dock varit bebyggd tidigare.

De angivna landmärkena på västra Djurgårdsön är fortfarande framträdande i stadsbilden från de viktiga utsiktspunkterna Skeppsholmen, Kastellholmen och Fjällgatan.

Tyréns sammantagna bedömning är att planförslagets konsekvenser på Nationalstadsparkens kulturhistoriska värden är förenliga med intentionerna i Fördjupad översiktsplan och Vård- och utvecklingsplanen för Nationalstadsparken.

8.1.3 BYGGNADSMINNET CIRKUS

Byggnadsminnet Cirkus bedöms inte påverkas negativt av utbyggnad enligt detaljplaneförslaget.

8.1.4 STADS- OCH LANDSKAPSBILD SAMT BEFINTLIG KULTURHISTORISKT VÄRDEFULL BEBYGGELSE

Musikpaviljongens axiala placering i förhållande till huvudbyggnadens trädgårdsentré förstärker dess solitära, symmetriska och klassicistiska arkitektur, vilket bidrar till en helhetsverkan.

De föreslagna likartade byggnaderna riskerar att inte inordna sig i omgivningens diversitet av byggnader, vilket bedöms medföra små negativa konsekvenser för stads- och landskapsbildens helhetsverkan och för platsens kulturvärden. Genom att välja arkitekturprogrammets utformningsalternativ 3 för musikpaviljongen, det alternativ där byggnaden tydligast skiljer sig från de två övriga nya byggnaderna, kan hänsynen till Djurgårdsbebyggelsens karaktär av unika och solitära byggnader stärkas.

8.2 NATURMILJÖ

8.2.1 SKYDDSVÄRDA TRÄD

Det väsentliga för planens påverkan på naturmiljön är vilken påverkan den kommer att få på de mest skyddsvärda träden, på grund av deras betydelse för både spridningssamband och biologisk mångfald. Nationalstadsparkens stora träd har också ett starkt skydd i länsstyrelsens föreskrifter som anger att exempelvis fällning, kraftig beskärning, grävning som kan påverka rotzonen med mera inte får genomföras utan samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken.

En utgångspunkt för planförslaget har varit att undvika negativ påverkan på områdets träd. Efter att planförslaget omarbetats kan två träd som tidigare planerades att fällas bevaras, en hästkastanj och en björk. Den nya placeringen av Nya Gubbhyllan har ett större avstånd till de två ekarna med mycket högt bevarandevärde. För att planförslaget ska kunna genomföras behöver dock två skyddsvärda³ träd fällas, en skogslind och en björk. Också almarna i området kommer troligtvis att behöva fällas men på grund av almsjukan och oberoende av planens genomförande.

Varje träd som tas bort innebär generellt en förlust eftersom de största naturvärdena är kopplade till träden. Påverkan i nuläget blir kanske inte så stor men med träden försvinner också deras potential för att längre fram i tiden utveckla en större betydelse för naturvärden och spridningsmöjligheter. I framtiden trädplan ingår plantering av nya träd vilket är betydelsefullt för att få nya generationer träd som med tiden kan utveckla naturvärde.

För planområdets två stora ekar samt en hästkastanj och två lindar har rotkartering genomförts och åtgärder för att förbättra förutsättningarna för dessa och övriga träd har tagits fram av sakkunniga. Bedömningen är att förutom de två träd som fälls så kommer övriga skyddsvärda träd att kunna bevaras. I planbestämmelserna skyddas ett trettiotal träd och den trädplan som har tagits fram redovisar åtgärder för att bibehålla områdets karaktär genom skötsel av de träd som finns och plantering av nya träd.

8.2.2 GENERELLT BIOTOPSKYDD – ALLÉER

De rader av unga lindar (och en sälj) som står längs Hazeliusbacken och längs den nuvarande stenlagda yta som kallas Rotundan har i naturvärdesinventeringen definierats som alléer. Med planförslagets nya utformning påverkas inte alléerna.

---

³ Skyddsvärda träd enligt definitionen i länsstyrelsens förordning (01FS 2016:3) dvs träd med en stamomkrets om minst 125 centimeter (cirka 40 centimeter i diameter)

8.2.3 SKYDDADE ARTER

De skyddade arter som redovisas i naturvärdesinventeringen är knutna till de stora och gamla lövträden. Bedömningen är att det inte går att utesluta att fågelarter som göktyta, björktrast och kråka häckar i området. Eftersom träden, med undantag för de fyra som planeras fällas, inte bedöms påverkas negativt är bedömningen att projektet inte medför risk att dessa fågelarter påverkas nämnvärt. En tillfällig påverkan kommer dock att ske i form av störning under byggtiden och särskilt bullrande moment bör undvikas under häckningssäsong. Flytt eller fällning av träd bör heller inte genomföras under häckningssäsongen.

Platsbesök och utredning av förutsättningarna för eventuella yngelkolonier respektive övervintringsplatser för fladdermöss visar att varken träden i parken eller byggnaden är lämpliga för detta. Möjligen kan arter som födosöker vid gatlampor eller annan belysning förekomma. Planen bedöms därmed inte innebära förändringar i området som riskerar att medföra negativ påverkan på fladdermöss.

8.2.4 GRÖNSTRUKTUR OCH SPRIDNINGSSAMBAND

Konsekvenserna för habitatnätverket för ädellövträd beror helt på konsekvenserna för de skyddsvärda träden och i synnerhet ekarna. Med undantag för de två stora träd som planeras att fällas bevaras också områdets övriga stora och gamla lövträd. Även om träden inte har höga naturvärden idag så kan de på lång sikt få större betydelse med högre ålder. Genomförande av planförslaget bedöms dock inte medföra några betydande negativa konsekvenser för livsmiljöer och spridningsmöjligheter i nätverket.

Parkområdets karaktär ska bevaras vilket säkerställs med bestämmelse i planen. Området ska även fortsättningsvis ha naturparkskaraktär. Det innebär bland annat att terrängförhållanden och karaktärsgivande vegetation i huvudsak ska bevaras. Där gångstigar och/eller trappor för räddningstjänst behöver anordnas ska de anpassas till befintlig natur. Därmed bedöms parkområdet kunna bibehålla sin funktion i Djurgårdens grönsstruktur.

8.3 VATTENMILJÖ

Föreslagen dagvattenhantering inom området bedöms vara i linje med Stockholm stads åtgärdsnivå för rening av dagvatten och även bidra med fördröjning av dagvatten. Lösningarna för dagvattnet bedöms även bidra till att bevara den naturliga vattenbalansen inom området vilket kommer göra vatten tillgängligt för omkringliggande träd.

Med föreslagen dagvattenhantering och en höjdsättning av mark samt anpassad avledning av takvatten minskar den totala avrinningen från området. Resultat från föroreningsberäkningar visar att med föreslagen dagvattenhantering kommer föroreningsbelastningen från planområdet att minska till långt under dagens nivåer av undersökta ämnen. Detta innebär en ökad möjlighet för recipienten Strömmen att uppnå eftersträvar miljö kvalitetsnormer.

8.4 EKOSYSTEMTJÄNSTER

Utgångspunkt för bedömning om ekosystemtjänster är Landskapslagets utredning Landskap, Ekologi och Träd (Landskapslaget, 2023-11-27 utkast).

Ekosystemtjänster är de nyttor som människan får från naturens ekosystem och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. Ekosystemtjänster delas in i kategorierna stödjande, reglerande, kulturella och försörjande. Inom planområdet har ett antal ekosystemtjänster identifierats.

Stödjande ekosystemtjänster utgör grunden för de övriga tre grupperna av ekosystemtjänster, och inom planområdet har biologisk mångfald, ekologiskt samspel och habitat identifierats. Dessa ekosystemtjänster är framför allt knutna till de gamla ädellövträden inom planområdet. Dessa träd kommer bevaras och få förstärkande, livshöjande åtgärder. Dessutom kommer en ny generation ädellöv planteras för att säkerställa succession och att framtida trädbestånd och värden skapas.

Reglerande ekosystemtjänster är nyttor som reglerar och dämpar oönskade effekter i vår miljö. Grönytorna inom planområdet öster om Djurgårdsvägen kan bidra med reglerande ekosystemtjänster som exempelvis klimatanpassning. Marken som omger bebyggelsen inom planområdet är idag till stor del vegetationsklädd med träd och bidrar därmed med visst

omhändertagande av dagvatten samt temperaturreglering. I och med ny bebyggelse ökar den hårdgjorda ytan. Magasin för hantering av dagvatten planeras vilket är gynnsamt för befintliga träd och bidrar till naturlig grundvattenbildning. Detta stödjer de reglerande ekosystemtjänsterna.

Kulturella ekosystemtjänster är de immateriella nyttor som ekosystemet levererar, de som direkt påverkar vår hälsa och välbefinnande. Idag nyttjas grönytorna vid Hasselbacken bara i begränsad omfattning för kulturella ekosystemtjänster. Genom att den befintliga naturmarken med stora uppvuxna träd, samt förstärkt med nya träd, kommer tillgängliggöras ger det möjlighet att den kan nyttjas av besökare och bidra till förbättrad fysisk och mental hälsa.

Vidare har området ett grönt kulturarv med avseende på Bellmanseken samt brudhäggen som planterades år 2001 till minne av August Strindbergs och Harriet Bosses bröllop. Planförslaget har ambitionen att ta hänsyn till Bellmanseken, som inte bedöms riskera skada eller försämrad vitalitet, och brudhäggen, som har en litterär koppling, bedöms kunna flyttas om nödvändigt. Det gröna kulturarvet bedöms därmed inte försämrats vid ett genomförande av planförslaget.

Försörjande ekosystemtjänster, såsom matproduktion, dricksvatten, råvaror och energi, har inte identifierats inom planområdet.

9 FORTSATT ARBETE

9.1 REKOMMENDATIONER

Följande åtgärder, som också redovisas i kapitel 7, kan bara delvis regleras i detaljplanen och är rekommendationer i det fortsatta arbetet.

9.1.1 KULTURMILJÖ

- En dokumentation i form av en inmätning av befintlig parkanläggning bör utföras innan markarbeten påbörjas. En dokumentation över de delar som tas bort bör även göras, exempelvis av gångsystem, gräsytor, buskar, trappor, räcken och rabatter m.m.
- Musikpaviljongens gestaltning bör utredas vidare för att den ska kunna bidra till att skapa balans mellan de nya byggnadernas moderna formspråk i förhållande till den befintliga klassicistiska arkitekturen som präglar Hasselbackens huvudbyggnad, men även för att bidra till en god helhetsverkan som innebär att stärka Djurgårdsbebyggelsens särpräglade karaktär som kännetecknas av en diversifierad arkitektur bestående av unika och solitära byggnader.

9.1.2 NATURMILJÖ

För de träd som är skyddsvärda enligt förordningen för skyddsvärda träd i Nationalstadsparken ska samråd med länsstyrelsen enligt 12 kap. 6§ Miljöbalken ske innan åtgärder som påverkar träden utförs. Det gäller de två träd som planeras att fällas, nr 38 skogslind och nr 37 vårtbjörk, se Figur 58, och de skyddade träd där rötter eller krona kan påverkas såsom nr 61 kastanjen och eventuellt träd vid Nya Gubbhyllan.

Utförligare redovisning av rekommenderade skyddsåtgärder finns i rapporten om landskap, ekologi och träd (Landskapslaget, 2023-11-27 utkast)

Här följer de åtgärder som också redovisas i avsnitt 7.2.5.

Undersökningar

- Kompletterande rotkartering

Skydd av träd före och under byggtid

- Förebyggande beskärning i rot och krona, fackmannamässig beskärning eller uppbindning av grenar nära anläggningsarbeten, försiktig schakt
- Instängsling enligt trädskyddsområde för att undvika kompaktering från transportfordon och materialupplag, se
- Figur 65
- Skyddsåtgärder vid rotzon, till exempel rotdraperi eller skyddsspont. All schakt ska utföras så skonsamt för rötterna som möjligt, rötter som friläggs ska hållas fuktiga och vid behov vattnas tills schaktgropen återfylls.
- Förebyggande vattning
- Säkerställa jämn markfuktighet under byggtiden, träd i närheten av schakter vattnas förebyggande i god tid innan schakt, arbeten påbörjas, bevattningsprogram tas fram och följs upp genom fuktmätare i jorden vid utsatta träd. Säkerställ att inte schakter eller husdränering dränerar marken ogynnsamt för träd. Vid större markarbeten där schaktöppning kommer vara bestående under en längre tid kan en långsgående skyddsspont användas. Skyddssponten ska gå ner till ett djup där inga rötter längre påträffas, eller till fast berg. Förslag på åtgärder för att förhindra att schakt vid hus dränerar marken presenteras i Figur 66 och beskrivs utförligare i Landskapslagets rapport.
- Planera arbetsplatsen så att byggtrafik ej sker invid träds rotzon eller kronor

Stärkande av träd efter byggtid

- Markvitalisering, borttagande av gräs, luftning, ny näringsrik jord tillförs och vid behov byts en del av växtbädden

- Nya växtbäddar av god kvalitet gynnar träden genom förbättrat näringsinnehåll och gasutbyte samt fördröjer dagvatten, omhändertagande av dagvatten utformas så att trädens behov av vatten tillgodoses. Se vidare avsnitt 7.3.
- Nytt genomsläppligt markmaterial, humusrik jord eller markvegetation

Stärkande av trädbeståndet på sikt

- Kontinuerlig trädvård
- Nyplanteringar
- Tillgodose succession i trädbeståndet

För att minska risk för påverkan på skyddade fågelarter inom området ska de mest störande arbetsmomenten förläggas så att de inte genomförs under arternas häckningstid.

9.1.3 VATTENMILJÖ

Genomförande av planerad dagvattenhantering för att bidra till att återskapa en naturlig vattenbalans inom planområdet för att säkerställa vatten till träden.

Borttagande av förorenade jordmassor för transport till godkänd deponi.

9.2 UPPFÖLJNING

Påverkan på de miljöaspekter som bedömts som betydande, kulturmiljö och naturmiljö, ska följas upp.

Uppföljning av utformningen av den tillkommande bebyggelsen och säkerställande om att planens intentioner följs sker i samband med bygglov. Ärenden som berör värdefulla kulturmiljöer, såsom Djurgården, skickas på remiss till kulturförvaltningen för bedömning av sakkunnig.

Att negativ påverkan på skyddsvärda träd undviks följs upp genom att kontrollprogram för byggskedet upprättas och följs. Markförvaltaren till Hasselbacken 1, Kungl. Djurgårdens förvaltning (KDF), förvaltar stora delar av Nationalstadsparken. Enligt KDF:s arrendeavtal med verksamhetsutövare ska förvaltningen alltid kontaktas vid förändringar som rör träd och annan vegetation och har därmed insyn i att förändringar genomförs med hänsyn till Nationalstadsparkens naturvärden. Skyddsvärda träd och framför allt ekar uppmärksammas särskilt.

Uppföljning av hur dagvattenhanteringen genomförs är inte obligatoriskt men sker lämpligen vid byggsamråd.

10 MILJÖMÅL

Riksdagen har antagit ett generationsmål samt 16 nationella miljökvalitetsmål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Syftet med målen är att bidra till genomförandet av den ekologiska dimensionen av de globala hållbarhetsmålen. De 16 miljökvalitetsmålen var uppsatta att nås till år 2020 och generationsmålet ska vara uppfyllt till år 2050. De nationella miljökvalitetsmålen har brutits ned i del- och etappmål, samt regionala och lokala miljömål.

I maj 2020 antog kommunfullmäktige i Stockholm ett nytt miljöprogram för perioden 2020–2023 (Stockholms stad, 2020a). Parallellt med miljöprogrammet har Klimathandlingsplan 2020–2023 – för ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040 (Stockholms stad, 2020b) tagits fram. Målen inom Stockholms stads miljöprogram och klimathandlingsplan grundar sig på och är framtagna för att bidra till måluppfyllelse av de globala hållbarhetsmålen enligt Agenda 2030, Parisavtalet, samt Sveriges nationella miljömål.

Två mål för Stockholms stad har identifierats som relevanta för detaljplanen. Nedan beskrivs hur planen medverkar eller motverkar till måluppfyllelse av vardera mål.

Ett klimatanpassat Stockholm

Målbilden för *Ett klimatanpassat Stockholm* är att staden utvecklas till att vara väl förberedd för att kunna hantera konsekvenserna av ett förändrat klimat. Stockholm ska ha en hög kapacitet att hantera både direkta och indirekta effekter av exempelvis höga vattennivåer och flöden, skyfall, värmeböljor och långvarig torka, samt på lång sikt ha en god planering för att kunna hantera höjda havsnivåer. Bebyggelse, infrastruktur och tekniska försörjningssystem måste därför anpassas för att klara såväl dagens extrema väderhändelser som de klimatförändringar och väderhändelser som väntar.

För detaljplanen av Konsthallen 15 m.fl. har en skyfallsanalys gjorts, vilken visar på rinnstråk och lågpunkter, samt hur dessa mest lämpligt kan hantera vatten vid kraftigt regn för att undvika skada. Närheten till, och slutningen ner mot, Strömmen gör att vattnet har en naturlig väg till recipient och risk för höga vattennivåer bedöms som låga. I detaljplanen föreslås också en hållbar dagvattenhantering med gröna tak, stenkistor och andra genomsläppliga ytor för omhändertagande av vatten.

Inom planområdet finns idag många lövträd som ger god skugga och svalka. Planförslaget är utformat för att bevara så många träd som möjligt. Dock behöver ett par träd fällas vid ett genomförande av planen men de träd som behöver tas ner planeras att kompenseras med nyplantering på annan plats inom området.

Planförslaget bedöms bidra till måluppfyllelse av målet *Ett klimatanpassat Stockholm*.

Ett Stockholm med biologisk mångfald i väl fungerande och sammanhängande ekosystem

Målbilden innebär att den biologiska mångfalden i Stockholm är hög och motståndskraftig mot förändringar samt att den bidrar med många olika ekosystemtjänster. En sammanhängande blå- och grönstruktur skapar värde för människor, den biologiska mångfalden och för samhället i stort med ekosystemtjänster som bidrar till en hållbarhet och resiliens.

Planområdet ligger i närheten av ett stort sammanhängande ESBO-kärnområde och i princip hela ytan befinner sig i en spridningszon och har därmed betydelse för biologisk mångfald lokalt och i Stockholm. Planförslaget är utformat för att bevara så många träd och gröna ytor som möjligt, genom att de tillkommande byggnaderna placeras på ytor som en gång varit bebyggda och till stor del är hårdgjorda. Planförslaget bedöms inte påverka spridningsmöjligheter eller att livsmiljöer fragmenteras. Gröna tak och en hållbar dagvattenhantering i linje med Stockholms stads riktlinjer bidrar också positivt till en välfungerande grönstruktur och ekosystemtjänster.

Resultat från föroreningsberäkningar visar att med föreslagen dagvattenhantering kommer föroreningsbelastningen från planområdet minska till långt under dagens nivåer av undersökta ämnen. Detta innebär en ökad möjlighet för recipienten Strömmen att uppnå eftersträvar miljökvalitetsnormer vilket gör att planförslaget positivt bidrar till måluppfyllelse av etappmålet *Förbättrad vattenkvalitet i stadens sjöar, vattendrag och kustvatten*.

Planförslaget bedöms bidra till måluppfyllelse av målet *Ett Stockholm med biologisk mångfald i väl fungerande och sammanhängande ekosystem*.

11 REFERENSER

- BL Naturkonsult Bo Ljungberg. (2021). *Bedömning av förutsättningarna för eventuella yngelkolonier respektive övervintringsplatser för fladdermöss vid hotell Hasselbacken och i anslutande parkområde på Djurgården*. Tullinge.
- Calluna. (2020). *Naturvärdesinventering (NVI) Vid Hasselbacken, Södra Djurgården, Stockholms stad, inför detaljplanearbete, 2020*.
- Landskapslaget. (2022). *Hasselbacken utredning landskap, ekologi och träd*.
- Landskapslaget. (2023-11-27 utkast). *Hasselbacken utredning landskap, ekologi och träd*.
- Länsstyrelsen i Stockholms län. (2012). *Vård- och utvecklingsplan för Kungliga nationalstadsparken Rapport 2012:33*.
- Marktema. (2023). *PM Dagvattenhantering Hasselbacken 1, Stockholms stad*. Täby: Marktema.
- Riksantikvarieämbetet. (2020). *Riksantikvarieämbetet*. Hämtat från www.raa.se
- Stadsbyggnadskontoret Stockholms stad. (2023-11-27 utkast). *planbeskrivning Detaljplan för Konsthallen 15 m fl i stadsdelen Djurgården, Dp 2018-00710*.
- Stadsbyggnadskontoret, Stockholms stad. (2009). *Översiktsplanen för Nationalstadsparken – stockholmsdelen*.
- Stadsbyggnadskontoret, Stockholms stad. (2022). *Planbeskrivning - Detaljplan för Konsthallen 15 m.fl. i stadsdelen Djurgården, S-Dp 2018-00710*.
- Stockholm Stad. (2021). *Samrådsredogörelse Detaljplan för Konsthallen 15 stadsdelen Djurgården, Dp 2018-00710*. Stockholm: Stadsbyggnadskontoret.
- Stockholms stad. (2020a). *Miljöprogram 2020-2023*.
- Stockholms stad. (2020b). *Klimathandlingsplan 2020-2023*.
- Stockholms stad. (2023-11-27 utkast). *Arkitekturprogram för Hasselbacken*.
- Svenskt Vatten. (2019). *Publikation P110*.
- Tyréns. (2021). *PM Geoteknik, Hasselbacken*. Stockholm: Tyréns.
- Tyréns. (2022). *Hasselbacken 1 Stockholm - Kulturmiljöunderlag*.
- Tyréns. (2023a). *Hasselbacken 1 Stockholm - Kulturmiljöunderlag*.
- Tyréns. (2023b). *Dagvattenutredning Hasselbacken 1 m.fl. 2023-10-26*.
- VIÖS AB. (2020). *Rotkartering vid två äldre ekar Hasselbacken*.